

Indholdsfortegnelse for bilag

1 Godkendelse af referat	3
Bilag 1: Referat	3
2 MBUs bemærkninger til pejlemærker for Rammeaftalen 2019-2020 (OKJ).....	9
Bilag 1: Bemærkninger til pejlemærker for Rammeaftale 2019-2020.....	9
Bilag 2: Indhentning af bemærkninger til Rammeaftale 2019-20.....	11
3 Gentænkning af tilbuddene til børnene og de unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær (SOA / OKJ)	15
Bilag 1: Beslutningsmemo - Gentænk.....	15
Bilag 2: Kvalificeringsbrev.....	19
Bilag 3: Bilag 1. sammenfatning af initiativer	22
Bilag 4: Bilag 2. 17 initiativer	27
Bilag 5: Bilag 3. Proces for udarbejdelse af initiativer og deltagere i inddragelsesprocesserne.....	97
Bilag 6: Bilag 4. Liste over modtagere til kvalificering.....	102
4 Budget 2019 (OKJ)	106
Bilag 1: B2019 beslutningsmemo til rådmandsmøde d. 25.4	106
Bilag 2: Bilag 1 - Styrkelse af fritidspædagogikken i klubberne	110
Bilag 3: Bilag 2 - Dannelse og medbestemmelse hos børn og unge	113
Bilag 4: Bilag 3 - Attraktiv udskoling	117
Bilag 5: Bilag 4 - Pædagogiske legepladser	120
Bilag 6: Bilag 5 - Sårbare børn og unge.....	122
5 Demografiske udbygningsbehov og vækststudfordringer (HP)	126
Bilag 1: BM Demografisk udbygningsbehov	126
Bilag 2: Pladsbehov 2019 og Skoleudbygningsbehov 2018-2027 på baggrund af 2018-prognosen.....	130
Bilag 3: Opsummering af Pladsbehov 2019	158
Bilag 4: Bilag 4	162
6 FU og fysiske rammer (SOA)	168
Bilag 1: Beslutningsmemo vedr. FU og fysiske rammer rådmandsmøde 25.april	168
Bilag 2: Bilag 1 Notat vedr. status på FU- Lokalefællesskaber.....	171
Bilag 3: Bilag 2 Samsøgades Skole og Midtbyklubben.....	178
Bilag 4: Bilag 3 Lokalefællesskaber mellem undervisning og fritid	181

Bilag 5: Bilag 4 Oversigt FU-lokaliteter med behov for fysisk løft.....	184
Bilag 6: Bilag 5 Kernefortælling pædagogisk ledede legepladser.....	188
7 Forberedelse af møde i Børn og Unge-udvalget	190
8 Evt.....	190
9 (Lukket).....	190

Bilagsforside

Dokument Titel: Referat

Dagsordens titel Godkendelse af referat

Dagsordenspunkt nr 1

Referat

MBU - Rådmandsmøde

Dato: 18. april 2018
Tid: 09:00 - 11:30
Sted: Grøndalsvej 2, lok. 1128
Deltagere: Hans van Binsbergen
Ole Kiil Jacobsen
Henning Mols
Søren Aakjær
Helle Bach Lauridsen
Jan Præstholt
Hardy Pedersen
Thomas Medom Hansen

Afbud:

Fraværende:

Bemærk:

---

1 Godkendelse af referat

Godkendt.

Inden punkt 2 orienterede Helene Bækgaard og Henrik Vinther Olesen om status på OK18.

2 Revidering af styrelsesvedtægter for dagtilbudsbestyrelser (OKJ)

Louise Heltborg Budde og Simone de Lemos deltog.

Punktet var sat på dagsordenen med henblik på at orientere om og drøfte de ændringer i styrelsesvedtægterne, som den ny dagtilbudslov medfører, samt orientere om den forestående høringsproces.

Den nye dagtilbudslov medfører følgende ændringer:

- 1) Alle enheder i et dagtilbud skal være repræsenteret i dagtilbudsbestyrelsen gælder allerede i Aarhus Kommune)
- 2) Dagtilbudsbestyrelsens minimumskompetencer udvides ved at forældre skal fastsætte principper for samarbejdet mellem dagtilbud og hjem

- 3) Retten til inddragelse i udarbejdelse, evaluering og opfølgning på den pædagogiske læreplan flyttes fra §9 til §15, som regulerer dagtilbudsbestyrelsens minimumskompetencer.
- 4) Dagtilbudsbestyrelser på tværs af byen kan lægge sig sammen til en samlet dagtilbudsbestyrelse, såfremt der er flertal for det i dagtilbuddenes bestyrelser

Det foreslås endvidere

- at ændre bestyrelsesåret fra 1. oktober-30. september til 1. august-31. juli, så det følger skoleåret
- at øge antallet af påkrævede bestyrelsesmøder fra fire til seks.

Ændringerne i dagtilbudsloven blev taget til efterretning med følgende bemærkning:

- ad punkt 2 skal en del dagtilbudsbestyrelsernes kompetencer fremadrettet være, at de skal godkende budgettet, ligesom tilfældet er for skolebestyrelser.

Forslaget om at lade bestyrelsesåret følge skoleåret og om at øge antallet af påkrævede møder blev godkendt.

Ift. høringsbrevet, der sendes ud, skal de centrale elementer i udspillet fremhæves.

3 Gentænkning af tilbuddene til børnene og de unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær (SOA / OKJ)

Birgit Møller og Stine Røge deltog.

Punktet var sat på dagsordenen med henblik på en drøftelse af den videre proces af håndteringen af forslagene til initiativer som følge af gentænkningen af tilbuddene til børnene og de unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær.

Forslagene til initiativer vil indgå i de fælles politiske drøftelser om udsatte boligområder i forlængelse af regeringens ghettoudspil og budgetforhandlingerne om budget 2019.

Tidsplanerne for forhandlingerne om de udsatte boligområder og budgetforhandlingerne, og produkterne der skal afleveres, giver anledning til drøftelse af

- 1) koordinering af forslagene til initiativer ift. processerne omkring forhandlingerne om de udsatte boligområder og budgetforhandlingerne
- 2) håndtering af strukturforslag vedr. dagtilbud og skoler
- 3) organisering og implementering af initiativer

Punkt 1 blev udskudt til næste rådmandsmøde.

Ad punkt 2: håndtering af strukturforslag forventes behandlet i efteråret eller vil måske blive tænkt sammen med de kommende drøftelser vedrørende budget 2019.

Ad punkt 3: Det er vigtigt at have fokus på en tværmagistratslig implementering. Her vil det være oplagt at udtænke flere bud på modeller til organiseringen.

4 Budget 2019 (OKJ / HP)

Birgit Møller, Henrik Larsen, Maria Schou, Grethe Sjørslev Laursen, Lisa Balch og Søren Bang-Kristjansen deltog.

Som opfølgning på Børn og Unge-udvalgets drøftelse B2019 den 11. april var punktet på dagsordenen henblik på, at der træffes beslutning om, hvordan udvalgets ønsker til mere dybdegående viden kan efterkommes.

Indledningsvist blev konsekvenserne af sammenbruddet i forhandlinger om udligningsreformen drøftet. Forud for budgetforligsmødet mandag den 23. april skal rådmanden modtage Aarhus Kommunes/Børn og Unges modeller for fordeling af indtægter og udgifter (**ansvar HP**). Rådmanden efterspurgte ligeledes en graf, der illustrerer udviklingen i antallet af medarbejdere pr. indbygger. Den videre proces blev afslutningsvis drøftet.

På baggrund af drøftelsen på udvalgsrådet 11/4 2018 anbefales det at indstille til udvalget, at arbejdet med effektmål i udvalget deles op i to spor for at efterkomme ønsket om mere dybdegående viden om børnene og de unges trivsel, læring og udvikling.

Det første spor er et generelt spor, hvor det tilstræbes at vise, hvordan det gennemsnitligt går for alle børn og unge i det formelle materiale til hhv. regnskab og budget (årsberetning og budgetredegørelse). Dermed fastholdes det, at budgetmålene anvendes til at belyse hvordan det samlet går med målopfyldelsen.

Det andet spor er et mere dybdegående spor, hvor der vil være fokus på at præsentere mere omfattende viden om de unges trivsel, læring og udvikling til udvalget som grundlag for at identificere udfordringer i praksis.

Det foreslås desuden at genfremsætte Børn og Unges budgetudfordringer til følgeskrivelsen på udvalgsrådet den 25. april, samt at der indledende orienteres om udvalgets rolle i budgetprocessen.

Forslaget blev godkendt.

Budgetforslagene blev afslutningsvis gennemgået og drøftet. Rådmandens bemærkninger blev noteret af sagsbehandlerne. De reviderede forslag fremsendes snarest muligt til rådmanden.

5 Udvalgsdrøftelse 25/4 om test, karakterer og ranglister i folkeskolen (OKJ)

Dennis Møller Hansen, Jens Møller Hald og Maria Schou og Lisbeth Tegllund deltog.

Forslaget var sat på dagsorden med henblik på forberedelse af temadrøftelsen på udvalgsrådet den 25. april om test, karakterer og ranglister i folkeskolen. Form og indhold blev drøftet. Det vedlagte forslag til notat til udvalget blev godkendt, idet det blev aftalt også at indarbejde pointer vedrørende en eventuel forsøgsordning, jævnfør nedenstående.

Efterfølgende blev punkt 7 *Indledende drøftelse om forsøgsordning om karakterfri skole* drøftet (kort notat omdelt på mødet). Punktet var sat på dagsordenen med henblik på en indledende drøftelse af, hvordan der i Børn og Unge-regi kan arbejdes med at lave en forsøgsordning med karakterfri skoler. Idéen udspringer af de karakterfri klasser på aarhusianske gymnasier og på skoler i Odder Kommune.

Det blev besluttet at præsentere idéen på udvalgmødet den 25. april med henblik på at få nogle pejlinger på, hvad der er interesse for politisk. Forud for udvalgmødet skal det undersøges om andre kommuner har gjort noget lignende, og hvordan de har gjort det. På baggrund af udvalgmødet vender Læring og Udvikling tilbage på et rådmandsmøde med et forslag til, hvordan den videre proces kan gribes an (**ansvar OKJ**).

6 Kriminalitetshandleplan 2018 (SOA)

Esben Wendelboe og Maria Schou deltog.

Punktet var sat på dagsordenen med henblik på godkendelse af kriminalitetshandleplan 2018.

Ifølge Folketingets vedtagelse af den såkaldte 'Ungepakke' i 2010, skal kommunerne som en del af en sammenhængende børne- og ungepolitik udarbejde en plan for en sammenhængende indsats i forhold til ungdomskriminalitet. I Aarhus Kommune har Byrådet besluttet at delegere beslutningskompetencen til rådmanden for Børn og Unge samt rådmanden for Sociale Forhold og Beskæftigelse. Handlingsplanen udarbejdes i et samarbejde mellem Aarhus Kommune og Østjyllands Politi.

Handleplanen blev godkendt. Handleplanen sendes som skriftlig orientering til udvalget (**ansvar OKJ**).

7 Indledende drøftelse: forsøgsordning om karakterfri skole (TM)

Drøftet under punkt 5.

8 Forberedelse af Byrådsmøde

Drøftet.

9 Evt.

JP orienterede om, at udvalgsmedlem Dorthe Borgkvist deltager som bisidder i et møde mellem skole og forældre.

10 Strategiske fokuspunkter (HM) - Lukket

Henrik Vinther Olesen deltog.

Chefgruppen har 12. april 2018 drøftet forankringen af rådmandens strategiske fokuspunkter i Børn og Unge. Ansvar for løse opgaven med at finde, skabe og effektuere anledninger, der kan fremhæve og synliggøre fokuspunkterne foreslås placeret i chefgruppen.

Anbefalingen blev fulgt. Den praktiske del ift. at udføre opgaven er under afklaring.

11 Intern opfølgning - Lukket

Punkt 30 om udskydelse af konfirmation blev drøftet.

Bilagsforside

Dokument Titel:	Bemærkninger til pejlemærker for Rammeaftale 2019-2020
Dagsordens titel	MBUs bemærkninger til pejlemærker for Rammeaftalen 2019-2020 (OKJ)
Dagsordenspunkt nr	2

MBUs bemærkninger til pejlemærker for Rammeaftale for 2019-2020

17. april 2018
Side 1 af 1

Kommunalbestyrelserne og regionsrådet i hver region indgår hvert andet år én samlet rammeaftale på det specialiserede social- og specialundervisningsområde. Rammeaftalen skal sikre fælles principper for koordinering, styring og udvikling af de kommunale og regionale tilbud.

KKR Midtjylland foreslår tre politiske pejlemærker for Rammeaftale 2019-20, nemlig *den nære psykiatri, fælles udviklingstiltag for børn og unge med autisme og effekt, progression og gennemsligtighed.*

Fælles udviklingstiltag for børn og unge med autisme omhandler udfordringen i, at kommunerne i denne tid oplever en tilgang af børn og unge, der diagnosticeres med en autismspektrumforstyrrelse – ofte kombineret med andre former for funktionsnedsættelser. Det kan være vanskeligt at få disse børn og unge til at trives i almene skolemiljøer.

Derfor foreslås det fra KKR, at kommuner og region igangsætter fælles udviklingstiltag med fokus på, hvordan samspillet mellem det almene og specialiserede område kan understøtte den enkeltes progression, samt metoder til at forebygge og afhjælpe 'skolevægning' og angst blandt børn og unge med autisme. Udviklingstiltag vil også omhandle, hvordan der kan arbejdes med gode overgange fra skole til ungdomsuddannelse, og videre til uddannelse og beskæftigelse i voksenlivet.

MBU kommentar

MBU bakker generelt set op om pejlemærkerne, som alle adresser vigtige emner i det fælles kommunale og regionale samarbejde på det sociale område.

MBU ønsker derudover at supplere med et pejlemærke vedrørende psykisk sårbarhed blandt børn og unge i en bredere forstand. Andelen af børn og unge med angst, depression og skolevægning er stigende – og dette ikke kun blandt børn med autismspektrumforstyrrelser. KKR kan med fordel sætte øget fokus på denne målgruppe i den kommende rammeaftale, idet dette er en problematik, som både fagligt og ressourcemæssig fylder meget i kommunalt regi.

BØRN OG UNGE
Pædagogisk afdeling
Aarhus Kommune

PPR Administration
Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Telefon: 89 40 37 77
Direkte telefon: 41 87 44 51

Direkte e-mail:
lodo@aarhus.dk

Sag: 17/055657-2
Sagsbehandler:
Louise Dam Overballe

Bilag 2/2

**Dokument Titel: Indhentning af bemærkninger
til Rammeaftale 2019-20**

Rammeaftale 2019-20

Til de 19 midtjyske kommuner og Region Midtjylland

Sekretariat for Rammeaftaler
Prinsens Allé 5
8800 Viborg
www.rammeaftale.viborg.dk

Dato: 23. marts 2018

Kontakt:
Maria Eeg Smidt
Tlf: 41 71 99 98
Mail: mesm@viborg.dk

Indhentning af bemærkninger til pejlemærker for Rammeaftale 2019-20

Rammeaftalens formål

Kommunalbestyrelserne og regionsrådet i hver region indgår hvert andet år én samlet rammeaftale på det specialiserede social- og specialundervisningsområde.

Rammeaftalen er et planlægnings- og udviklingsværktøj, der skal sikre et samlet overblik over kommunale og regionale tilbud, der bliver anvendt af flere kommuner. Der er fokus på både den faglige udvikling og på styring af tilbuddenes kapacitet og behovet for pladser på tværs af kommunerne i regionen. Rammeaftalen kan derudover indeholde aftaler om udviklingen i taksterne og prisstrukturen for tilbud omfattet af rammeaftalen.

KKR Midtjylland inviterer hermed til lokale politiske drøftelser af forslag til pejlemærker for Rammeaftale 2019-20.

Forslag til pejlemærker i Rammeaftale 2019-20

Rammeaftalen skal sikre fælles principper for koordinering, styring og udvikling af de kommunale og regionale tilbud.

KKR Midtjylland foreslår følgende politiske pejlemærker for Rammeaftale 2019-20:

KKR's forslag til pejlemærker i Rammeaftale 2019-20

Den nære psykiatri

- Stadig flere borgere rammes af psykiske lidelser. Den nære psykiatri – forstået som indsatser rettet mod den enkeltes hverdagsliv – spiller en afgørende rolle. Både når psykisk sygdom skal forebygges, men også når man skal komme sig og leve et godt liv med en psykisk sygdom
- KKR Midtjylland har igangsat en proces, som skal føre til et fælles udspil for udviklingen af den nære psykiatri mellem kommuner, region, almen praksis og civilsamfund
- Udspillet om den nære psykiatri forventes at blive indarbejdet som et fælles udviklingsområde i Rammeaftale 2019-20 og den næste Sundhedsaftale.

Fælles udviklingstiltag for børn og unge med autisme

- Kommunerne oplever en tilgang af børn og unge, der diagnosticeres med en autismespektrumforstyrrelse – ofte kombineret med andre former for funktionsnedsættelser.
- Det kan være vanskeligt at få disse børn og unge til at trives i almene skolemiljøer. Derfor foreslås det, at kommuner og region igangsætter fælles udviklingstiltag med fokus på, hvordan samspejlet mellem det almene og specialiserede område kan understøtte den enkeltes progression, samt metoder til at forebygge og afhjælpe 'skolevægning' og angst blandt børn og unge med autisme.
- Udviklingstiltag vil også omhandle, hvordan der kan arbejdes med gode overgange fra skole til ungdomsuddannelse, og videre til uddannelse og beskæftigelse i voksenlivet.

Effekt, progression og gennemsigtighed

- Fokus på effekt, progression og gennemsigtighed fortsættes som et overordnet fælles udviklingsområde og tilgang, der skal understøtte, at borgerne opnår størst mulig livskvalitet og mestring.
- Fokus på effekten af sociale indsatser og progression i borgerens udvikling gør sig gældende for alle borgere, der modtager ydelser inden for det specialiserede socialområde.
- Kommunerne og regionen forpligter sig på at arbejde med evidensbaserede metoder og videndeling om, hvad der virker, med henblik på at øge den enkelte borgers livskvalitet og mulighed for selv at mestre så stor en del af sit liv, som muligt.
- Samtidig skal der skabes øget gennemsigtighed i forholdet mellem udgifter og de ydelser, den enkelte borger modtager.
- Ved en sådan øget gennemsigtighed i samhandlen, skal borgerens progression afspejle sig i udgifterne for den ydelse borgeren modtager.

Indsend bemærkninger

KKR Midtjylland opfordrer hermed til, at man lokalt drøfter forslaget til pejlemærker for Rammeaftale 2019-20 og indsender evt. bemærkninger til Sekretariat for Rammeaftaler på mail: mesm@viborg.dk senest den 1. maj 2018.

Kommuner og Region tilrettelægger selv hvilken proces, der ønskes lokalt.

På KKR's vegne håber jeg, at I vil tage godt imod denne mulighed for lokale drøftelser og vi ser frem til at høre evt. bemærkninger fra jer.

Det endelige forslag til Rammeaftale 2019-20 vil blive udsendt til godkendelse i de 19 midtjyske kommunalbestyrelser og regionsrådet efter KKR's møde den 14. juni 2017.

Med venlig hilsen

Torben Hansen

Formand for KKR Midtjylland

Steen Vindum

Næstformand for KKR Midtjylland

Bilagsforside

Dokument Titel:	Beslutningsmemo - Gentæk
Dagsordens titel	Gentækning af tilbuddene til børnene og de unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær (SOA / OKJ)
Dagsordenspunkt nr	3

Beslutningsmemo

18. april 2018
Side 1 af 3

Emne **Gentænkning af tilbuddene til børnene og de unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær**
Til Rådmandsmødet den 25. april 2018

BØRN OG UNGE
Stabe
Aarhus Kommune

1. Hvorfor fremsendes forslaget?

På rådmandsmødet den 18. april 2018 blev det aftalt, at punktet skal på dagsordenen med henblik på en drøftelse af initiativerne, som følger af gentænkningen af tilbuddene til børnene og de unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær.

2. Indstilling – hvad skal der tages stilling til?

Magistraten har besluttet, at forslagene til initiativer fra gentænkningen af tilbuddene til børnene og de unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær skal indgå i de politiske forhandlinger om de udsatte boligområder.

Der skal udarbejdes et tre siders notat til forhandlingerne om de udsatte boligområder, som indeholder korte afsnit om formål, processen, organisering, input fra kvalificeringen og en beskrivelse af de initiativer, som skal indgå i forhandlingerne.

Det indstilles, at det drøftes,

- om der er forslag til initiativer, som skal have en særlig bevågenhed og prioritering i det videre arbejde i forhandlingerne om de udsatte boligområder, og som dermed skal fremhæves i notatet til forhandlingerne.

Oversigt over forslag til initiativer fra gentænkningen af tilbuddene til børnene og de unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær, herunder behov for tilførsel af midler

	Forslag til initiativer	Budget – varige midler	Budget – engangsmidler
	Helhedssyn - samarbejde mellem professionelle		
1	Samarbejde og fællesskabelse – fælles sprog for samarbejdet mellem de professionelle	Afventer MSB	
2	Forventninger til børnene og de unge	Evt. ressourcer til	

Ledelsessekretariatet
Rådhuspladsen 2
8000 Aarhus C

Telefon: 89 40 20 00
Direkte telefon: 41 85 90 31

Direkte e-mail:
birmo@aarhus.dk

Sag: 17/026993-34
Sagsbehandler:
Birgit Møller

		vikarer	
3	Rekruttering af elever og arbejdet med skolens ry		Ja
	Tidlig indsats og sprog		
4	Ekstra sundhedsplejebesøg ved fire og ni måneder med fokus på sprog	430.000 kr.	240.000 kr.
5	Intensivt sundhedsplejebesøg til de mest udsatte børn	636.000 kr.	176.000 kr.
6	Styrket indsats for 1-3-årige uden for dagtilbud UDGÅR EVT. PGA. GHETTOUDSPIL	215.000 kr.	60.000 kr.
7	Sprog som dimension i alle fag og aktiviteter - kompetenceudvikling af lærere og fritidspædagoger m.fl.		2.700.000 kr.
8	Læselyst, sprog- og literacykompetencer	616.000 kr.	1.224.000 kr.
	Familien		
9	Forventninger til forældrene og forældrekompetencer	1.250.000 kr.	300.000 kr.
10	Fokus på forældrene i de unges uddannelsesvalg		Ja
11	Gravid og sundhed	200.000 kr.	
12	Sundhedsfremmende forløb for forældre	400.000 kr.	
	Fællesskaber og medborgerskab		
13	Nedsat SFO-takst til børn, der bor i udsatte boligområder	fx 3 mio. kr.	
14	Klassefællesskaber for alle		125.000 kr.
15	Flere foreningsaktive børn og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær	900.000 kr.	
16	Sang og musik	1.660.000 kr.	100.000 kr.
17	Kultur	750.000 kr.	750.000 kr.
	I alt	10.057.000 kr.	5.675.000 kr.

18. april 2018
Side 2 af 3

Drøftelsen ligger i forlængelse af behandlingen af punktet på rådmandsmødet den 18. april, hvor håndtering af strukturforslag og organisering blev drøftet.

3. Hvilke ændringer indebærer forslaget?

-

18. april 2018
Side 3 af 3

4. Videre proces og kommunikation

Tidsplan for færdiggørelse af initiativerne

Tid	Aktivitet
10. april	Initiativerne sendes til kvalificering af Børn og Unge
7. maj	Sidste frist for at bidrage til kvalificeringen af initiativerne
7.-9. maj	Opsamling af kvalificeringsbidragene og eventuelle justeringer i forslagene til initiativer
9. maj	Rådmandsmøde
9.-14. maj	Godkendelse af opsamling og initiativer
14. maj	Aflever opsamling af kvalificeringen og forslag til initiativer til Borgmesterens Afdeling
16. maj	Orientering af Børn og Unge-udvalget
6. august	Sidste frist for at partierne kan aflevere beslutningsforslag til budget 2019

Bilag 2/6

Dokument Titel: Kvalificeringsbrev

Kære medarbejdere, ledere og samarbejdspartnere

9. april 2018
Side 1 af 2

Vi er nu ved at afslutte initiativfasen i processen omkring gentænkning af tilbuddene til børn og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær.

Gentænkning af tilbuddene til børn og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær er en proces, som er besluttet af byrådet. Formålet med processen har været at finde initiativer, som kan understøtte, at de børn og unge, som bor i de tre områder, kan klare sig ligeså godt som børn og unge i resten af byen.

Initiativerne er udarbejdet på baggrund af en længerevarende inddragelsesproces. I inddragelsesprocessen er der kommet en række forslag til, hvilke initiativer der kan styrke den samlede indsats. Processen, herunder hvem der er inddraget, er beskrevet i vedhæftede bilag.

På baggrund af processen er der udarbejdet to dokumenter:

- En sammenskrivning af de temaer, som initiativerne adresserer
- Et samlet dokument hvor initiativerne er beskrevet enkeltvis. Dokumentet kan eventuelt anvendes som opslagsværk, hvor du kan læse nærmere om de initiativer, som er relevante for dig.

Vi vil meget gerne have jeres kommentarer til sammenskrivningen og også gerne til de konkrete initiativer. I må i jeres tilbagemelding gerne have fokus på, om I mener

- der mangler noget
- om noget er vigtigere end noget andet

Da de børn og unge, som bor i de tre områder, går i skole i næsten hele byen, er der initiativer, som er målrettet alle de skoler og dagtilbud, som modtager børn fra de tre områder. Derfor sendes initiativerne til kvalificering og kommentering hos alle byens skoler og dagtilbud.

Som I nok har erfaret, har der den seneste tid været særligt stort fokus på de udsatte boligområder. Blandt andet er regeringen kommet med et ghettoudspil, ligesom Aarhus Byråd har sat en række initiativer i gang. Magistraten har på den baggrund bedt om, at de forskellige tiltag i forhold til de udsatte boligområder koordineres i en fælles proces – herunder forslag til de initiativer, som er en del af processen vedrørende gentænkning af tilbuddene i Gellerup, Toveshøj og Ellekær.

BØRN OG UNGE

Økonomi og Administration
Aarhus Kommune

Sagshåndtering

Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Direkte telefon: 23 37 24 92

Direkte e-mail:
str@aarhus.dk

Sag: 18/012541-3
Sagsbehandler:
Stine Fiedler Røge

9. april 2018
Side 2 af 2

På den baggrund får I nu initiativerne til kvalificering. Fristen for at sende bemærkninger og input er **den 7. maj 2018 klokken 12.00**. Bemærk at fristen er rykket frem fra den 9. maj. Skulle det give udfordringer i forhold til evt. møder, så vend tilbage i forhold til en aftale om, hvornår I kan sende jeres kommentarer.

I kan sende jeres kommentarer til: hoeringssvar@mbu.aarhus.dk.

Hvis I har spørgsmål er I velkomne til at kontakte:

Birgit Møller, 41 85 90 31, mail: birmo@aarhus.dk

Stine Fiedler Røge, tlf. 23 37 24 92, mail: str@aarhus.dk

Der vil være en gennemgang af materialet torsdag den 19. april klokken 16.30 – 17.30 på Tovshøjskolen. Hvis I ønsker at deltage i dette, bedes I give Birgit eller Stine besked. Mødet afholdes ikke, hvis der ikke er tilmeldte.

Birgit og Stine har også mulighed for at komme ud til jer, hvis I gerne vil have materialet gennemgået på et eksisterende møde.

Jeg ser frem til at modtage jeres input.

Med venlig hilsen

Jan Præstholt

Direktør for Børn og Unge

Bilag 1. Sammenskrivning af temaer og initiativer

Bilag 2. 17 forslag til initiativer

Bilag 3. Proces for udarbejdelse af initiativer

Bilag 4. Liste over modtagere til kvalificering

Bilag 3/6

**Dokument Titel: Bilag 1. sammenfatning af
initiativer**

9. april 2018

Forslag til initiativer, som følger af gentænkning af tilbudene til børnene og de unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær

Byrådet har den 21. december 2016 besluttet, at tilbuddene til børnene og de unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær skal gentænkes.

Formål med gentænkningen

Aarhus Kommunes vision for børn og unge er, at alle børn og unge udvikler sig til glade, sunde børn og unge, som er personlig robuste, der oplever medborgerskab og bruger det, og at de deltager i og inkluderer hinanden i fællesskaber.

Data viser, at de børn og unge, der bor i Gellerup, Toveshøj og Ellekær, klarer sig dårligere end børn og unge i resten af byen i forhold til sprog, fagligt niveau, fravær, sundhed, ungdomsuddannelse med videre.

Formålet med gentænkning af tilbuddene til børnene og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær er således, at børnene og de unge i de tre områder, fremadrettet kommer til at klare sig ligeså godt som børn og unge i resten af Aarhus Kommune.

Proces for udarbejdelse af initiativer

Gentænkningen af tilbuddene til børnene og de unge har været opdelt i to faser – en afklaringsfase og en initiativfase. Gentænkningen skal ske med inddragelse af lokalområdet og være tværmagistratslig.

Den første fase - afklaringsfasen, som var i foråret 2017, bestod af et inddragelsesforløb og en kortlægning. I kortlægningen blev der blandet andet set på, hvilke indsatser der allerede eksisterer i Gellerup, Toveshøj og Ellekær, hvilke ressourcer der tildeles til tilbuddene, samt hvordan børnene og de unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær klarer sig sammenlignet med børn og unge i resten af byen.

Inddragelsesforløbet havde til formål at skabe et fælles afsæt og forståelse for, hvilke udfordringer der skal arbejdes med for, at børn og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær kommer til at klare sig lige så godt som børn og unge i resten af byen. Der blev indhentet input fra repræsentanter for forældre, foreninger, medarbejdere, ledere, boligforeninger og politikere. Den første fase mundede ud i en byrådsbeslutning den 13. september 2017, hvor materiale fra kortlægningen og inddragelsesforløbet kan ses via dette link:

<http://www.aarhus.dk/da/politik/Byraadet/Byraadsmoeder/Tidligere-moeder/2017/2017-09-13/Referat-89bc/Gentaenkning-af-tilbud-i-Gellerup-Tovesh.asp>

Den anden fase – initiativfasen – startede op efter byrådsbeslutningen i september 2017 og løber frem til maj 2018, hvor forslagene til initiativer har været til kvalificering hos berørte parter. Udarbejdelsen af initiativer tager for det første afsæt i, at der har været indhentet viden og erfaringer fra andre kommuner og lande. For det andet tager udarbejdelsen af initiativer afsæt i et inddragelsesforløb, hvor der har været dialog med forældre, medarbejdere, ledere, boligforeninger, faglige organisationer med flere, hvor de har kunne komme med input til forslag til initiativer ud fra deres erfaringer.

Organisering og arbejdet med initiativerne

Hvis de foreslåede initiativer skal komme til at gøre en reel forskel for børnene og de unge i de tre områder, skal der sikres en ramme for arbejdet i områderne, som både understøtter et tværmagistratsligt samarbejde, og som giver mulighed for lokal handlekraft.

På den baggrund foreslås det, at der fremadrettet skal være en tværmagistratslig lokal organisering i de tre områder med en tværgående ledelse. Ved at have en lokal tværgående ledelse vil det blive lettere at arbejde på tværs og reagere hurtigt, når der er behov for det. En lokal ledelse vil desuden kunne understøtte en tværgående implementering af og fokus på udvikling af initiativerne.

En sådan struktur vil kræve, at der afgives kompetence og budget fra de enkelte magistratsafdelinger til en fælles tværgående organisering.

Forslag til initiativer

Der er 17 forslag til initiativer inden for følgende temaer:

- Helhedssyn – samarbejde mellem professionelle
- Tidlig indsats og sprog
- Familien
- Fællesskab og medborgerskab

Se bilag 2 for beskrivelse af de enkelte initiativer.

Helhedssyn – samarbejdet mellem professionelle

Der er mange udsatte familier i Gellerup, Toveshøj og Ellekær, hvilket betyder, at der ofte er flere indsatser i gang for den enkelte familie. Både forældre, medarbejdere og ledere peger på, at det betyder, at der er mange professionelle på tværs af magistratsafdelinger, som arbejder med den enkelte familie. Dette kan gøre det svært at overskue for forældrene, ligesom indsatser, der ikke er koordinerede, i nogle tilfælde kan arbejde i forskellige retninger med forskelligt fokus.

Der bliver også peget på, at der skal være de samme forventninger til børnene og de unge, uanset om de bor i et udsat boligområde eller et mere ressourcestærkt område, men at det ikke altid lykkedes.

Der foreslås følgende initiativer:

1. **Samarbejde og fællesskab – fælles sprog for samarbejdet mellem de professionelle.** Initiativets formål er at skabe rammerne omkring et tættere samarbejde mellem særligt Børn og Unge, Socialforvaltningen og Beskæftigelsesforvaltningen med henblik på at se familierne og indsatserne rettet mod familierne mere helhedsorienteret, samstemt og koordineret. Formen på det foreslåede samarbejde er forskellig alt efter, hvor i forebyggelsestrekanten man befinder sig.
2. **Forventninger til børnene og de unge.** Initiativet skal sikre, at ledere og medarbejdere, som arbejder med børn og unge fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær, har kendskab til, hvad man kan forvente af børn og unge på forskellige alderstrin, og at de møder børn og unge med de samme forventning, uanset om de kommer fra et udsat boligområde eller fra et ressourcestærkt lokalområde. Det skal ske via Stærkere Læringsfællesskaber og en ledelsesmæssig opmærksomhed.
3. **Rekruttering af elever og arbejdet med skolens ry.** Initiativet handler om, hvad man kan gøre for at tiltrække flere elever til Ellekærskolen og Tovshøjskolen. I forlængelse heraf foreslås 1) en markant ledelsesmæssig indsats for at bistå de lokale ledere og medarbejdere med at opnå et fælles mindset som forudsætning for en dedikeret indsats til styrkelse af

elevernes faglighed og skolernes attraktivitet. 2) Videndeling på tværs af skoler. 3) Et midlertidigt løft af ressourcer og faglighed i forhold til at kommunikere sagligt og samtidig markant fra skolernes side.

Tidlig indsats og sprog

Der er i inddragelsesforløbet peget på, at sprog vedbliver at være en væsentlig udfordring for børn og unge fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær. Der peges også på i inddragelsesforløbet fra medarbejdere og ledere i sundhedsplejen, dagtilbud og skoler, at en tidlig indsats i forhold til de mindste børn er afgørende for, hvordan børnene kommer til at klare sig.

Der foreslås følgende initiativer:

4. **Ekstra sundhedsplejebesøg ved fire og ni måneder med fokus på sprog.** Initiativet går ud på, at sundhedsplejersken kommer på to ekstra besøg hos familier, hvor der vurderes at være behov for fokus på barnets udvikling, herunder udvikling af sprog. Formålet er, at forældrene får større viden om, hvordan de stimulerer deres barn.
5. **Intensivt sundhedsplejebesøg til de mest udsatte børn.** Initiativet går ud på, at de mest udsatte familier får et intensivt forløb med en sundhedsplejerske med henblik på at afhjælpe og kompensere for fx mistrivsel og social udsathed. Indsatsen kan variere fra 2 til 8 timer om ugen af en sundhedsplejerske.
6. **Styrket indsats for 1-3-årige uden for dagtilbud** UDGÅR EVT. PGA. GHETTOUDSPIL. Initiativet går ud på, at børn og deres forældre deltager i læringsforløb i et dagtilbud med henblik på, at forældrene bliver bedre til at understøtte børnenes udvikling.
7. **Sprog som dimension i alle fag og aktiviteter - kompetenceudvikling af lærere og fritidspædagoger m.fl.** Initiativet indeholder forslag om kompetenceudvikling af lærere og fritidspædagoger m.fl. Formålet er, at lærerne og pædagoger er bedre klædt på til at styrke børns og unges sprogudvikling. Børn og unge med dansk som andetsprog bliver ofte udfordret, når de fx skal bruge læsningen til læring i andre fag.
8. **Læselyst og sprog- og literacykompetencer.** Initiativet går ud på at skabe aktiviteter for børn og unge, der understøtter børnenes og de unges sprogkompetencer, litteraturlyst og ikke-kognitive kompetencer såsom nysgerrighed, tålmodighed og gåpåmod ved filmproduktion og initiativer på bibliotekerne.

Familien

I inddragelsesprocessen peges der fra forældre, medarbejdere, ledere med flere på, at familien omkring børnene har afgørende betydning for, hvordan børnene klarer sig. Der blev samtidig peget på, at mange forældre i Gellerup, Toveshøj og Ellekær er ressourcetsvage og udsatte, som har vanskeligt ved at støtte deres børns trivsel og udvikling. Herudover er det vanskeligt for en del af de forældre, som kommer fra en anden kulturel baggrund at forstå, hvordan man støtter op om dagtilbud og skole i en dansk kontekst. Der er derfor peget på initiativer, som kan hjælpe forældrenes muligheder for at understøtte deres børn i samarbejde med de professionelle.

Der foreslås følgende initiativer:

9. **Forventninger til forældrene og forældrekompetencer.** Formålet med initiativet er at udarbejde redskaber og samarbejdsmodeller, der kan bruges til at styrke samarbejdet mellem forældre og fagpersonale samt at fremme samskabelse omkring børns trivsel og læring. Initiativet består af tre dele. 1) Tilpasning af forløbene i familieværksætterne til forældrene i Gellerup, Toveshøj og Ellekær. 2) Udvikling af tilbud i dagtilbuddene til forældre, som understøtter deres forælderrolle. 3) Udarbejdelse af intro- og overgangsmateriale med henblik på, at der er tydelighed omkring forventningerne til forældrene.
10. **Fokus på forældrene i de unges uddannelsesvalg.** Formålet med initiativet er, at forældrene bliver klædt bedre på til at kunne hjælpe deres børn rundt i uddannelsessystemet

og understøtte dem i at foretage de rette uddannelsesvalg. Initiativet er målrettet forældre på mellemtrinnet og udskoling.

11. **Sundhed og forebyggelse for den gravide og barnet.** Initiativet består i, at gravide i Gellerup, Toveshøj og Ellekær modtager et tilbud om svømning og træning i Tovshøjskolen svømmehal med en fysioterapeut. Samtidig tilbydes kvinderne et livsstilsforløb hos Folkesundhed Frydenlund og Sundhedsplejen. Der arbejdes med sundhedsfremme og tidlig indsats. For at fastholde de nye, gode vaner arbejdes der med opbygningen af fællesskab og relationer blandt kvinderne samt udlusning til det lokale foreningsliv.
12. **Kom godt i gang – en håndholdt sundhedsfremmeindsats.** Gennem et tættere samarbejde mellem MBU, MSB og MSO skal initiativet understøtte, at forældre, der har behov for en særlig sundhedsfremmende indsats, bliver henvist til Folkesundhed Aarhus og Sundhedsplejen. Her tilbydes et håndholdt sundhedsforløb, der skal give deltagerne mulighed for at forbedre deres egen fysiske og psykiske sundhed som et fundament for at støtte deres børn trivsel og udvikling. Indsatsen tilpasses de enkelte forældre/familiers behov. De individuelle tilbud, gruppeforløb og familieaktiviteter tager afsæt i forældrenes/familiens ressourcer og handlekompetencer samt i de sociale relationer, netværk, foreninger og fysiske rammer, der findes i lokalområdet.

Fællesskab og medborgerskab

Unge har i forbindelse med inddragelsesforløbet peget på, at det er vigtigt for dem at have venner og have nogen at lege med, at de har et sted at gå hen efter skole, hvor der er voksne, man kan tale med og få hjælp til lektierne. De har også peget på, at de gerne vil være fysisk aktive og kunne få oplevelser uden for lokalområdet. På den baggrund foreslås nedenfor en række aktiviteter, der vil kunne styrke børnene og de unges deltagelse i fællesskaber i og uden for deres eget lokalområde.

Der foreslås følgende initiativer:

13. **Udvidet brug af socialpædagogisk SFO-friplads til børn, der bor i udsatte boligområder.** Formålet med initiativet er, at flere børn fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær kommer i SFO, og dermed bliver en del af fællesskaberne på skolen. Initiativet indeholder forslag om blandt andet hurtig afklaring i forhold til friplads og større anvendelse af socialpædagogiske fripladser.
14. **Klassefællesskaber for alle.** Formålet med initiativet er at styrke klassefællesskaberne, så alle børn i højere grad oplever, at de er en del af et fællesskab og deltager i aktiviteterne, som følger af at gå i en klasse. Det kan være særligt vanskeligt for børn, som ikke har deres bopæl i samme lokalområde som skolen. Initiativet indeholder forslag om, at der i samarbejde med en skole udvikles materiale, som skolerne kan bruges til at styrke relationer i klassen, klasseledelse, forældrefællesskaber mv.
15. **Flere foreningsaktive børn og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær.** Formålet med initiativet er, at børnene og unge får et aktivt fritidsliv og er med i fællesskaber i deres fritid. Initiativet består af en række tiltag som foreningsmentor, fritids- og kulturintro, foreningspartnerskaber, og at fritidslivet indtænkes i undervisningen i skolen.
16. **Sang og musik.** Formålet er at arbejde for, at alle børn og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær præsenteres for musik og sang. Sang og musik er naturlige udtryksformer, der skaber glæde, energi og fællesskab for alle børn, og som tilmed har dokumenteret positive sideeffekter på en lang række områder fra indlærings- og koncentrationsevne til sociale kompetencer. Initiativet består af mere sang og musik i børnehaver og skoler ved blandt andet Musikskolen og Aarhus Symfoniorkester.
17. **Kultur.** Formålet er, at børn og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær styrker deres personlige, sproglige, faglige og kulturelle kompetencer gennem brug af kunst og kultur. Initiativet består af samarbejdet mellem dagtilbud, kulturinstitutioner og professionelle kunstnere, organiseret tilgang til kultur på skolerne, kulturguides på skolerne samt en kulturskole "Gellerup Art Factory".

Bilag 4/6

Dokument Titel: Bilag 2. 17 initiativer

Forslag til initiativer, som følger af gentænkning af til- buddene til børnene og de unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær

April 2018

Indhold

Helhedssyn – samarbejdet mellem professionelle

1. Bedre samarbejde omkring udsatte familier samt tættere samarbejde mellem MSB og MBU	3
2. Forventninger til børnene og de unge.....	10
3. Rekruttering af elever og arbejdet med skolens ry	15

Tidlig indsats og sprog

4. Styrket sundhedsplejeindsats 0-1 år	19
5. Intensivt sundhedsplejetilbud i Gellerup, Toveshøj og Ellekær.....	22
6. Styrket indsats for 1-3-årige uden for dagtilbud	25
7. Kompetenceudvikling af lærere og medarbejdere i klub og ungdomsskole: Sprog som dimension i alle fag og tilbud	29
8. Læselyst og sprog- og literacykompetencer	33

Familien

9. Forventninger til forældrene og forældrekompetencer	37
10. Fokus på forældrene i de unges uddannelsesvalg.....	43
11. Sundhed og forebyggelse for den gravide og barnet.....	47
12. Kom godt i gang – en håndholdt sundhedsfremmeindsats.....	49

Fællesskab og medborgerskab

13. Udvidet brug af socialpædagogisk SFO-friplads til børn, der bor i udsatte boligområder	52
14. Klassefællesskab for alle.....	55
15. Flere foreningsaktive børn og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær	58
16. Sang og musik	63
17. Kultur	66

1. Bedre samarbejde omkring udsatte familier samt tættere samarbejde mellem MSB og MBU

Beskrivelse af initiativet

Der peges i inddragelsesprocessen næsten entydigt på, at der skal ske et tættere samarbejde mellem Magistratsafdelingerne – særligt Børn og Unge, Socialforvaltningen og Beskæftigelsesforvaltningen. Formen på det foreslåede samarbejde er forskellig alt efter, hvor i forebyggelsestrekanten man bevæger sig (se figur 1).

Samarbejdet beskrevet nedenfor er med fokus på MBU og MSB, da det er de to magistratsafdelinger som er faste samarbejdspartnere i forhold til de udsatte familier. I samarbejdet skal der inddrages øvrige relevante parter, herunder MSO og MKB når det er relevant.

Fællesskabelse på tværs (grøn/gul)

For at sikre en tættere koordinering mellem FBU og MBU omkring alle familierne i de tre områder foreslås det, at Fællesskabelse på tværs implementeres i Gellerup/Toveshøj og Ellekær. Fællesskabelse på tværs tager afsæt i erfaringer fra det tværkommunale inklusionsprojekt "familien hurtigt på banen" og udbreder tilgangen til andre målgrupper.

Ofte inddrages familiecenteret sent, når bekymringen i forhold til forebyggelsesstrategien er på et niveau, hvor der er behov for en foranstaltningmæssig indsats via Serviceloven. Dette betyder, at familiecenteret først inddrages, når situationen omkring barnet eller den unge er mere kompleks. Mulighederne for at få skabt fælles løsninger på tværs af almen og specialområdet udfordres, hvilket betyder, at Familiecenterets foranstaltninger kan blive mere omfattende, idet der ikke er sket en rettidig indsats.

Med Fællesskabelse på Tværs styrkes den tidlige indsats via et tættere og mere koordineret samarbejde mellem MBU og MSB. Samarbejdet skal ske på enkeltsagsniveau og i lokaldistriktssamarbejdet. På den måde kan der skabes gode betingelser for videndeling på tværs, øget relationel koordinering og samskabelse med familierne. Med Fællesskabelse på Tværs investerer MBU og MSB i én fælles samarbejdsmodel, hvormed forældre og professionelle kommer hurtigere på banen for at sikre børn og unge i forhold til begyndende mistroivsel. Fællesskabelse på tværs er implementeret i udvalgte lokaldistrikter med positive erfaringer. Fællesskabelse på tværs giver en ramme og grundlag for et tættere samarbejde. Ved at have et tættere løbende samarbejde forventes det, at flere udfordringer håndteres tidligere end i dag med henblik på at undgå, at sagerne bliver for store.

Det foreslås, at der som del af Fællesskabelse på tværs overvejes at inddrage nedenstående elementer i samarbejdet.

DIGNITY som fælles sprog

I Gellerup, Toveshøj og Ellekær er der medarbejdere fra både MSB og MBU som har været på uddannelse omkring tilgangene i DIGNITY (Dansk Institut Mod Totur). Tilbagemeldingerne fra forløbene har været positive, blandt andet peges der på, at tilgangen har givet et fælles sprog og tilgang til familierne. Det foreslås, at der bygges videre på DIGNITY som del af Fællesskabelse på tværs. Der skal være opmærksomhed på, at DIGNITY ikke længere er lokalt til stede i Aarhus.

Kultur som en strategisk indsats i almenområdet

International erfaring peger på, at kultur har stor betydning for, om den sociale arv brydes. MKB vil derfor gerne indgå i et strategisk og forpligtende samarbejde omkring kultur i de udsatte boligområder.

DUÅ (de utrolige år)

DUÅ er en tilgang som bruges til enkelte børn, unge eller forældre, som visiteres til tilbuddet. DUÅ er familiekurser for børn i alderen tre til otte år og deres forældre. DUÅ er målrettet børn og forældre, der oplever konflikter i familien og hvor børnene ofte ender i konflikter i skolen og fritiden.

Det foreslås, at der som del af samskabelse på tværs arbejdes med principperne fra DUÅ, men i en justeret version, hvor der tages afsæt i samarbejde med almensektoren (dagtilbud og/eller indskoling). Herved vil børnene og deres forældre modtage forløbet som fælles gruppe i deres lokale tilbud. Der vil ikke skulle visiteres til tilbuddet, ligesom enkelte børn eller forældre ikke tages væk fra lokalområdet. Der vil i stedet blive tilrettelagt fælles forløb for eksempelvis en børnehavegruppe eller en indskolingsklasse. Dette vil sikre, at der familier i udsatte områder tidligere bliver vejledt i deres forældrerolle. Hvis der sættes ind allerede i dagtilbuddet, kan nogle udfordringer imødegås inden overgangen til skole. Ved at ligge indsatsen lokalt, vil dagtilbud og skole desuden få et bedre kendskab til tilgangen.

Professionsmøder

Der er i socialforvaltningen uddannet medarbejdere til at lede professionsmøder med henblik på at skabe en fælles forståelse, ansvarsfordeling og fremdrift i forhold til de professionelle som er omkring den enkelte familie. Erfaringerne er foreløbig gode, og planen er, at der skal uddannes flere til at lede møder med professionelle med forskellige faglige baggrunde. Der kan eventuelt hentes erfaringer fra denne type af mødeledelse i forhold til at tale om familierne på tværs af professioner.

Code of Conduct

Der er blandt andet i Bispehaven erfaringer med at udarbejde Code of Conduct i forhold til den professionelle tilgang til udsatte familier. Bispehaven har oplevet, at arbejdet omkring Code of Conduct samt det færdige produkt har givet området en stærkere fælles tilgang til arbejdet. Ved at have et fælles sprog og fælles tilgang opleves indsatserne som mere sammenhængene.

Herudover sikrer Code og Conduct et fast fælles grundlag for handling, da der i Code og Conduct både er fokus på et fælles værdisæt samt for, hvordan man konkret skal handle i situationer, hvor man som medarbejder nogle gange kan være i tvivl om, hvordan man bør handle.

Tættere samarbejde omkring de mest udsatte familier (rød/gul)

Når familier er så udsatte, at de befinder sig i den røde del af forebyggelsestrekanten, er det ikke nok at samskabe som beskrevet under fællesskabelse på tværs. Der er i inddragelsesfasen derfor peget på, at der skal ske en meget tættere koordinering og samarbejde i forhold til de mest udsatte familier.

Internt i magistratsafdelingerne

Der sættes ofte mange indsatser i gang for de mest udsatte familier fra både Børn og Unge, Socialforvaltningen og eventuelt også Beskæftigelsesforvaltningen. Først og fremmest skal der ske en tættere koordinering af disse indsatser internt i de to magistratsafdelinger (fig. 2). I dag er der et decentralt samarbejde på Børne og Ungeområdet, hvor der sker en decentral koordinering på 0-18 års området. Dette samarbejde skal dog styrkes endnu mere omkring de mest udsatte familier, særligt i forhold til overgangsarbejdet og de familier, som har børn i forskellige tilbud.

I MSB er der også et behov for at styrke koordineringen i forhold til den enkelte familie yderligere. Socialforvaltningen har som udgangspunkt den samme børnerådgiver knyttet til alle børnene i en udsat familie. Børnerådgiverne er også fysisk tilstede på skolerne. Der mangler dog en bedre koordinering fra Børnecentret til Voksenafdelingen og Beskæftigelsesforvaltningen, hvilket der skal ske en styrkelse af.

En stor del af de mest udsatte familier er uden for arbejdsmarkedet, hvorfor Beskæftigelsesforvaltningen har kontakt med mange af familierne. Hvis der skal sikres en helhedsorienteret indsats omkring familien er det vigtigt at Beskæftigelsesforvaltningen indgår som part i den samlede indsats for familierne.

Beskæftigelsesforvaltningen har allerede fokus på at se familien som en helhed i forhold til at få udsatte forældre i beskæftigelse. Blandt andet afsluttes et projekt der hedder "familien arbejder sig frem" i efteråret 2018, hvor Beskæftigelsesforvaltningen i samarbejde med Socialforvaltningen har haft fokus på at samle indsatsen for 10 udsatte familier i Tilst. Erfaringer fra dette projekt kan eventuelt indgå i tilrettelæggelsen af det tværmagistratslige samarbejde.

Øget koordinering på medarbejderniveau

Når koordineringen er styrket i de to magistratsafdelinger vil den børnerådgiver der er knyttet til familien få et særligt ansvar for, at sikre koordineringen af de indsatser der sættes i gang i både Børn og Unge samt Social- og Beskæftigelsesforvaltningen. Børnerådgiveren har i forvejen et tæt samarbejde med skoler og dagtilbud, hvorfor Børnerådgiveren vil have gode forudsætninger for at have ansvaret for den samlede koordinering.

Børnerådgiveren vil således få til opgave at sikre overblik og sammenhæng over indsatserne for den enkelte familie.

Der er i inddragelsesprocessen peget på, at relationer er afgørende, hvis indsatsen for de mest udsatte familier skal lykkes. Ofte er det medarbejderne i dagtilbud, skole eller klub som har den bedste relation, idet de har daglig kontakt med børnene og de unge og ofte også med deres familier. Desuden oplever man lokalt, at der er mere tillid til medarbejdere i almenområdet.

Der er i inddragelsesprocessen peget på, at medarbejdere fra familiecenteret i højere grad end i dag kan bruge de relationer der er i almentilbuddene. Eksempelvis kan de deltage i forældrearrangementer og andre begivenheder i dagtilbud, skole og klub, således at der kan dannes et mere uformelt netværk og kendskab, der kan være med til at underbygge viden om, at almen- og specialområdet samarbejder omkring børn og unge med henblik på at finde den bedst mulige løsning for det enkelte barn.

Øget fokusering på familierne

En måde at sikre en tættere koordinering mellem Familiecenteret og Beskæftigelsesforvaltningen vil være, at koble en sagsbehandler fra Familiecenteret og en sagsbehandler fra Beskæftigelsesforvaltningen på den samme familie og bede dem i fællesskab sætte fokus på den bedst mulige løsning for familien.

Blandt andet Silkeborg Kommune har haft succes med denne tilgang og har netop vundet Oliiviprisen for deres indsats med en helhedsorienteret tilgang til de mest udsatte familier. Dette vil dog kræve yderligere ressourcer.

Øget koordinering på ledelsesniveau

For at sikre et kontinuerligt samarbejde på medarbejderniveau samt en særlig indsats i de sager, hvor samarbejdet på medarbejderniveau ikke er nok foreslås det, at der oprettes et tværfagligt team på ledelsesniveau. Teamet skal bestå af:

- Sundhedsplejeleder
- Leder fra Socialforvaltningen
- Evt. leder fra Beskæftigelsesforvaltningen
- Dagtilbudsleder
- Skoleleder

Teamet skal mødes med faste intervaller ca. en gang pr. måned.

Familier kan indstilles til teamet på to måder:

1. Med afsæt i udvalgte indikatorer
2. Efter indstilling via lederne i teamet

Teamet har til opgave at sikre et ledelsesmæssigt helhedssyn på familien og på den måde sikre den bedste og mest effektive tilbud/indsats. Teamet skal være med til at sikre et større overblik over de samlede indsatser. Eksempelvis kan det være, at en familiestøtte i hjemmet kan give et bedre resultat, hvis dele af indsatsen sker i dagtilbuddet. Dette er noget, som det tværfaglige team skal vurdere i de mest vanskelige sager.

Teamet vil være med til at give et fælles ledelsesmæssigt ansvar for at sikre, at der sker en koordineret, sammenhængende og kontinuerlig indsats for de mest udsatte familier, hvor samarbejdet på medarbejderniveau ikke er tilstrækkeligt.

For at sikre handlekraft for teamet anbefales det, at der allokeres fælles ressourcer som teamet kan trække på til særlige indsatser. Ressourcerne foreslås finansieret på tværs af de tilbud som lederne i teamet er ansvarlige for.

Samtykkeerklæring

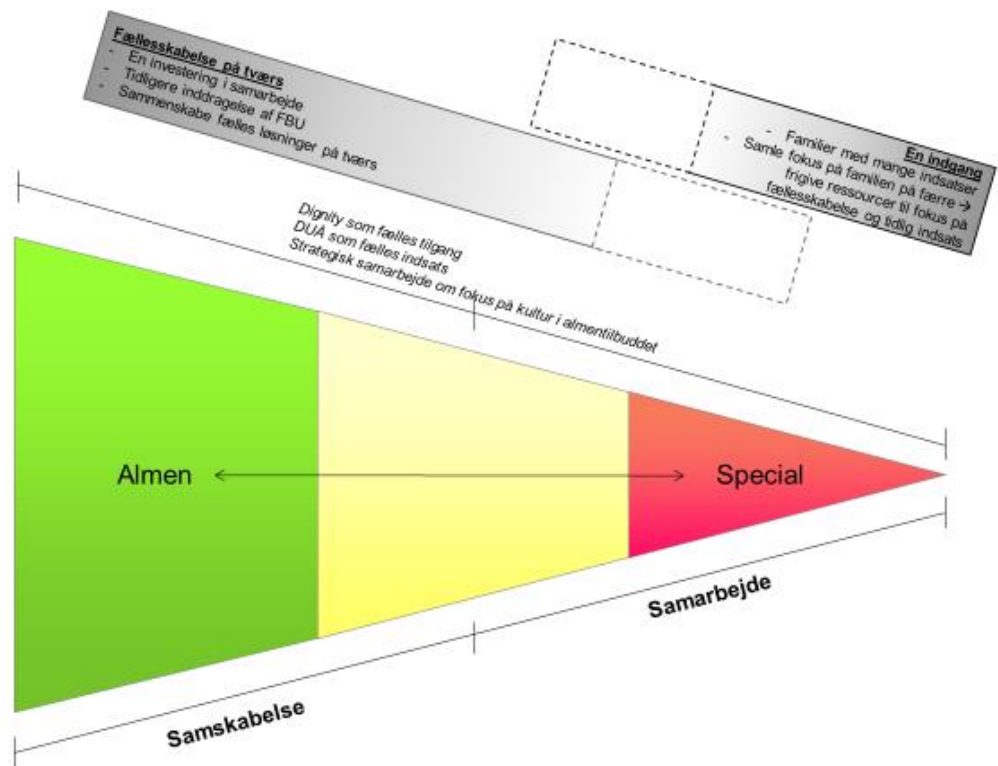
For at sikre den bedst mulige koordinering af indsatserne, skal der være en samtykkeerklæring fra forældre omkring deling af oplysninger. Det er derfor vigtigt, at der er en dialog med forældrene om dette så tidligt som muligt. Dialogen om samtykke skal ske med afsæt i de relationer der er til familien.

Såfremt der ikke kan opnås samtykke vil det være mere vanskeligt at sikre en sammenhængende indsats. Dog vil der fra Børn og Unges side ofte sendes en underretning i disse tilfælde, da der vil ligge en bekymring bag, når en familie vurderes så udsat, at der skal en særlig koordineret indsats til.

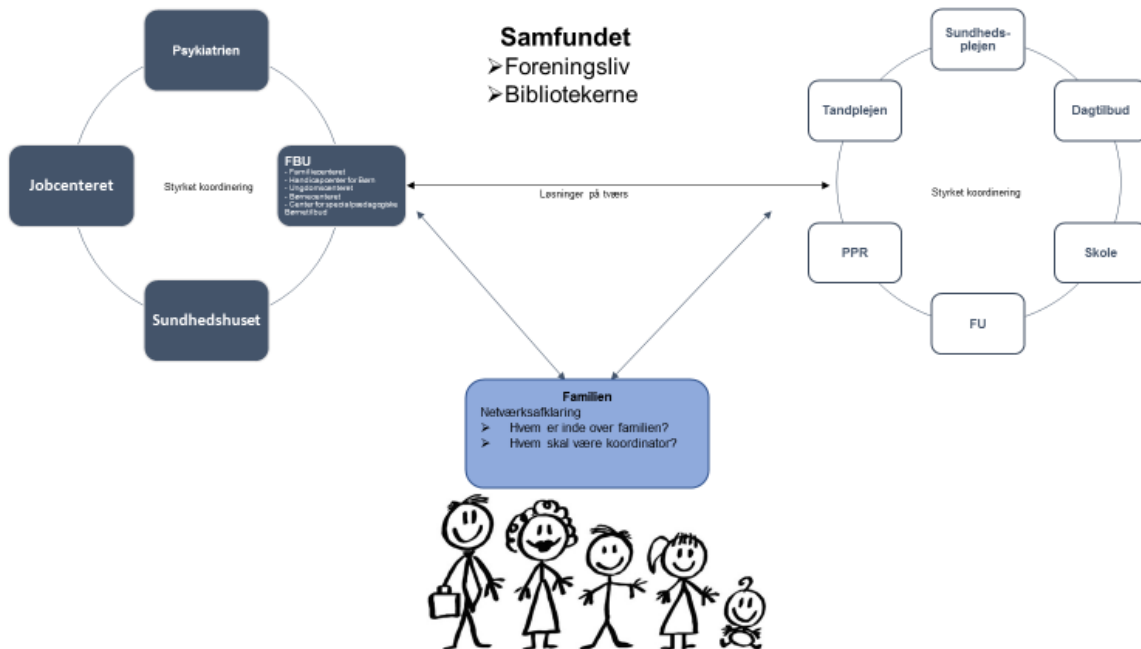
Selvom der skal ske en tættere koordinering af indsatserne er det en vigtig del af initiativet, at det fortsat er familien der er det centrale i alle indsatser, og at familien inddrages i alle beslutninger. Det er således ikke børnerådgiveren som alene har samarbejdet med familien, men det er koordinatoren som har ansvaret for at sikre, at relevant viden inddrages og at der er en rød tråd i indsatserne.

Figur 1: Tidlig indsats og helhed i tilbuddene med afsæt i forebyggelsestrekanten

Figur 2: Styrket koordinering omkring de mest udsatte familier

Baggrund og rammer for initiativet
<p>Initiativet udspringer af inddragelsesprocessen, hvor stort set alle parter pegede på, at der er behov for mere samarbejde og koordinering mellem MSB og MBU.</p> <p>Der har i Aarhus Kommune været flere projekter og tiltag som har haft til formål at sikre et tættere samarbejde mellem MSB og MBU. Projekterne er af forskellige årsager ikke lykkedes tilstrækkeligt, da der i områderne fortsat opleves udfordringer med manglende koordinering og for sen inddragelse af FBU. Dette forslag bygger derfor ovenpå eksisterende tiltag som vurderes at have en positiv effekt på rammerne for samarbejde (Fællesskabelse på tværs, DIG-NITY, DUÅ).</p> <p>Initiativet kræver ikke ændringer af lovgivningen eller godkendelse af Byrådet. Såfremt der skal tilføres ekstra midler til et endnu tættere samarbejde med Beskæftigelsesforvaltningen, vil Byrådet skulle godkende prioriteringen af midlerne, såfremt de ikke findes internt.</p>
Hvad vil vi opnå med initiativet / hvad skal der komme ud af det? (effekt)
<p>Initiativet skal sikre en bedre koordinering af indsatserne, herunder en mere målrettet og tidligere indsats.</p> <p>Det er vigtigt, at der løbende samles op på erfaringerne omkring samarbejdet. Erfaringsopsamlingen vil ske gennem interview med relevante parter. Målet med initiativet er, at familierne og de professionelle skal opleve en bedre koordinering af indsatserne for de udsatte familier.</p> <p>Når initiativet skal implementeres vil det indgå som del af implementeringen at beslutte, hvornår der skal følges op.</p>
Hvad går initiativet ud på / hvilke tiltag skal sættes i gang? (ydelse)
Beskrevet under beskrivelse af initiativet.
Hvem skal stå for initiativer / hvor er det forankret (organisering)
Initiativet er forankret i MSB og MBU.
Hvad koster initiativet (ressourcer)
<p>I opstartsfasen vil initiativet kræve ekstra tid og ressourcer fra medarbejdere og ledere i MSB og MBU. Projektet skal ses som en investering i, at noget bliver lettere på sigt. Såfremt der skal kobles en sagsbehandler fra både børnecentret og Beskæftigelsesforvaltningen på de enkelte familier, vil det medføre et behov for yderligere ressourcer. De konkrete udgifter vil blive beregnet i MSB.</p> <p>Der er tidligere igangsat projekter omkring en tættere koordinering, som ikke er fuldt ud lykkedes. Det er derfor vigtigt, at der afsættes den nødvendige tid og ressourcer til implementeringen også fra central side.</p>
Vurdering af initiativet i forhold til kriterier for prioritering af initiativer
<p><u>Fordele:</u></p> <ul style="list-style-type: none">
• Ved at have en koordinator for hele familien, vil der være én person som har viden om, hvilke indsatser der er sat i gang og som kan sikre en sammenhængende og målrettet fælles indsats.
• Flere medarbejdere har peget på, at familien nogle gange deltager i netværksmøder med over 10 professionelle. Det er en vanskelig situation at sætte familien i samtidig

med, at de professionelle ikke bruger deres ressourcer hensigtsmæssigt ved at deltage på mødet. En koordinator vil forud for mødet kunne hente viden, så ikke alle skal deltage. Det vil give en bedre oplevelse for familien, en bedre udnyttelse af medarbejderne tid samt formentligt et bedre resultat.

- Det vil betyde, at familien ikke skal være i stand til at holde kontakt og koordinere med mange forskellige professionelle.
- Hvis en koordinator har kendskab til hele familien, herunder mindre søskende, vil der kunne sættes tidligere ind omkring mindre søskende, hvis de viser tegn på mistroisvel.
- Øvrige medarbejdere i MSB, MBU med flere har lettere ved at få overblik i forhold til, om de kan bidrage med noget til barnet/familien.
- Der vil ikke blive iværksat parallelle indsatser, hvilket er til gavn for familierne samtidig med, at der spares ressourcer på de indsatser, som allerede er dækket ind.

Ulemper:

- Bedre koordinering mellem MSB og MBU er tidligere blevet forsøgt og har været vanskelig at implementere.

2. Forventninger til børnene og de unge

Beskrivelse af initiativet

Initiativet skal sikre, at ledere og medarbejdere, som arbejder med børn og unge fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær, har kendskab til, hvad man kan forvente af børn og unge på forskellige alderstrin, og at de møder børn og unge med de samme forventning, uanset om de kommer fra et udsat boligområde eller fra et ressourcestærkt lokalområde.

Baggrund og rammer for initiativet

Initiativet udspringer af inddragelsesprocessen i foråret 2017, som var i forhold til at opnå en fælles forståelse af, hvilke udfordringer der er i forhold til at give børn og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær de samme muligheder, som børn og unge i resten af kommunen.

Her blev der peget på, at der skal være de samme forventninger til børnene og de unge, uanset om de bor i et udsat boligområde eller et mere ressourcestærkt område, men at det ikke altid lykkedes.

Der er medarbejdere og ledere, som peger på, at det kan være vanskeligt at opretholde en bevidsthed om, hvordan niveauet skal være, da "normalen" i de udsatte boligområder er lavere end i de ressourcestærke områder. Dette bekræftes af nogle af de unge, som udtrykker, at det er blevet accepteret, at de fx ikke taler et korrekt dansk. Der bliver også peget på, at en negativ adfærd kan have betydning for de forventninger, der stilles. Hvis et barn ikke har stærke sociale kompetencer, ser man måske ikke, at det samme barn kan have stærke faglige kompetencer. Der er opbakning til, at børnene og de unge i de udsatte boligområder skal have de samme muligheder som børn og unge i resten af byen. Samtidig peges der på, at det er vigtigt at anerkende progression, selvom slutniveauet måske ikke altid er samme sted.

Der er skoler, som er opmærksomme på problemstillingen. En skoleleder fra en skole, som modtager børn fra udsatte boligområder, udtalte under inddragelsesprocessen, at de er en almindelig folkeskole, som integrerer med respekt for det. Det betyder, at nogle elever fra de udsatte boligområder er på "overarbejde" for at følge med, og det samme gælder for forældrene.

Samme problemstilling har de været opmærksom på i London, hvor man har gennemført en massiv og vedvarende indsats i forhold til at nedbryde den sociale arv og fremme social mobilitet via programmet London Challenge. En del af programmet har været, at alle børn og unge skal mødes af høje forventninger og ambitioner. Her lægges vægt på, at alle børn og unge har potentialer for faglig og personlig udvikling. Man har gjort op med en kultur, hvor der var tilfredshed, hvis der blot kunne skabes ro i klasse. Dette er afløst af meget høje forventninger til alle børn. Der er fokus på den positive kommunikation, hvor man taler skolen, læreren og eleverne op.

Udfordringen med, at der kan ske et skred i medarbejderes forventning er der også andre, som har peget på. I en rapport fra ALS Research fremgår det, at flere fagpersoner peger på, at risikoen for en smittende lav fællesnævner er overhængende i de områder, hvor tunge sociale problematikker påvirker den herskende norm. Nogle fagpersoner ser det som en reel fare, at institutioner beliggende i meget belastede boligområder udvikler et normalbillede, der er væsentligt forskelligt fra lignende institutioner i andre geografiske områder. Andre konstaterer blot, at det er tilfældet, og at det betyder, at adfærd og normer justeres herefter, dvs. at normalen tilpasses omstændighederne, selv om den ikke er sammenlignelig med

andre bydele i samme kommune eller det gennemsnitlige billede i Danmark. Nogle fagpersoner giver udtryk for, at man som professionel kan blive 'immun' over for at se og vurdere, når der er behov for en særlig eller ekstra indsats for børnene i de mest sammensatte og udsatte områder.

EVA har i en rapport "Høje forventninger til alle elever" fra 2013 beskrevet en række fokuspunkter for arbejdet med høje forventninger til eleverne. Rapporten er udarbejdet på baggrund af interviews med ledelse, lærere og elever på tre skoler. Det er tænkt som inspiration til skolernes arbejde med netop høje forventninger. I rapporten findes en række anbefalinger for arbejdet.

Den første anbefaling går på, at man på skolerne taler om, hvad man forstår med "høje forventninger". EVA peger på, at man drøfter følgende:

- Hvad betyder det at have høje forventninger til den enkelte elev?
- Hvad betyder det konkret på jeres skole, når I fx taler om 'at sætte barren højt', at eleverne skal 'stå på tæer' eller 'at arbejde ud fra elevens nærmeste udviklingszone'?
- Hvornår er I ambitiøse (nok) på den enkelte elevs vegne?
- Hvilke dilemmaer eller udfordringer oplever I ved at fastholde høje forventninger til alle elever?
- Har I fx en tendens til at medtage negative betragtninger, som I har oplevet med tidligere elever, der ligner en nuværende elev?

Den anden anbefaling er, at man skaber et trygt og ambitiøst læringsfællesskab blandt eleverne. EVA anbefaler, at man skal være opmærksom på:

- At skabe et læringsmiljø med plads til faglig begejstring og ambitioner.
- At kommunikere ligeværd og forskellighed som værdier, samt at skabe et læringsmiljø, hvor det er velset at byde ind med ufærdige svar og prøve sig frem, og hvor det er ok at fejle.

Den tredje anbefaling er, at man reflekterer over grundlaget for forventningsniveauet. EVA anbefales, at lærerne sammen overvejer:

- Hvad der ligger bag jeres lave(re) forventninger.
- Om I kan ændre jeres fokus til et mere konstruktivt blik på eleven.

Den fjerde anbefaling er, at man altid inddrager den, der skal lære – her eleven. Derfor anbefales det, at man (lærer såvel som ledelse) skal:

- være synlig og kommunikere åbent om, at man tror, målet kan nås.
- give konstruktiv kritik og fortælle, hvad der skal ændres.
- løbende give tilbagemelding på, hvordan det går fremad.

Den femte og sidste anbefaling i rapporten vedrører forventningerne indbyrdes mellem de professionelle. Lærerne skal også have høje forventninger til hinanden. EVA anbefaler, at lærerne kan:

- Sætte høje forventninger på dagsordenen – både én til én og i deres teams.
- Forvente af dem selv og hinanden, at de bidrager der, hvor de er stærkest.
- Udnytte samarbejdets og deres forskelligheders synergieffekter, fx ved at bruge hinandens kompetencer.

Hvad vil vi opnå med initiativet / hvad skal der komme ud af det? (effekt)

Formålet med initiativet er, at ledere og medarbejdere, som arbejder med børn og unge fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær, møderne børnene med høje ambitioner og forventninger uan-

set, om de bliver passet, går i skole eller har deres fritidstilbud i Gellerup, Toveshøj og Ellekær eller uden for deres eget lokalområde. Initiativet har således til formål at undgå normskred hos medarbejdere og ledere.

Det er forventningen, at når børn og unge bliver mødt med forventninger om at gøre det bedre, at det vil have betydning for deres trivsel og læring, og at de dermed kommer til at klare sig bedre og opnå bedre resultater. Det skal bidrage til, at børnene og de unge fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær på sigt kommer til at klare sig lige godt som børn og unge i resten af kommunen.

Opfølgning på initiativet vil ske via kvalitetsrapporter.

Hvad går initiativet ud på / hvilke tiltag skal sættes i gang? (ydelse)

Initiativet består af to elementer. De retter sig mod alle ledere og medarbejdere i Aarhus Kommune, som arbejder med børn og unge fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær.

For det første er Børn og Unge ved at igangsætte "Stærkere Læringsfællesskaber" for alle ledere og medarbejdere. Stærkere Læringsfællesskaber opbygger professionel kapacitet og beslutningskapital ved at forøge den enkelte medarbejders viden om børnene og de unge gennem åbne, udforskende og nysgerrige samtaler. For det pædagogiske personale betyder det, at de ved at deltage i stærkere læringsfællesskaber over tid:

- Tager kollektivt ansvar (kollaboration) for børnene og de unges læring, udvikling og trivsel.
- Indgår i etablering af fælles øvebaner i læringsfællesskaberne koblet til egen praksis med fokus på børnene og de unges læring, udvikling og trivsel.
- Udvikler og anvender systematisk data til brug ved fælles refleksion, opstilling af hypoteser og efterfølgende prøvehandlinger med fokus på børnene og de unges læring, udvikling og trivsel.
- Anvender feedback i forbindelse med kollegial sparring som et vigtigt element i forhold til at øge eget og kollegaers læringsudbytte.
- Anvender feedback som et vigtigt element i de pædagogiske aktiviteter og undervisningen med det formål at øge børnenes og de unges læring, udvikling og trivsel.

Stærkere Læringsfællesskaber vil blive igangsat på medarbejderniveau fra medio 2019. Det er forventningen, at Stærkere Læringsfællesskaber også vil bidrage til, at ledere og medarbejdere får skærpet opmærksomhed på, hvilke forventninger og ambitioner de møder alle børn og unge med uanset, hvor de kommer fra.

For det andet skal der i den daglige praksis i alle kommunens tilbud til børn og unge fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær være fokus på, om de møder børnene og unge med høje forventninger og ambitioner i forhold til udviklingen i deres trivsel og læring.

Det gælder både tilbud, som ligger i Gellerup, Toveshøj og Ellekær, og tilbud som ligger uden for de tre områder. Der skal være opmærksomhed på, at børn, som fx går i skole uden for området, ikke bliver mødt med lavere forventninger og krav, fordi kommer fra et udsat boligområde, end børnene fra skolens lokalområde. For tilbuddene, som ligger i Gellerup, Toveshøj og Ellekær, skal der være opmærksomhed på, at medarbejderne har kendskab til, hvad niveauet er for børn og unges udvikling generelt, således at deres opfattelse af det "normale" ikke gradvist ændrer sig.

Det er en ledelsesopgave at sikre, at medarbejderne har kendskab til, hvad niveauet for det "normale" er. Der kan bruges flere forskellige værktøjer til at fastholde medarbejdernes forventninger:

- De enkelte børns og unges udvikling vurderes løbende i forhold til, hvad niveauet er generelt. Fx via dialoghjulet i dagtilbuddene.
- Der er dialog med medarbejdere om forventninger til børnene. Det kunne fx være afsæt i spørgsmålene, som fremgår af VIA-rapporten.
- Inden for områderne Silkeborgvej og Viborgvej, hvor Gellerup, Toveshøj og Ellekær ligger, udveksler dagtilbud, skoler og fritidstilbud erfaringer med hinanden på kryds og tværs af de udsatte boligområder og resten af området. Dette skal bidrage til, at fx alle skolerne i de to områder, som har børn fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær, har det samme fokus på forventningerne til børnene og de unges faglige udvikling. Det kan både være på ledelsesniveau, men det kan også være ved videndeling på medarbejderniveau, fx ved at besøge hinandens praksis. Medarbejdere kan lave "job-swop" i kortere eller længere perioder, så de møder hinandens børnegrupper.

For at sikre, at der ikke sker et normskred, skal lederne sikre, at der løbende er opmærksomhed på, hvilke forventninger børnene og de unge bliver mødt med. Dertil kommer, at det kan være et fast punkt i en periode, som vil indgå i kvalitetsrapporterne for alle tilbud i Børn og Unge.

Hvem skal stå for initiativer / hvor er det forankret (organisering)

Områdechefer og de lokale ledere er ansvarlige for at gennemføre initiativet.

Hvad koster initiativet (ressourcer)

Stærkere Læringsfællesskaber er der afsat ressourcer til.

Det daglige ledelsesmæssige fokus forudsætter ikke ekstra ressourcer. Dog hvis der er tilbud, som vil benytte sig af praktik i andre tilbud (uden at der er tale om "et bytte" af medarbejdere), vil der kunne være ekstra udgifter til vikarer.

Vurdering af initiativet i forhold til kriterier for prioritering af initiativer

Mål understøtter projektets mål og forventet effekt

Hvis præmissen om, at børnene klarer sig bedre, hvis de bliver mødt med høje forventninger og ambitioner til udviklingen af deres trivsel og læring, vil initiativet understøtte målet om, at børnene og de unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær kommer til at klare sig lige så godt som børn og unge i resten af kommunen.

Målgruppen

Målgruppen er alle ledere og medarbejdere, som arbejder med børn og unge fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær. Det vil sige, at det er medarbejdere og ledere i stort set hele kommunen, da børn og unge fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær i høj grad går i skole uden for deres lokalområde. Fokus skal være forskelligt for medarbejdere i og uden for Gellerup, Toveshøj og Ellekær. Medarbejdere uden for Gellerup kan forventes at møde børnene med lavere forventninger, fordi de kommer fra et udsat boligområde, mens medarbejderne fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær kan forventes også at møde børnene med lavere forventninger, fordi der er mindre opmærksomhed på, hvad der er "normalt".

Et større fokus blandt medarbejdere på, hvilke forventninger, som de møder børnene og de unge med, forventes at have en positiv effekt for alle børn og unge.

Implementeringsmuligheder

I forhold til det ledelsesmæssige fokus kan det overvejes, om der skal foreslås nogle faste opfølgningsmekanismer med henblik på at sikre, at forventninger til børnene bliver taget op i alle relevante tilbud og med alle medarbejdere.

Omkostninger

Initiativerne kan gennemføres uden, at der afsættes ekstra ressourcer, bortset fra eventuelt ekstra ressourcer til vikar ved "job-swob" eller praktikordninger.

3. Rekruttering af elever og arbejdet med skolens ry

Beskrivelse af initiativet

Initiativet handler om, hvad man kan gøre for at tiltrække flere elever til Ellekærskolen og Tovshøjskolen. Initiativet forudsætter ikke ændringer af skolestrukturen.

Baggrund og rammer for initiativet

Både Ellekærskolen og Tovshøjskolen har udfordringer med skolernes ry i deres lokalområder. Det afspejles blandt andet i, at kun 18 procent henholdsvis 22 procent af to distrikters elever, benytter deres distriktsskole i dag. Børn fra Tovshøj og Ellekær lokaldistrikter henvises ikke af Aarhus Kommune til andre distrikter uanset resultaterne af sprogscreeningen før skolestart. Men forældrene til de børn, der opnår frit skolevalg i forbindelse med sprogscreeningen, benytter sig i vid udstrækning af det. Der sker på trods af, at medarbejdere og ledelse i Gellerup, Tovshøj og Ellekær lokaldistrikter gennem årene har opbygget en betydelig erfaring i at arbejde med børnene i deres lokalområde.

Der er imidlertid flere skoler, som er lykkedes med at vende en negativ udvikling.

- På **Ålholm Skole** i Valby er det lykkedes at vende skolens ry og elevsammensætning. Da den nuværende skoleleder blev ansat i 2008 var ca. hver anden elev tosproget, i dag er det hver femte. I 2009 blev der indskrevet 34 elever af alle etniciteter i børnehaveklasse, i dag er der 100 elever i fire børnehaveklasser. Optagelsesprocenten fra det lokale skoledistrikt er mere end fordoblet og er i dag omkring 70 procent. Skolen vurderer at andelen af tosprogede i de mindste klasser er ca. 15 procent.

Forklaringerne på udviklingen er: En ændret beboersammensætning i lokalområdet i forbindelse med boligsocial indsats, charmeoffensiv i børnehaver og i lokalområdet generelt samt en faglig handleplan.

- **Nørre Fælled Skole** på Ydre Østerbro havde i 2012 97,4 procent tosprogede børn og prøveresultaterne var blandt de 15 laveste i Danmark. Der blev ansat en ny skoleleder i 2012. Skolens elevtal er siden steget fra 150 til 450, og tosprogsandelen er faldet fra 97 til 60. Karaktergennemsnittet i de bundne prøvefag er over Københavns Kommunes gennemsnit. Sygefraværet er faldet fra 25 dage til otte dage. Skolen har en idræts- og bevægelsesprofil med høje forventninger til børnenes præstationer.

I forhold til at nedbringe andelen af tosprogede elever på en skole er andelen af tosprogede elever i skolens distrikt en meget betydende faktor. Eftersom andelen af tosprogede elever i Tovshøj og Ellekær-distrikterne er højere end i de to københavnske distrikter, er vilkårene for at vende udviklingen vidt forskellige, når det gælder andelen af tosprogede elever.

- **Hasle Skole** i Aarhus Kommune: I forhold til elevtrivsel og -udvikling samt forebyggelse af potentielle konflikter og håndtering af konflikter er der flere udsagn og data, der tyder på, at Hasle Skole er lykkedes med tiltag, der betrygger forældrene.

Hasle Skole er lykkedes med vinde forældrenes tillid bredt i lokaldistriktet, blandt andet ved at kommunikere klart og åbent om emner, der ellers kunne føre til konflikter, for eksempel som følge af forskelle i forældrenes kulturelle og sproglige baggrunde. Hasle Skole har også taget afsæt i en bevidsthed om, hvad der er vigtigt for de målgrupper af forældre, man gerne ville tiltrække, og gennemført tiltag, der imødekommer disse.

På den måde har skolen opnået, at forældrene er med til at promovere skolen over for kommende forældre. I Forældretilfredshedsundersøgelsen 2017 tilkendegiver 85 procent af respondenterne, at de vil anbefale andre forældre at vælge Hasle Skole til deres børn. Egenskoleandelen er steget fra 36 procent i 2012 til 46 procent i 2016.

Hvis Tovshøjskolen og Ellekærskolen skal vende udviklingen for deres skoler, vurderes det at forudsætte nogle tydelige og markante forandringer:

- En klar, faglig profil for skolerne.
- En synlig ledelse, der tydeligt tegner skolernes profiler, herunder ikke mindst den forandring, der er i forhold til tidligere.
- Et målrettet benarbejde for at komme i dialog med målgruppen af forældre til kommende skolebegyndere.
- En aktiv og tydelig generel kommunikation om skolernes faglighed og kvalitet.

Hvad vil vi opnå med initiativet / hvad skal der komme ud af det? (effekt)

En højere egenskoleandel og dermed mere bæredygtige skoler. Flere skoleelever, der går i skole lokalt og dermed får en bedre tilknytning til deres lokalområde. Større tillid til og tryk ved den lokale skole blandt forældre i lokaldistriktet.

Undervisningsministeriet og Epinion udgav i august 2017 en rapport om frit skolevalg. Rapporten belyser, hvilke faktorer der særligt har betydning for forældres valg af skole til deres børn. Konklusionen er, at følgende faktorer har størst betydning for forældre generelt, uanset om de vælger til at vælge en folkeskole eller andre skoler.

- At elever generelt trives godt på skolen
- At skolen har dygtige lærere
- At skolen lægger stor vægt på elevernes faglige udvikling
- At skolen lægger stor vægt på elevernes sociale udvikling.

Det fremgår også af rapporten om frit skolevalg, at andelen af tosprogede elever ikke fremhæves som en faktor, der har stor betydning for forældrenes skolevalg. Men mangfoldigheden kan blive en ulempe, hvis den af forældrene vurderes at medføre, at skolen eller klassen ikke kan leve op til de faktorer, som har størst betydning for forældrene (jf. ovenfor).

På baggrund af rapporten om frit skolevalg må det betragtes som væsentligt, at forældrene til kommende skolebørn er / bliver trykke ved elevernes trivsel og deres faglige og sociale udvikling, samt kvalifikationer hos medarbejderne på den skole, der ønsker at tiltrække en større andel af distriktets elever.

Det vurderes, at Tovshøjskolen, der fik ny leder pr. 1. januar 2017, og det seneste år har haft to konsulenter fra Undervisningsministeriet tilknyttet skolen, har indledt en fokuseret indsats for at løfte det faglige niveau. Det sker gennem en genoprettende tilgang i den pædagogiske praksis samt systematisk fokus på elevernes læringsprogression, udvikling og trivsel med henblik på at hæve niveauet for den enkelte elev. Jf. Undervisningsministeriet og Epinions rapport om forældrenes skolevalg er fagligheden et væsentligt kriterium for valg af skole.

Byrådet besluttede med skolestrukturforliget i 2012, at der skulle igangsættes et udviklingsprojekt på Ellekærskolen med henblik på, at alle børn har et alderssvarende dansk ved skolestart og er klar til at gå i gang med og gennemføre en ungdomsuddannelse ved afslutning

af skoleforløbet. Ellekærskolen kan pege på blandt andet karakterfremgang for almenklasserne i de bundne prøvefag i 9. klasse mv. som positive resultater af de indsatser og kompetencer, der er på skolen. Det samlede gennemsnit er steget fra 5,1 i 2015 til 5,7 i 2016 og 6,0 i 2017.

Hvad går initiativet ud på / hvilke tiltag skal sættes i gang? (ydelse)

I rapporten fra Børn og Unges studietur til London i november 2016 fremgår blandt andet, at flere af oplægsholderne fremhævede begrebet 'shared thinking', som et udtryk for fælles mentale modeller eller mindset omkring udvikling af skoleområdet. I rapporten om The London Challenge står videre: *"Der synes at være en fælles bevidsthed om, at alle ledere og medarbejdere har et aktivt deltagende medansvar og er en del af kulturen, som man kan fremme og hæmme ved sin adfærd."*

I forlængelse heraf foreslås (1) en markant og dedikeret ledelsesmæssig indsats for at bistå de lokale ledere og medarbejdere med at opnå et fælles mindset som forudsætning for en dedikeret indsats til styrkelse af elevernes faglighed og skolernes attraktivitet. Det kan ske gennem en midlertidig styrkelse af områdechefens ledelseskraft med særligt henblik på denne opgave.

Gennem initiativet forventes en markant ledelsesudvikling hos den lokale ledelse. Denne udvikling foreslås styrket yderligere gennem (2) videndeling på tværs af skoler. Dette bygger også på erfaringer fra The London Challenge: (citater fra rapport fra studieturen: *"Derudover er der et omfattende program af aktiviteter vedrørende 'partner-schools', 'interschool-visits', 'learning walks' og 'innovation exchanges', der har til formål at understøtte videndeling og god praksis"*

Arbejdet med at styrke fagligheden og en fælles kultur, der løfter skolerne markant, kræver ledelsesfokus og ledelsesressourcer. Det kan gå ud over tiden til at varetage kommunikationsopgaven fra ledelsens side. Samtidig er kommunikationen særdeles vigtig for den ønskede turnaround, fordi udgangspunktet er, at skolernes ry er dårligt. Derfor foreslås (3) et midlertidigt løft af ressourcer og faglighed i forhold til at kommunikere sagligt og samtidig markant fra skolernes side.

Hvem skal stå for initiativer / hvor er det forankret (organisering)

Initiativet skal forankres i Børn og Unge hos områdechefen for skole- og dagtilbudslederne i henholdsvis Ellekær lokaldistrikt og Tovshøj lokaldistrikt. Initiativet sættes i værk via Børn og Unges chefgruppe.

Hvad koster initiativet (ressourcer)

Initiativet forudsætter, at der dedikeres / tilføres ressourcer fra Børn og Unges fællesfunktioner til at varetage en understøttelse af områdechefens ledelse samt kommunikationsfagligheden på skolerne.

Vurdering af initiativet i forhold til kriterier for prioritering af initiativer

Hvis forældre i Gellerup, Toveshøj og Ellekær i dag fravælger den lokale skole på baggrund af et uberettiget dårligt ry og manglende kendskab til de faktiske forhold på skolen, er initiativet med til at forbedre mulighederne for børn og unge i lokalområdet.

Hvis de lokale skoler i højere grad tilvælges og bliver "lokalområdets skole", smitter det positivt af på mulighederne for at indgå i lokale fællesskaber mv. og drage nytte af den erfaring og ekspertise, den lokale skole har i forhold til sine distriktselever.

Initiativet bygger på erfaringer fra The London Challenge og andre skoler, der er lykkedes med en turnaround.

4. Styrket sundhedsplejeindsats 0-1 år

Beskrivelse af initiativet

Til de børn, hvor sundhedsplejen ved hjemmebesøg vurderer, at barnet har sproglige vanskeligheder tilbydes to ekstra sprogbesøg af sundhedsplejersken ved 4 måneder og ved 9-10 måneder. Såfremt, at der ved det eksisterende 9-10 måneders besøg fortsat er sproglige udfordringer hos barnet, inviteres en sprogvejleder tilknyttet det lokale dagtilbud med til det ekstra hjemmebesøg ved 9-10 måneder.

For at styrke opsporing af børn med sproglige vanskeligheder samt styrke de to ekstra sprogbesøg, gennemføres et to dages kompetenceforløb for sundhedsplejersker.

Til børn med vanskeligheder ved 9 måneders besøget udleveres sprogposer af sundhedsplejersken. Samtidig bliver familien introduceret til det lokale dagtilbud og betydningen af dagtilbudstilknytning.

Baggrund og rammer for initiativet

Sundhedsplejens erfaringer viser, at de børn, der ikke bliver tilstrækkeligt sprogligt stimuleret, ofte også er børn, som samlet set ikke bliver tilstrækkeligt stimuleret kommunikativt f.eks. med øjenkontakt, tidlig relationsdannelse og tilknytning. Der er derfor brug for at kigge på den sproglige stimulering i en bredere kontekst tidligere i barnets liv.

Hvad vil vi opnå med initiativet / hvad skal der komme ud af det? (effekt)

Det vurderes, at den tidlige opsporing af børns sproglige udfordringer på sigt medfører færre sproglige indsatser i dagtilbud og skole, samt at flere ved indskolingen har et alderssvarende dansk og dermed bedre muligheder for læring.

Hvad går initiativet ud på / hvilke tiltag skal sættes i gang? (ydelse)

Tilbud om to sprogbesøg til børn med sproglige vanskeligheder

De to ekstra besøg skal have fokus på relation og samspil, som i forvejen er fokusområder for sundhedsplejen, men med **særligt fokus** på kobling til den tidlige sprogudvikling og relationsdannelse.

Antal sprogbesøg estimeres ud fra antal børn registreret med sprogvanskeligheder (kan med hjælp eller kan ikke endnu) i Status- og Udviklingssamtaler (SUS) udfyldt af sundhedsplejerskerne fra februar 2017-februar 2018 (se tabel nedenfor). Beregningerne tager udgangspunkt i to sundhedsplejeområder, Nordvest og Sydvest, da sundhedsplejen har en organisering, hvor Gellerup, Toveshøj og Ellekær fordeler sin ind i begge disse områder. Derfor må man forvente at estimeringen er i den høje ende, da det præcise tal for SUS registreringer i Gellerup, Toveshøj og Ellekær ikke er registreret i sundhedsplejen.

	Etablere sproglig kontakt		Kommunikere med kendte andre	
	Antal	%	Antal	%
Hele Aarhus	617	14%	196	4%
Aarhus V (NV & SV)	373	14%	131	5%

Kompetenceudvikling af sundhedsplejersker

Et kompetenceforløb for sundhedsplejerskerne skal gøre sundhedsplejerskerne i stand til at vurdere barnets kommunikation og sproglige udvikling i den helt tidlige alder og give dem kompetencerne til i højere grad at kunne påbegynde det arbejde med sprog, der siden finder sted i dagtilbuddene.

Kompetenceudviklingsforløbet varetages af Aarhus Kommunes sprogvejledere og er i overensstemmelse med de metoder, som dagplejere og det pædagogiske personale i dagtilbud anvender. På den første dag i kompetenceudviklingsforløbet bliver sundhedsplejerskerne introduceret til opsporingsværktøjet, som kan anvendes på alle børn under 1 år. Dag to i kompetenceudviklingsforløbet har fokus på vejledningen af forældre i at understøtte barnets sproglige udvikling.

Tidlig Tværfaglig Indsats (TTI)

For yderligere at understøtte forældrenes indsats og fokus på sprog og kommunikation udleverer sundhedsplejersken sprogposer til familier, hvor barnet har sproglige vanskeligheder ved 9 måneders besøget og yderligere, når barnet er 1,5 år og 2,5-3 år. Sprogposerne indeholder redskaber til støtte for forældrene. Sundhedsplejerskernes sprogposer til børn med sproglige vanskeligheder skal således ses i sammenhæng med og koordineres i forhold til den sprogindsats, som forældrene senere vil møde i dagtilbuddet. Ud over sprogposerne introduceres familien til det lokale dagtilbud og betydningen af dagtilbudstilknytning. Der kommer en pædagog fra det lokale dagtilbud med sundhedsplejen ud i hjemmet og fortæller om dagtilbuddet, og derefter tager pædagogen og sundhedsplejen familien med på besøg i det lokale dagtilbud.

Hvem skal stå for initiativer / hvor er det forankret (organisering)

Sundhed og Trivsel, Børn og Unge

Hvad koster initiativet (ressourcer)

Beregningerne er foretaget på de to sundhedsplejedistrikter Aarhus NV og SV, og omfatter derfor flere familier end dem, som bor i Gellerup, Toveshøj og Ellekær. Udgifterne er dermed vurderet til den høje side.

(2018-priser)		2018	2019	2020	2021	
To dages kompetenceforløb	Aarhus V (NV & SV)	Vikarudgifter 56 sundhedsplejersker Nordvest og Sydvest. 3 nye sundhedsplejersker årligt.	249.311	13.356	13.356	13.356
		Frikøb af to sprogvejledere til undervisning* Én sprogvejleder 2019-2021	8.435	4.217	4.217	4.217
		I alt	257.746	17.573	17.573	17.573
	Aarhus Kommune	Vikarudgifter 99 sundhedsplejersker 5 nye sundhedsplejersker årligt	440.747	22.260	22.260	22.260
		Frikøb af fire sprogvejledere til undervisning* Én sprogvejleder til nye sundhedsplejersker inkl. 5 timer forberedelse.	16.870	4.217	4.217	4.217
		I alt	457.617	26.477	26.477	26.477

2 ekstra besøg	Aarhus V (NV & SV)	Nordvest og Sydvest (Aarhus V). Estimeret 373 børn baseret på status og udviklingssamtaler.	374.261	374.261	374.261	374.261
	Aarhus Kommune	Estimeret 617 børn baseret på status og udviklingssamtaler.	619.085	619.085	619.085	619.085
Sprogopser	Aarhus V (NV & SV)	Estimeret 40 familier	36.000	36.000	36.000	36.000
	Aarhus Kommune	Estimeret 60 familier	54.000	54.000	54.000	54.000

Vurdering af initiativet i forhold til kriterier for prioritering af initiativer

Kriterier for prioritering	Vurdering af initiativet
Målene for initiativet understøtter projektets mål og vision	Den tidlige opsporing af børns sproglige udfordringer vurderes på sigt at medføre færre sproglige indsatser i dagtilbud og skole, samt at flere som ved indskolingen har et alderssvarende dansk og dermed bedre muligheder for læring. Hermed understøtter initiativet formålet med gentænkningen af tilbuddene til børnene i Gellerup, Toveshøj og Ellekær, om at de skal komme til at klare sig lige så godt som børn i resten af kommunen.
Den forventede effekt af initiativet vurderet ud fra viden og erfaringer fra eventuelle lignende initiativer	Ikke kendskab til lignende initiativer
Målgruppen, herunder dels om målgruppen befinder sig i den grønne, gule eller røde del af forebyggelsestrekanten, dels hvor mange som er omfattet af initiativet	Initiativet omhandler børn, der har sproglige vanskeligheder, hvilket berører gule og røde tilbud.
Implementeringsmuligheder – vurdering af, hvor realiserbart initiativet er, herunder fx begrænsninger i lovgivning, overenskomster, modstand fra borgere, medarbejdere m.fl., organisationsændringer	Implementeringsudfordringer kan opstå i forbindelse med rekruttering af sundhedsplejersker. Derudover skal der være en særlig opmærksomhed på motivation hos forældrene i forhold til at tage imod tilbuddet. Sundhedsplejersken har en naturlig adgang i hjemmet (kommer i 99 procent af alle hjem) og derfor vurderes disse særligt kompetente til at skabe motivation for deltagelse.
Omkostninger forbundet med initiativet	Se punkt "Hvad koster initiativet (ressourcer)"

5. Intensivt sundhedsplejetilbud i Gellerup, Toveshøj og Ellekær

Beskrivelse af initiativet

I sundhedsplejen i Gellerup, Toveshøj og Ellekær foreslås et intensivt sundhedspædagogisk tilbud til børn fra 4-12 måneder i forhold til sundhedsplejens eksisterende tilbud i det røde område i forebyggelsestrekanten, der i gennemsnit i Aarhus omfatter ca. 5 procent. Der foreslås et tilbud, hvor der foregår en direkte intervention i forhold til det enkelte barn og dets forældre med henblik på at afhjælpe og kompensere for fx mistrivsel og social udsathed.

Beregningerne på initiativet er lavet på sundhedsplejeområderne Nordvest og Sydvest, da sundhedsplejen ikke er opdelt i et område, der samlet inkluderer Gellerup, Toveshøj og Ellekjær, og da omfanget af "det røde område" i forebyggelsestrekanten ikke kendes præcist for disse tre områder, og derfor svært at skalere. Erfaringer fra praksis indikerer, at det "røde område" i forebyggelsestrekanten er noget højere i Gellerup, Toveshøj, Ellekær end de typiske 5 procent, som er gennemsnittet på tværs af byen.

Initiativet har til formål at styrke børns tilknytning og kommunikation i familier, hvor børnene bliver begrænset stimuleret, og hvor forældrene ofte selv er i behandling enten i regi af jobcenter eller børnecenter. Det intensive tilbud målrettes dermed børn i familier, hvor forældrene har begrænsede kompetencer i forælderrollen og selv er udfordret både på makro- og mikroregulering.

Baggrund og rammer for initiativet

Sundhedsplejens erfaringer viser, at de børn der ikke bliver tilstrækkeligt sprogligt stimuleret ofte også er børn, som samlet set ikke bliver tilstrækkeligt stimuleret kommunikativt f.eks. med øjenkontakt, tidlig relationsdannelse og tilknytning. Der er derfor brug for at kigge på den sproglige stimulering i en bredere kontekst tidligere i barnets liv.

Hvad vil vi opnå med initiativet / hvad skal der komme ud af det? (effekt)

Det intensive tilbud skal medvirke til at sikre barnets tilknytning, kontakt, omsorg, stabilitet og sprog. Målet er, at børnene udvikler sig følelsesmæssigt, socialt og sprogligt svarende til deres alder og medvirke til at give barnet det bedst mulige grundlag for kommende sundhed, læring og udvikling.

Hvad går initiativet ud på / hvilke tiltag skal sættes i gang? (ydelse)

I det intensive tilbud skal sundhedsplejersken have en udviklende, kompenserende og aflastende funktion i forhold til støtte og stimulering af barnets normale udvikling inden for tilknytning og kommunikation. Sundhedsplejersken arbejder direkte med barnet på de områder, hvor forældrene ikke på det aktuelle tidspunkt har tilstrækkelige kræfter til at anvende deres kompetencer. Det er derfor vigtigt, at sundhedsplejersken kommer ud til familien, når barnet er vågent. I initiativet foreslås der mulighed for, at sundhedsplejersken medbringer relevante udviklingsstimulerende legetøj til brug i familierne.

Besøgene kan endvidere have fokus på at åbne op for lokalsamfundet, dagtilbuddene samt legestue med andre mødre, der eventuelt også har det udvidede tilbud. Derudover vil der være en naturlig opgave for sundhedsplejersken i at understøtte forældrene i at tilvælge vuggestue så tidligt som muligt.

Sundhedsplejersken har i sin indsats fokus på at vejlede forældrene til at

- skabe en sikker base for deres spædbarn
- tolke og forstå deres barns signaler, også når barnet ikke viser disse tydeligt
- sætte ord på barnets følelser
- føle med barnet og ikke som barnet (markeret spejling)
- kunne rumme barnet og bevare passende handlekraft, når hverdagen med barnet bliver stresset og uoverskueligt
- sikre at forældrene indgår i tilstrækkelige udviklingsfremmende samspil med barnet, således at barnets forventninger afspejler dette f.eks. "Mor/far kan trøste mig, når jeg er ked af det".

Under besøget skal forældrene inddrages, vejledes og tage ved læring af det, sundhedsplejersken gør for at støtte og stimulere barnet. Der kan udarbejdes træningspunkter, som forældrene arbejder på mellem besøgene. Ud over forældrene skal der være en opmærksomhed på, at flere i familiens netværk samt allerede eksisterende kontakter i dagtilbud kan være relevante at inddrage.

Det intensive tilbud opgraderer sundhedsplejens eksisterende røde tilbud, så sundhedsplejersken har flere ugentlige besøg, og indsatsen dermed bliver betydeligt mere intensiv for at sikre barnets normale udvikling. Indsatsen kan variere i omfang fra 2-8 timer ugentligt, som sundhedsplejersken tilrettelægger afhængigt af den enkelte families situation.

For at varetage et intensivt tilbud er det nødvendigt med kompetenceudvikling for sundhedsplejerskerne inden for børns udvikling herunder specielt tidlig sprogudvikling med udgangspunkt i dagtilbuddenes tilgang til sprog, egentræning i mentalisering og kulturforståelse.

Hvem skal stå for initiativer / hvor er det forankret (organisering)

Sundhedsplejen Nordvest og sundhedsplejen Sydvest, Sundhed og Trivsel, Børn og Unge er ansvarlige for initiativet.

Som beskrevet ovenfor har sundhedsplejen en organisering, hvor Gellerup, Toveshøj og Ellekær er placeret i to sundhedsplejeområder, og derfor har beregningerne taget udgangspunkt i disse to sundhedsplejeområder, hvorfor man må forvente udgifterne er lidt højt sat, da de tager udgangspunkt i de data der er tilgængelige for disse to områder, og fordi det præcise tal for antal "røde tilbud" i Gellerup, Toveshøj og Ellekær ikke er registreret i sundhedsplejen.

Hvad koster initiativet (ressourcer)

(2018-priser)	2018	2019	2020	2021
Kompetenceudvikling (fx New Born Observations eller COS samt kulturforståelse) Vikarudgifter sundhedsplejersker 4 dage 89.040 kr.	176.040 kr.	0 kr.	0 kr.	0 kr.
Intensivt tilbud gns. 5 besøg ugentligt, 112 børn. 874 timer*501,69 kr.	439.000 kr.	439.000 kr.	439.000 kr.	439.000 kr.
Tolk (75% af besøgene) 420 timer. 446 kr./t	187.320 kr.	187.320 kr.	187.320 kr.	187.320 kr.
Pulje til køb af udviklingsstimulerende legetøj	10.000 kr.	10.000 kr.	10.000 kr.	10.000 kr.

Vurdering af initiativet i forhold til kriterier for prioritering af initiativer	
Kriterier for prioritering	Vurdering af initiativet
Målene for initiativet understøtter projektets mål og vision	Tidlig indsats for børnene med henblik på at støtte og stimulere barnets normale udvikling inden for tilknytning og kommunikation. Hermed understøtter initiativet formålet med gentænkningen af tilbuddene til børnene i Gellerup, Toveshøj og Ellekjær, om at de skal komme til at klare sig lige så godt som børn i resten af kommunen.
Den forventede effekt af initiativet vurderet ud fra viden og erfaringer fra eventuelle lignende initiativer	Ikke kendskab til lignende initiativer
Målgruppen, herunder dels om målgruppen befinder sig i den grønne, gule eller røde del af forebyggelsestrekanten, dels hvor mange som er omfattet af initiativet	Initiativet omhandler børn, der modtager et rødt sundhedspleje tilbud i Gellerup, Toveshøj og Ellekjær, der spreder sig over to sundhedsplejeområder Nordvest og Sydvest.
Implementeringsmuligheder – vurdering af, hvor realiserbart initiativet er, herunder fx begrænsninger i lovgivning, overenskomster, modstand fra borgere, medarbejdere m.fl., organisationsændringer	Der skal være en særlig opmærksomhed på motivation hos forældrene i forhold til at tage imod tilbuddet. Sundhedsplejersken har en naturlig adgang i hjemmet (kommer i 99 procent af alle hjem) og derfor vurderes disse særligt kompetente til at skabe motivation for deltagelse. Implementeringsudfordringer kan realiseres ved rekruttering af ekstra sundhedsplejersker
Omkostninger forbundet med initiativet	Se punkt "Hvad koster initiativet (ressourcer)". Det kunne være relevant at kigge på dette initiativ som bydækkende, da der må forventes at være familier på tværs af byen med behov for den beskrevne indsats.

6. Styrket indsats for 1-3-årige uden for dagtilbud

Beskrivelse af initiativet

Indsatsen består i et tilbud om deltagelse i læringsforløb i dagtilbud for børn/familier, hvor børn i alderen 1-3 år endnu ikke er startet i dagtilbud.

Baggrund og rammer for initiativet

Initiativet udspringer af, at der i inddragelsesprocessen gennemgående er peget på både behov for tidligere (sprog-)indsats, før børnene starter i dagtilbud, og behov for tidligere og større tilknytning til dagtilbud. Der er pt. ikke lovmæssig hjemmel for at stille krav om, at børn under tre år skal deltage i dagtilbud/tilsvarende.

Regeringens netop fremsatte Ghettoudspil lægger op til krav om obligatorisk dagtilbud i minimum 30 timer om ugen for børn med bopæl i et udsat boligområde fra barnet fylder 1 år. Såfremt dette bliver vedtaget, vil der ikke være behov for denne indsats.

I forhold til den tidlige sprogindsats blev der generelt i inddragelsesprocessen peget på, at der er behov for meget konkret vejledning og aktionslæring. Der blev også flere gange fortalt om erfaringer med at 'praktik' i dagtilbuddene kan være effektivt, både i forhold til at styrke forældrenes viden og handlemuligheder for at understøtte deres barn, og i forhold til tidligere dagtilbudstilknytning.

I Aarhus er der gennemført flere projekter, der viser positiv effekt af at give forældre, herunder forældre med anden etnisk baggrund end dansk, meget konkret vejledning og materialer til at understøtte deres børns sproglige udvikling. Det drejer sig om Kuffertprojektet og READ, som var indsatser med følgeforskning, der blev givet til børn og forældre, der allerede var tilknyttet dagtilbud, samt Godt fra Start, der var en indsats med hjemmebesøg ved familier med 0-3-årige børn. En EVA-undersøgelse om forældresamarbejde viser i den forbindelse også, at forældre til børn med dansk som andetsprog efterspørger mere vejledning i dagtilbud.

Inden konkret udvikling af initiativet er der behov for en afdækning af dels målgruppens størrelse, dvs. hvor mange børn i aldersgruppen er uden for dagtilbud, samt om der er store lokale variationer.

Til udviklingen af initiativet er der brug for yderligere inddragelse af lokale medarbejdere fra både dagtilbud og sundhedsplejen, så det tilpasses de lokale behov og muligheder.

Hvad vil vi opnå med initiativet / hvad skal der komme ud af det? (effekt)

Initiativet skal bidrage til,

- at forældrene får viden om og redskaber til sprogstimulering og på baggrund af dette opnås bedre tidlig understøttelse af barnets sproglige udvikling i hjemmet
- at forældrene får bedre og tidligere kendskab til dagtilbud og vigtigheden heraf, op på baggrund af dette større tilknytning og interesse for at lade barnet starte i dagtilbud
- at børnene på længere sigt opnår bedre sproglige forudsætninger via både bedre understøttelse i hjemmene og tidligere dagtilbudstilknytning.

Mål og opfølgning kan f.eks. være:

- Kvalitativ evaluering – fx interview eller lignende med forældre
- Flere starter i dagtilbud og har højere tilknytning/fremmøde
- Bedre sprog ved start i dagtilbud

Hvad går initiativet ud på / hvilke tiltag skal sættes i gang? (ydelse)

Indsatsen tænkes som en tværfaglig indsats med sigte på sprog, men ud fra et helhedssyn på barnet. Således kan vejledningen adressere sproglige, sociale og personlige kompetencer som vigtige forudsætninger for læring og deltagelse i sociale fællesskaber.

Der etableres en systematisk opsøgning af børn med dansk som andetsprog i alderen 1-3 år, som er uden for dagtilbud, i tæt samarbejde mellem Pladsanvisningen og Sundhedsplejen. Sundhedsplejen har via de obligatoriske hjemmebesøg den direkte kontakt til familierne.

Familier i målgruppen inviteres til et læringsforløb i det lokale dagtilbud. Der skal indbygges en procedure, der sikrer, at familierne ved, det forventes, at de deltager og indgår aktivt i læringsforløbet. Læringsforløbet for forældre og børn i det lokale dagtilbud er tænkt som en vekselvirkning mellem besøgsdage i dagtilbuddet og afprøvning af sprogstimuleringsmetoder i hjemmet. Der frikøbes pædagog-/sprogvejlederressourcer i de enkelte dagtilbud, som i samarbejde med den lokale sundhedspleje planlægger forløb og formidler det fagligt indhold. Forløb lokalt i dagtilbuddene tilrettelægges i et tæt samarbejde mellem sundhedsplejerske og ressourcepersonen i dagtilbud med henblik på, at indsatsen rammer den enkelte familiers behov. Der tilrettelægges med afsæt i et helhedssyn på barnet og vejledes i sproglig udvikling som en del af barnets alsidige personlige og sociale udvikling.

Forældrene introduceres til konkrete metoder til, hvordan de kan understøtte børnenes sprogtiltagelse i hjemmet og barnets alsidige personlige og sociale udvikling generelt. Der kalkuleres med ca. en halv frikøbt pædagog/sprogvejleder pr. dagtilbud med henblik på, at indsatsen kan skaleres op eller ned i de enkelte dagtilbud alt afhængig af antallet af børn i målgruppen.

Der anvendes i forløbet vejledningsmaterialer, som udleveres til forældre i hjemmet og i forløbet. Disse skal inspirere til, at nye metoder og ny viden afprøves og anvendes i hjemmet. Opfølgende besøg ved sundhedsplejerske i hjemmet kan give indblik i, hvilken effekt forældrene har af gennemførte forløb i dagtilbuddet. F.eks. om den nye viden anvendes aktivt og eventuelt motivation for at lade barnet indskrive i dagtilbud.

Det skal afdækkes, hvordan eventuelle sprogbarrierer i forhold til forældre, der ikke eller kun i meget begrænset omfang forstår og taler dansk bedst håndteres. Man kan forestille sig flere modeller herfor, eksempelvis

- At pædagogerne kompetenceudvikles til at kunne forestå læringsforløbet uden tolk og med hjælp af materialer, der f.eks. har centrale ord oversat til de hyppigst talte sprog, og allerede oversatte vejledningsmaterialer (såsom READ mv.), som man kan øve sig i praksis. Denne forudsætter dog, at forældrene kan læse på deres modersmål.
- Kompetenceudviklingen vil dels omfatte uddannelse af et fagligt fyrtårn med særlige viden om vejledning og børn og familier i udsatte positioner, dels indeholde to årlige halvdags kurser (à 3 timer) for den øvrige medarbejdergruppe med fokus sikre et solidt vidensgrundlag og styrkede handlekompetencer i forhold til at vejlede forældrene. Halvdags kurserne tilrettelægges på tværs af dagtilbuddene med en blanding af interne og eksterne undervisere og en holdstørrelse på ca. 30 personer pr. hold.
- Brug af tolkning. Dette forudsætter dog i nogen grad, at der kan samles grupper af forældre med samme modersmål.

Hvilken løsning, der bedst understøtter læringsforløbene, vil som sagt skulle afdækkes nærmere i samarbejde med pædagoger og forældre.

Hvem skal stå for initiativer / hvor er det forankret (organisering)				
Initiativet forankres i Pædagogisk afdeling, Børn og Unge i et samarbejde mellem Læring og Udvikling og Sundhed og Trivsel, i tæt samarbejde med de relevante områdechefer og dagtilbud.				
Hvad koster initiativet (ressourcer)				
Initiativet forudsætter ekstra ressourcer til <ul style="list-style-type: none"> • Udvikling af læringsforløb/materialer • Kompetenceudvikling af pædagoger, herunder i forhold til samarbejde med familier i udsatte positioner • Afholdelse af læringsforløb i daginstitutioner • Eventuelle udgifter til tolkning <p>Udgifterne er på 215.000 kr. årligt med ekstra startomkostninger på 60.000 kr. det første år. Bemærk udgifterne er beregnet til alle udsatte boligområder. Det vil sige ud over Gellerup, Toveshøj og Bispehaven, er det også Skovgårdsparken og Langkærparken.</p>				
(2018-priser)	2018	2019	2020	2021
Kompetenceudvikling				
Uddannelse af vejledere*	153.000	25.000	25.000	25.000
Kompetenceudvikling til medarbejdere**	40.000	40.000	40.000	40.000
<i>I alt</i>	<i>193.000</i>	<i>65.000</i>	<i>65.000</i>	<i>65.000</i>
Udmøntning				
Besøg i hjemmet - frikøb af pædagoger (estimeret 60 besøg á 1½ time + forberedelse)	36.000	36.000	36.000	36.000
Varetagelse af introduktionsbesøg (estimeret 60 besøg á 1 time)	12.000	12.000	12.000	12.000
Afholdelse af vejledningsgrupper (estimeret 6 grupper)	64.000	64.000	64.000	64.000
<i>I alt</i>	<i>112.000</i>	<i>112.000</i>	<i>112.000</i>	<i>112.000</i>
Udvikling, koordinering, materiale m.v.				
Udvikling, koordinering og evaluering	50.000	30.000	30.000	40.000
Udgifter til materialer m.v.	20.000	10.000	10.000	10.000
<i>I alt</i>	<i>70.000</i>	<i>40.000</i>	<i>40.000</i>	<i>50.000</i>
I alt	275.000	215.000	215.000	225.000
* Bemærk at der er overlap i forhold til uddannelsen af vejledere i initiativet om det udvidede forældresamarbejde i initiativ nr. 8 "Forældrekompetencer"				
** Bemærk at der er delvist overlap til kompetenceudvikling i initiativet om det udvidede forældresamarbejde i initiativ nr. 8 "Forældrekompetencer". I dette forslag er dog alene anført udgifter til kompetenceudvikling til medarbejdere i vuggestueafdelinger/grupper.				
Vurdering af initiativet i forhold til kriterier for prioritering af initiativer				

Målgruppen:

- Indsatsen befinder sig i det 'gule' område i forebyggelsestrekanten. Målgruppen er børn (og deres forældre), der oftest vil være sprogligt udfordrede, og samtidig ikke er tilmeldt dagtilbud i en alder, hvor det ellers for de fleste børn vil være tilfældet.

Fordele:

- Initiativet vurderes at være umiddelbart implementerbart – det forudsætter dog ekstra ressourcer.
- Der er positive erfaringer fra lignende projekter (Kuffertprojektet, Godt fra start, READ), som dette projekt bygger videre på.
- Initiativet kan i høj grad bygge videre på og inddrage eksisterende, og allerede oversatte, materialer fra tidligere gennemførte projekter, der har vist positiv effekt. Herunder materialer fra Kuffertprojektet, Godt fra start, READ og øvrige materialer.
- Initiativet har et dobbelt sigte på sproglig stimulering (i en bred kontekst og ud fra et helhedssyn på barnet) samt dagtilbudstilknytning.
- Der er ofte i inddragelse peget på vigtigheden af, at der er meget konkret og aktivt inddragende vejledning.

Potentielle udfordringer og opmærksomhedspunkter:

- Det kan være en udfordring, hvis forældrene i målgruppen ikke er tilbøjelige til at deltage i forløbet. Det er derfor vigtigt at overveje, hvordan man sikrer, at det er et attraktivt tilbud, som forældrene har incitamenter til at deltage i.
- Der er behov for en afdækning af, hvordan potentielle sprogbarrierer bedst håndteres.
- Der skal laves klare kriterier for, hvem der skal have læringsforløbet.
- Der skal indbygges en procedure, der sikrer, at familierne ved, det forventes, at de deltager og indgår aktivt i læringsforløbet.

7. Kompetenceudvikling af lærere og medarbejdere i klub og ungdomsskole: Sprog som dimension i alle fag og tilbud

Beskrivelse af initiativet

I det følgende beskrives to initiativer – det ene er kompetenceudvikling rettet mod lærere, og det andet er rettet mod medarbejdere i klub og ungdomsskole.

Både forskning og erfaring viser, at mange elever med dansk som andetsprog får svært ved at forstå og følge undervisning i fagene fra mellemtrinnet. Det skyldes blandt andet, at læsningen nu skal bruges til læring, ordforrådet bliver mere kompliceret, der bruges flere fagtermer. Det forudsætter en god forståelse af sproget at kunne følge instruktionerne i de opgaver, der stilles i fagene.

Problemstillingen er med andre ord kendt, men er svær at ændre på. Det første initiativs fokus er derfor på, at lærerne gennem kompetenceudvikling klædes bedre på til sprogbaseret fagundervisning i alle fag. Formålet er at styrke elevernes sproglige udvikling og deres forståelse af fagundervisning mv.

Nogle af de elementer, der kan inddrages er:

- Didaktiske strategier og overvejelser
- Ordforråd, særligt det mellemfrekvente ordforråd/førfaglige ordforråd
- Registre og de forskellige fags sprog
- Elevernes samlede sproglige kompetencer

Desuden også strategier til at lære sprog, dvs. en bevidstgørelse om, hvordan man lærer sprog med henblik på metoder og teknikker, som eleverne selv kan bruge.

Kompetenceudviklingen foreslås at foregå som aktionslæringsforløb.

Det andet initiativ er rettet mod kompetenceudvikling af klubmedarbejdere for at give dem redskaber til at understøtte elevernes sproglige udvikling i deres tid i klub og ungdomsskole. Afsættet er det samme, men fokus er især på understøttelse af nuancer i fx ordforråd og sproglige registre.

Baggrund og rammer for initiativet

I inddragelsesprocessen blev fokus og forslag vedrørende sprog primært rettet mod meget tidlige indsatser ved sundhedsplejen og/eller dagtilbuddet. Der var overraskende få forslag rettet mod skolen og tilgangen til undervisning. Selvom tidlig indsats er afgørende, er det også vigtigt at huske initiativer rettet mod de mere end ti årgange børn og unge, der enten er på vej i skole, eller som allerede går i skole.

Enkelte stemmer i inddragelsen efterlyste også et endnu skarpere blik på dansk som andetsprog i fagene, hvilket initiativet vil være med til at understøtte. I inddragelsesprocessen blev det også påpeget, at der er et uudnyttet potentiale i form af at opkvalificere medarbejdere i klub og ungdomsskolen i forhold til i højere grad at have kendskab til andetsproglig udvikling og understøtte dette.

Initiativet om sprog med i alle fag tager blandt andet afsæt i erfaringer fra Aalborg Kommune, der fra 2009-2014 gennemførte Projekt Uddannelsesløft, der havde fokus på at løfte tosprogede elevers resultater i overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelse.

Evalueringen viste blandt andet, at afgangskarakterer for de tosprogede elever på de deltagende skoler var steget væsentligt i projektperioden. Fokus var i høj grad rettet mod det pædagogiske personale og på at udvikle en sprogpædagogisk tilgang til undervisningen, herunder at udvikle metoder til sprogbasert fagundervisning i alle fag. Den overordnede tilgang i projektet var udvikling af undervisningen gennem kompetenceløft af udskolingslærere og undervisere på ungdomsuddannelserne. http://www.uddannelsesloeft.dk/images/stories/Evaluering_Projekt_Uddannelsesloeft_2015-3.pdf

I Aarhus Kommune er der også erfaringer fra projekt Læs & Lær, der i 2011-2014 arbejdede med at styrke lærernes undervisning i læsning i fagene i 4. og 7. klasse. Det overordnede formål var at fremme elevernes læsning af fagtekster. Målene undervejs var, at årgangens lærere skulle varetage undervisningen i faglig læsning og skrivning som en fælles opgave, at læsevejlederen fik en tydelig rolle med at vejlede og facilitere implementeringen af faglig læsning og skrivning, og at eleverne tilegnede sig strategier og redskaber til at forstå og anvende fagenes tekster.

Projektet blev evalueret af VIA, og konklusionen var, at indsatsen havde stor betydning for de undersøgte fagteams, læsevejledere og klasser, der indgik. En væsentlig pointe var dog, at erfaringerne ikke automatisk bliver overført fra fag til fag og år til år, men kræver et målrettet arbejde fremadrettet.

Der kan også hentes inspiration fra Silkeborg Kommune, hvor en af skolerne har haft et længere udviklingsprojekt med fokus på genrepædagogik og sprogbasert undervisning, der beskrives således:

"Genrepædagogik er målrettet alle elever på alle klassetrin og i alle fag. Ved at arbejde aktivt med sproget udvikler eleverne kompetencer og viden om sprogbrug inden for forskellige emner og forskellige genrer, så de lettere kan forstå, læse og selv skrive varierede tekster efter konteksten. Samtidig udvikler lærere og elever et fælles skolesprog, så eleverne kan tilegne sig ny viden om alle emner hele vejen op i skolesystemet."

I forhold til en bred inddragelse af elevernes samlede sproglige kompetencer kan der hentes erfaringer fra det 10-årige forsknings- og udviklingsprojekt "Tegn på Sprog – tosprogede børn lærer at læse og skrive", hvor Søndervangskolen har deltaget.

Hvad vil vi opnå med initiativet / hvad skal der komme ud af det? (effekt)

Formålet med initiativet rettet mod lærerne er at klæde lærerne på til i endnu højere grad at styrke elevernes sprog. Både i forhold til ordforråd, indholdsforståelse, læseforståelse, grammatisk forståelse og strategier til at bruge sproget, men også for derigennem at styrke elevernes udbytte af fagundervisningen. Hvert fag har sit eget "sprog", og det kan gøre det til en udfordring at forstå fagets tekster.

Formålet med initiativet rettet mod klubmedarbejderne er at styrke både deres ressourcer til at understøtte børnene og de unges dansksproglige udvikling og deres bevidsthed om at de har en rolle at spille i den sammenhæng. Det endelige mål er naturligvis en bedre dansksproglig udvikling for børnene og de unge.

Begge initiativer har særligt fokus på elever med dansksproglige udfordringer, men tilgangen med fokus på sprog og sproglig bevidsthed vil gavne alle elever.

Der kan følges op med de nationale tests i dansk og senere med elevernes resultater ved folkeskolens afgangsprøve. Lokalt kan der følges op med lærernes vurdering af elevernes udvikling og klubmedarbejdernes oplevelse af deres mulighed for at understøtte sprogligt.

Hvad går initiativet ud på / hvilke tiltag skal sættes i gang? (ydelse)

Initiativet tager afsæt i kompetenceudviklingsforløb for lærere på de relevante skoler. Kompetenceudviklingen skal foregå som aktionslæringsforløb, så det veksler mellem undervisning og lokal afprøvning med relevant sparring. Det betyder mindst mulig forstyrrelse af skolens hverdag sammenlignet med længere kursusforløb, samtidig med at kompetenceudviklingen bliver praksisnær og mest muligt integreret i skolens hverdag. Initiativet vil også omfatte kompetenceudvikling for skolens ressourcepersoner i form af læsevejledere og tosprogskoordinatorene med henblik på, at de skal understøtte omsætningen lokalt.

Initiativet skal koordineres med en kommende "Handleplan for sprog og literacy" og med øvrige tilbud om efteruddannelse i dansk som andetsprog.

Initiativ rettet mod medarbejdere i klub og ungdomsskole tager også afsæt i aktionslæringsforløb, men skal have et mere grundlæggende fokus på andetsproglig udvikling og strategier til at understøtte dette. Samtidig skal det afklares, hvordan lokal sparring kan etableres i en form, så giver bedst mulig mening.

Hvem skal stå for initiativer / hvor er det forankret (organisering)

Initiativerne forankres i Børn og Unge.

Videreudvikling af initiativerne foreslås foretaget i et samarbejde mellem lokale tosprogskoordinatorene og læsevejledere, skoleteamkonsulenter fra PPR, konsulenter fra Læring og Udvikling, FU og evt. andre relevante aktører. Desuden kan det være relevant med yderligere sparring og inspiration fra fx Projekt Uddannelsesløft eller Langmarksskolen i Horsens, der har arbejdet med tilgangen fra Projekt Uddannelsesløft.

Hvad koster initiativet (ressourcer)

De to initiativer forudsætter ressourcer til udvikling af kompetenceforløb og efterfølgende kurser for lærere og medarbejdere i klub og ungdomsskole. Begge initiativer vil kunne skales op og ned både i antal deltagere og kompetenceudviklingens omfang.

Initiativet rettet mod skoler: Et estimat over omkostninger er 2,2 mio. kr., men dette vil skulle kvalificeres efterfølgende.

Tallet dækker over et format, der omfatter:

- Fem skoler, der hver sender 20 lærere på mellemtrin/udskoling afsted på i alt 24 timers kompetenceudvikling
- De fem skolers ressourcepersoner (læsekonsulenter, tosprogskoordinatorene) på 24 timers kompetenceudvikling + ekstra 20 timer til at understøtte en udvidet vejledningsfunktion
- Projektmedarbejder til udvikling, planlægning og efterfølgende sparring og understøttelse af den lokale omsætning
- Vikardækning

Initiativet rettet mod klub- og ungdomsskolemedarbejdere: Et estimat over omkostninger er 450.000 kr., men dette vil skulle kvalificeres efterfølgende.

Tallet dækker over et format, der omfatter:

- I alt 50 medarbejdere fra de relevante klubber i Aarhus Vest og Gellerup på sammenlagt 24 timers kompetenceudvikling og lokal sparring.
- Vikardækning

Vurdering af initiativet i forhold til kriterier for prioritering af initiativer

Initiativerne vurderes at understøtte projektets mål og vision om at børn og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær skal klare sig lige så godt som børn og unge i resten af byen. Indsatserne kan beskrives som en grøn indsats, men med særlig positiv betydning for elever med sproglige og faglige udfordringer.

Initiativerne adresserer den udfordring, at selv den bedste tidlige indsats i forhold til børns andetsproglige udvikling ikke er nok, men skal følges op af fokus på den videre sproglige udvikling i børnenes skoleår.

En udfordring kan være, at det vil tage nogen tid, før effekten af indsatserne vil være tydelig, idet lærerne skal gennemgå kompetenceudvikling og have tilgangen integreret i undervisningen. Det samme gælder medarbejdere i klubberne. Til gengæld vil det efter en investering i kompetenceudviklingen komme de fremtidige årgange af skoleelever til gavn og ikke kun elever i en given projektperiode.

Et forhold, der kan være en ulempe, er hvis der er en stor medarbejderomsætning på de involverede skoler. Den ulempe kan dog mindskes ved at sikre lokal vidensdeling med involvering af læsevejledere og togsprogscoordinatorer.

8. Læselyst og sprog- og literacykompetencer

Beskrivelse af initiativet

Målet er at skabe aktiviteter for børn og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær, der understøtter børnenes og de unges sprogkompetencer, litteraturlyst og ikke-kognitive kompetencer såsom nysgerrighed, tålmodighed og gåpåmod, da det kan medvirke til at give børnene og de unge et bedre fundament for senere læring og aktiv deltagelse i samfundet. Afsættet for aktiviteterne er Aarhus Kommunes læsestrategi af december 2017. Læsestrategien har det overordnede formål, "at alle børn og unge udvikler læselyst og sprog- og literacykompetencer som grundlag for personlig udvikling, livslang læring og dannelse og deltagelse i fællesskaber". Heri ligger en opfordring til at se på børn og unges tilegnelse af sprog og literacy i et helhedsperspektiv.

Initiativet består af flere indsatser, som kan implementeres samlet, eller enkelte indsatser kan vælges ud og implementeres.

- **Point of View (POV) – media literacy:** POV gentænker undervisningen i filmproduktion i folkeskolen og er en enkel og effektiv metode til undervisning i det grundlæggende filmsprog- og håndværk, som er meget let at gribe og forstå, også for bogligt svage elever. POV er tænkt sammen med danskfagets begreber og fagmål. Arbejdet med filmfortælling har en positiv, afsmittende effekt på de deltagende elevers forståelse for fortælling generelt - og dermed også for deres forståelse af tekst og litteratur. POV styrker desuden elevernes muligheder for at kommunikere effektivt og øger deres muligheder for aktivt medborgerskab.
- **Sprogstimulering og dynamiske sprogmiljøer for børn (0-6 år):** Initiativet skal sikre udvikling af sprogstimulerende aktiviteter med forankring i bibliotekerne i Gellerup, Toveshøj og Ellekær (særligt det nye bibliotek i Gellerup (2020)). Biblioteket skal udgøre et åbent, tilgængeligt sprogstimulerende miljø for børn i og uden for dagtilbuddene og deres forældre. Initiativet indeholder en række aktiviteter på og uden for bibliotekerne.
- **Læselyst og dynamiske sprogmiljøer for børn (7-13 år):** Initiativet indeholder en lang række aktiviteter, som fra forskellige vinkler skal stimulere læselyst og kreativt sprogbrug hos børn og unge. En nytænkning af bibliotekernes læselystinitiativer bør understøttes af lokalforankrede partnerskaber – for eksempel med foreninger, klubber, institutioner og skoler for at sikre et varieret aktivitetstilbud og formidlingen heraf.
- **Børn og medborgerskab:** Initiativet skal sikre udvikling af aktiviteter med et stærkt samfundsorienteret perspektiv. Initiativet er forankret i bibliotekerne i Gellerup, Toveshøj og Ellekær (særligt det nye bibliotek i Gellerup (2020)). Eksempler på aktiviteter er: udarbejdelse af strategi for arbejdet med medborgerskab og brugerinddragelse for børn, opkvalificering i forhold til at arbejde mere inddragende med børn og unge, udvikling af biblioteksrum som medborgercentre for børn og unges fællesskaber og initiativer, børnevalg og aktive brugerdrevne udstillinger på biblioteket, kreative værkstedsaktiviteter, elevrådsworkshops, åbne maker space områder mm.

Baggrund og rammer for initiativet

Undersøgelsen "Børns læsning 2017 – en kvantitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner" viser, at antallet af børn der læser er faldene. Derudover peger andre undersøgelser på, at elever med indvandrerbaggrund er svagere til at læse end etnisk danske børn. Det er

derfor vigtigt, at der gøres en bred og velkoordineret indsats for at løfte de børn, som er udsat i denne sammenhæng.

Som medborgercentre har bibliotekerne en vigtig rolle i forhold til at bidrage til at understøtte fællesskaber på tværs af etnicitet, alder og udgangspunkt. Bibliotekerne kan tilbyde et unikt frirum for børn og unge, hvor de har mulighed for at slippe fantasien løs og bare være. Samtidig er der en ambition om at skabe kvalificeret indhold for de mange børn og unge, der bruger biblioteket som værested efter skoletid.

Ligeledes er der fokus på filmsproget, da det er en vigtig del af grundlaget for alle digitale kommunikationsformer på tværs af platforme. Alle danske unge bør have lige adgang til at lære det grundlæggende filmsprog, uanset hvor de bor. Med POV bliver det muligt, da det er en skalerbar metode til undervisning i filmproduktion, hvormed lærere kan undervise i filmproduktion uden deltagelse af filmprofessionelle. POV følger anbefalingerne fra de to af de nyeste forskningsrapporter inden for praktisk filmpædagogik i folkeskolen: "Børn og unges arbejde med film: Digital Dannelse og produktiv læring for fremtiden", DFI og Kirsten Drotner, 2016 og "Udvikling af tværfaglig medie-pædagogik - Rapport fra 2016 om Kulturregion Fyns filmprojekt", DFI og Kirsten Drotner m.fl., 2016.

Hvad vil vi opnå med initiativer/hvad skal der komme ud af det? (Effekt)

Med initiativet ønskes at

- skabe lærings- og læsningsmiljøer, der via indretning og kontekst kan stimulere børn og unges læselyst.
- fremme børn og unges sprog-evner og kreative sprogbrug.
- skabe læselyst hos børn og unge gennem forskellige indgangsvinkler til læsningen.
- fremme kendskabet til bibliotekets tilbud hos børn og unge og skabe ejerskab og engagement omkring bibliotekerne som medborgercentre.
- skabe en større kontaktflade til børn og unge og deres forældre.
- give børnene en forståelse af medborgerskab og demokrati.
- højne niveauet af media literacy blandt danske skoleelever.

Hvad går initiativet ud på/Hvilke tiltag skal sættes i gang? (Ydelse)

Indsatserne kræver følgende forskellige tiltag:

Point of View (POV): Det tilbydes at lave velafprøvede og effektive workshopforløb, der kan bestå af en eller flere workshops for op til 100 elever ad gangen. Workshopperne følges op af tretrinns workshopforløb, hvor elevernes lærere trænes i at lave film efter POV-metoden og i at undervise efter metoden. Dermed sikres det, at POV kan blive en del af en langsigtet indsats, som yderligere kan forankres i et POV-kompetencecenter i Gellerup, Toveshøj eller Ellekær, hvorfra lærerne kan fortsætte arbejdet med POV-metoden på/for områdets skoler og for skoler uden for Gellerup og Toveshøj.

Sprogstimulering og dynamiske sprogmiljøer for børn (0-6 år): Initiativet indeholder både aktiviteter i og uden for bibliotekerne. Eksempler på aktiviteter på bibliotekerne er: litteraturformidling for de yngste via dialogisk læsning med artefakter og bevægelse, lytterum hvor børnene oplever udvalgte fortællinger, og der sættes fokus på koncentration og kropslig ro, filmvisninger, sansemotoriske workshops og børnerytmik, sprogfitness mm. Eksempler på aktiviteter uden for bibliotekerne er: mobile besøg med bibliotekscyklen i for eksempel institutioner samt oplæg og højt-læsning i institutioner, hos sundhedsplejen mm. Endelig kan bibliotekerne huse en bred række af aktiviteter, som faciliteres af eksterne aktører, for

eksempel teater, koncerter, videnskabsforsøg, bamsehospital. Initiativet kræver et tæt samarbejde med Børn og Unge.

Læselyst og dynamiske sprogmiljøer for børn (7-13 år): Initiativet indeholder en række aktiviteter, eksempelvis: etablering af fysisk læseklub for både piger og drenge, workshop med gamification, medieworkshops om film, You tube, stop motion, etik på nettet mm, børne- og ungecaféer med book talks, inspiration til læsning og shared readings, kreative aktiviteter som Åbne maker space aktiviteter og mobiblioteket, hvor en biblioteksansat kommer ud til sundhedshuse, klubber, SFO'er, forældremøder mv. og laver højtlesning, giver book talks til inspiration eller andet. Initiativet kræver en tæt dialog med Børn og Unge omkring aktivitetsindhold, formidling og rekruttering.

Børn og medborgerskab: Initiativet indeholder forskellige aktiviteter. Eksempler herpå er: udarbejdelse af strategi for arbejdet med medborgerskab og brugerinddragelse for børn, opkvalificering i forhold til at arbejde mere inddragende med børn og unge, udvikling af biblioteksrum som medborgercentre for børn og unges fællesskaber og initiativer, børnevalg og aktive brugerdrevne udstillinger på biblioteket, kreative værkstedsaktiviteter, elevrådsworkshops, åbne maker space områder mm. Initiativet kræver en tæt dialog med MBU omkring aktivitetsindhold, formidling og rekruttering.

Hvem skal stå for initiativet/Hvor er det forankret? (Organisering)

Magistratsafdelingen for Kultur og Borgerservice

Hvad koster initiativet? (ressourcer)

Point of View (POV): Finansieringsbehov til etablering af to POV-kompetencecentre i Gellerup, Toveshøj og Ellekær inklusiv drift det første år: 540.000 kr. Beløbet dækker udvikling, netværk, daglig drift, udstyr, vikardækning, 10 megaworkshops med op til 100 deltagere pr. workshop, 9 lærerworkshops for op til 20 lærere pr. gang, rapportering, filmfestival m.v. Efterfølgende år koster 266.000 kr. pr. år for drift og aktiviteter i forbindelse med de to kompetencecentre.

Sprogstimulering og dynamiske sprogmiljøer for børn (0-6 år): Der skal afsættes ekstra personaleressourcer til udvikling og afholdelse af aktiviteter, koordinerende møder samt løbende evaluering og videreudvikling. Udgifter til opstart af initiativ (MKB) 350.000 kr. (engangsbeløb) samt 75.000 kr./årligt til løbende drift af initiativet.

Læselyst og dynamiske sprogmiljøer for børn (7-13 år): Der skal afsættes ekstra personaleressourcer til implementering af initiativet. Udgifter til opstart af initiativ (MKB) 300.000 kr. (engangsbeløb) samt 75.000 kr./årligt til løbende drift af initiativet.

Børn og medborgerskab: Der skal afsættes ekstra personaleressourcer til inddragelse af børn og unge, udvikling og afholdelse af aktiviteter, møder, løbende evaluering og videreudvikling. Udgifter til opstart af initiativ 300.000 kr. (engangsbeløb) samt 200.000 kr./årligt til løbende drift af initiativet.

Vurdering af initiativet i forhold til kriterier for prioritering af initiativerne

POV vil medvirke til en lokal styrkelse af aktiviteterne i Gellerup, Toveshøj og Ellekær, der vil øge niveauet af media literacy blandt områdets unge og øge deres muligheder for aktivt medborgerskab. POV vil samtidig skabe en åbning mod resten af Aarhus og regionen, fordi POV-kompetencecentre vil tiltrække lærere og elever fra andre skoler, som vil orientere sig

ind mod Gellerup, Toveshøj og Ellekær for at få opkvalificering, sparring og nye oplevelser med medieproduktion.

De øvrige initiativer understøtter visionen om at udvikle et sundt og aktivt lokalsamfund. Gennem aktiviteterne kan Aarhus Kommune være med til at sikre lige adgang til viden for alle og ikke mindst understøtte børn og unges brug af denne adgang. Desto mere børnene og de unge kan engageres i lystbetonede, kompetencegivende fællesskaber, desto større chancer for at udligne de negative forskelle på børn og unge i Aarhus V og resten af kommunen. Implementeringsmulighederne er gode, idet mange af aktiviteterne ligger inden for rammerne af det der allerede arbejdes med. Det essentielle er, at indholdet kvalificeres og løftes gennem tværfagligt samarbejde og flere ressourcer.

9. Forventninger til forældrene og forældrekompetencer

Beskrivelse af initiativet

Initiativet består af tre dele. 1) Tilpasning af forløbene i Familieværksætterne til forældrene i Gellerup, Toveshøj og Ellekær. 2) Udvikling af tilbud i dagtilbuddene til forældre, som understøtter deres forældrerolle. 3) Udarbejdelse af intro- og overgangsmateriale med henblik på, at der er tydelighed omkring forventningerne til forældrene.

Baggrund og rammer for initiativet

Initiativerne under temaet familien er udarbejdet på baggrund af inddragelsesprocessen, der forløb fra oktober 2017-januar 2018. I den periode blev der afholdt en række møder med frontpersonale, ledere, repræsentanter fra civilsamfundet og foreninger, repræsentanter fra boligforeningen og et mindre antal forældre.

De erfaringer, udfordringer og ideer, som blev fremhævet i inddragelsesprocessen, blev bearbejdet i en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter fra MBU, MSO, MKB og MSB. Nedenstående initiativer er alle et resultat heraf.

I inddragelsesforløbet blev der peget på et behov for at afvikle forløb med forældre, hvor de understøttes i, hvad det kræver at være forældre til børn i en dansk dagtilbuds/skole-kontekst, både i forhold til at stimulere barnet, sætte grænser og skabe de bedste rammer for barnets trivsel, læring og udvikling.

Derudover efterlyses behovet for fokus på tydelighed i forventningsafstemning, således at forældrene ved, hvad der forventes af dem i samarbejdet med bl.a. institutioner og skoler.

Derudover er det gentagende gange i inddragelsesprocessen blevet ønsket, at forløbene skal være lokalt forankret og udføres af kendte personer/personale, således at der allerede inden forløbets start er etableret tillid mellem de, der underviser, og forældrene.

Forskning og erfaringer viser, at et godt samarbejde mellem forældre og pædagogisk personale har stor betydning for børns trivsel og udvikling, og på hvordan det går børnene videre frem i livet. Forskningen peger derudover på, at øget forældreinvolvering og forældresamarbejde kan give socialt udsatte børn og unge en bedre kognitiv og social udvikling i hjem, dagtilbud og skole. Der ses i den sammenhæng klare indikationer på, at en øget forældreinvolvering, når den er forankret i dagtilbud og skole, giver de bedste resultater. Forskning viser, at et velfungerende forældresamarbejde kan styrke trivsels og uddannelsesmulighederne for børn og unge i udsatte positioner (Forældresamarbejde der virker Smidt og Krogh, 2015).

Anden forskning viser en anerkendende tilgang, differentiering, løbende forventningsafstemning og blik for alle forældres ressourcer, er vejen til succes (EVA udgav i 2012 en rapport om samarbejde med forældre i udsatte positioner <https://www.eva.dk/grundskole/gode-skole-hjem-samarbejdeforaeldre-udsatte-positioner>).

Lokalt har Søndervangskolen har gennem de seneste år haft gode resultater med stærkt fokus på forældresamskabelse. Skolen har 326 elever med flere end 20 forskellige nationaliteter, og i alt er 97 pct. af eleverne tosprogede. Siden 2009 er det lykkedes at hæve karaktergennemsnittet fra 3,42 til 6,5 i 2017, mens antallet af fraværsdage pr. elev er faldet fra 21,7 pr. skoleår til 10,1 i samme periode. Forældretilfredsheden er steget, andelen af afgangselever, der erklæres uddannelsesparate steg fra 2009 til 2015 fra 60,3 procent til 90,9 procent, og sidst med ikke mindst er karaktererne ved afgangsprøverne steget fra 3,42 til 6,13 fra 2009

til 2016. (Magasinet Skolebørn nr.1 2017, Reportage: *Her ses forældrene som en nødvendig ressource* og Stiften d. 21.08.17, *Skolepulje fik Statsministeren til Søndervangskolen*).

Alle initiativerne kan iværksættes uden forudgående lovændringer.

Hvad vil vi opnå med initiativet / hvad skal der komme ud af det? (effekt)

Formålet med dette initiativ er at udarbejde redskaber og samarbejdsmodeller, der kan bruges til at styrke samarbejdet mellem forældre og fagpersonale samt at fremme samskabelse omkring børns trivsel og læring.

Initiativet ventes at have følgende effekter:

- At understøtte børn og unges muligheder for uddannelse og beskæftigelse ved et styrket forældresamarbejde.
- At understøtte forældrene i at være gode rollemodeller.
- At børnenes sproglige udvikling styrkes.
- Forældrene klædes bedre på til at være forældre i det danske samfund.
- Børnene opnår mere støtte i hjemmet.
- Forældrene lærer at have passende forventninger til deres børn. I inddragelsesfasen peges der særligt på forventningerne til, hvilken uddannelse børnene får. Ved at afstemme forventningerne sikres det, at børnene ikke lider nederlag ved at skulle leve op til en forventning om at opnå noget, som umiddelbart kan være svært.

En anden afledt effekt af disse indsatser er netværksskabelse, hvor familierne kan mødes og inspirere hinanden.

Hvad går initiativet ud på / hvilke tiltag skal sættes i gang? (ydelse)

Der er tre initiativer, der alle understøtter udviklingen af forældrekompetencerne, samt forventningsafstemningen mellem forældre og institutioner.

Familieiværksætterne

Som nybagt førstegangsfar forælder står man i en helt ny situation, som kan opleves som både fantastisk og overvældende. Familieiværksætterne har til formål at skabe netværk mellem nybagte forældre og give kompetencer i forhold til forældreskabet.

Hold på cirka otte forældrepar mødes 12 gange i en periode på 1½ år – to gange før fødslen og ti gange efter fødslen. På mødegangene gives information, inspiration og vejledning til en god start på livet som familie. Hver mødegang indeholder temaer, som er relevante for en ny familie. Møderne er tilrettelagt, så der både er faglige oplæg og aktiv deltagelse.

Temaerne er blandt andet økonomi og familieret, barsel og netværksdannelse, barnets sproglige, motoriske og mentale udvikling, trivsel, relationer og familiedynamik. En sundhedsplejerske er gennemgående mødeleder. Alt efter tema er relevante fagpersoner inviteret som oplægsholdere, blandt andet fysioterapeut, pædagoger fra dagtilbud i Aarhus, bankrådgivere og advokater.

Med dette initiativ ønsker vi at øge andelen af borgere fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær, der deltager i Familieiværksætterne.

Familieiværksætterne er et eksisterende initiativ til førstegangsfar forældre i Aarhus Kommune, men hvor der har vist sig udfordringer med rekruttering af familier i Gellerup, Toveshøj og Ellekær.

Det foreslås både at tilpasse det eksisterende familieiværksætterforløb, således at det rummer flere relevante temaer, der er særligt gældende for nogle familier i Gellerup, Toveshøj og Ellekær, blandt andet introduktion til at få et lille barn i Danmark, introduktion til dansk institutionskultur, bedsteforældreinddragelse, sprog, kultur, foreningsliv samt et særligt fællesskabende fokus.

Familieiværksætterne tilpasses, således at indhold, form og deltagerkreds er tilpasset de tre områder.

Det anbefales, at der laves en kortlægning af eksisterende fora for gravide/nye familier for målgruppen, som Familieiværksætterne kan gå i dialog med. Der gøres opmærksom på at Familieiværksætterne pt. er et forskningsprojekt, som forventes at vise de første resultater i slutningen af 2018.

Det udvidede forældresamarbejde

Initiativet tager udgangspunkt i at fremme forældreansvaret ved at understøtte udviklingen af forældrekompetencer. Det foreslås, at initiativet indeholder tre forløb fordelt på henholdsvis vuggestue og børnehave. Der skal udarbejdes et basismateriale, som forløbene skal tage afsæt i.

Forløbenes fokus skal ligge på såvel barnets- som forældrenes nærmeste udviklingszone (i relation til barnet). Det er afgørende, at forløbene relaterer sig til familiernes hverdag og giver redskaber til at håndtere håndgribelige situationer i hverdagen. Familierne skal guides og motiveres til at påtage sig ansvaret i forhold til deres børn.

Det blev i inddragelsesprocessen fremhævet, at der er behov for, at personalet i dagtilbuddet får en tydeligere rolle endnu tidligere i forhold til helt praktisk at vise forældrene, hvordan man arbejder med børnenes udvikling generelt og specifikt med sprogstimulering. Ved tilrettelæggelse af forløbene er det afgørende, at de har en form, hvor forældrene ser, hvad pædagoger gør, og bliver inddraget aktivt. Det er ikke altid, at beskeden opfattes korrekt, når kommunikeret mundtligt. Forældrenes egne sprogegenskaber spiller således også ind.

Forløbene skal tilbydes til hele stuen/klassen og ikke kun til udpegede familier. Ideen er, at forløbene skal have en overordnet ramme, hvor der hver gang er fastsat et tema. Disse tema kunne bl.a. være sprog, kost, læring via leg osv.

Initiativet er udarbejdet på baggrund af materiale indhentet i inddragelsesprocessen. Der er hentet erfaringer fra et allerede eksisterende projekt i Ellekær Dagtilbud. Projektet har forløb med udvidet forældresamarbejde fordelt på vuggestue og børnehaver. Familievejlederen i Ellekær Dagtilbud, som har udarbejdet det eksisterende projekt, har været inddraget i udviklingen. Der skal kobles til Familieiværksætterne og bygge videre på den viden, forældrene har fået i dette tilbud, mens børnene var små. Det er de samme temaer, der er brug for at tænke op i alder.

Med henblik på at sikre et tilstrækkeligt vidensgrundlag og handlekompetencer i dagtilbuddene vil der blive tilrettelagt kompetenceudvikling for medarbejdere i dagtilbudsafdelingerne. Kompetenceudviklingen vil omfatte uddannelse af et fagligt fyrtårn med særlige viden om vejledning og børn og familier i udsatte positioner og et særligt ansvar for at understøtte tilrettelæggelsen af de konkrete læringsforløb for forældrene. Herudover tilrettelægges der to årlige halvdags kurser (å 3 timer) for den øvrige medarbejdergruppe med fokus sikre et solidt vidensgrundlag og styrkede handlekompetencer i forhold til at tilrettelægge og afholde læringsforløbene for forældrene. Halvdags kurserne tilrettelægges på tværs af dagtilbuddene

med en blanding af interne og eksterne undervisere og en holdstørrelse på ca. 30 personer pr. hold.

Der er i Trigeparkens helhedsplan tre relevante aktiviteter, der skal undersøges nærmere (*Forebyggelse og forældre, Boligsociale familiekurser og "HJÆLP" mit barn er startet i skole*). I forhold til de familiekurser, der udbydes i regi af boligforeninger, vil det også være relevant at kigge på, om der kan samtænkes med Familieiværksætterne, og måske i højere grad kigge på et samarbejde om at rekruttere familier til Familieiværksætterne.

Intro- og overgangsmateriale

Der er peget på behovet for tydelighed i forventningerne til forældrene. Dette initiativ foreslår derfor materiale, der tydeligt beskriver, hvilke forventninger der er til forældrene i en given sammenhæng.

Det foreslås, at der udarbejdes intro- og overgangsmateriale ved følgende dele af barnets opvækst:

- Det lille barn: Introduktion til det at få et barn i Danmark
- Vuggestue: Introduktion til vuggestuelivet
- Børnehaven: Introduktion til børnehaven
- Skole: Introduktion til skolen
- Fritids- og ungdomsskoleområdet: Introduktion til klubber og ungdomsskole
- Fritidsliv

Materialet skal indeholde praktisk information om, hvad der forventes af forældrene i samarbejdet. Det er afgørende, at materialet ikke bliver en løftet pegefinger, men en hjælpende hånd.

Materialet til dagtilbud vil f.eks. kunne indeholde information om, at man som forældre deltager i møder og arrangementer, hvornår skal barnet afleveres, hvordan med mad og spisning, og hvilket skiftetøj skal de have med.

Materialet for skole vil f.eks. kunne indeholde materiale omkring, hvad man som forælder deltager i, hvad er lovligt fravær, og hvordan man som forældre støtter sit barns læring ved at skabe gode rammer for at lave lektier i hjemmet.

Det præcise indhold skal udvikles af fagpersoner i Børn og Unge.

Gennemgående for materiale er, at det understreger, at det primære sprog i institutioner og skole er dansk, og det derfor forventes, at både forældre og professionelle gør sig umage for at forstå hinanden.

Formen på materialet kan enten være en folder med skriftlig information, en video, guidelines til fagprofessionelle mm. Det væsentligste er, at materialet udarbejdes så det er et dialogredskab, der præsenteres af en kendt medarbejder i institutionen eller skolen.

Der er i Børn og Unge på nuværende tidspunkt ved at blive udarbejdet materiale i forbindelse med flygtningehandleplansinitiativerne, som har visse ligheder med det materiale, der beskrives i denne pakke. Materialet oversættes til flere sprog. Der produceres film, som vil blive suppleret af et mindre omfangsrigt informationsmateriale i papirform. Det vil være oplagt at se på, om og i hvilket omfang dette initiativ kan tænkes sammen med eller hente inspiration fra det materiale.

Derudover opleves det i driften, at samarbejdet med forældre kan være udfordret af, at meget materiale er af skriftlig karakter, og man dermed ikke når de forældre, der er analfabeter. I Børnecentret har man arbejdet med at lave grafisk materiale til forældrene og samtidig brugt en gennemgående tolk. Derfor bør der i produktet være fokus på det visuelle eller alternativt et særskilt materiale til forældre, der er analfabeter.

Hvem skal stå for initiativer / hvor er det forankret (organisering)

Initiativerne forankres i Børn og Unge.

En generel bemærkning i processen har været, at det er meget vigtigt, at alle tiltag forankres lokalt. Det kan være i skolen, i dagtilbuddet, i foreningernes hus, i sundhedshuset mv – men lokalt. Det er derfor vigtigt, at lokalområdet får medindflydelse på den endelige form og særligt på implementeringen.

Hvad koster initiativet (ressourcer)

Initiativet forudsætter økonomi både til udvikling og personaleressourcer til afvikling af forløbene.

Familieiværksætterne

Udvikling af initiativet til målgruppen i Gellerup, Toveshøj og Ellekær samt deltagelse af flere familier, således at der vil blive omfattet 20 procent flere familier i byen, vil medføre et behov for ekstra ressourcer på 550.000 kr. Beregningen er lavet på to sundhedsplejeområder – Nordvest og Sydvest, da Sundhedsplejen har en organisering, hvor Gellerup, Toveshøj og Ellekær fordeler sig ind i de to områder. Derfor må man forvente udgifterne er lidt højt sat, da de tager udgangspunkt i de data, der er tilgængelige for disse to områder, og fordi det præcise tal førstegangsfødende i Gellerup, Toveshøj og Ellekær ikke er registreret i sundhedsplejen.

Koordinatorer til SV: Timer til FIV:	Ti- mer/uge	Sats pr. måned*	Antal personer	Udgift
1 konsulentløn i 1 måned:	37,00	45.833	1,00	45.833
Konfrontationstimer SP koordinator**:	2,50	41.273	6,00	16.732
Overheadtimefaktor pr. konfrontationstime:	0,61	41.273	6,00	4.084
Samlet koordinatorudgift 1 måned:	3,11			66.650
Administrativt overhead (et bud på 5%)***				3.332
Driftsudgift (20% af FIV driftsudgiften)				480.000
Samlet udgift i Vest Aarhus (20% FIV) første år:				549.983

* Grundsatsen 2018-priser: = Månedgrundlag for en sundhedsplejerske + overhead for afledte personalerudgifter

***) Beregnet som 6 sundhedsplejersker med i alt (2,5 timer/uge x 6) = 15 timer/uge

***) Svarer til ca. ½ uges arbejde

Det udvidede forældresamarbejde

Udgifterne til udvikling af forløbene for vuggestuer og børnehaver, afholdelse af vejledningsgrupper samt kompetenceudvikling er i størrelsesordenen ca. 700.000 kr. årligt med ekstra opstartsomkostninger det første år. Bemærk udgifterne er beregnet for alle udsatte boligområder. Det vil sige ud over Gellerup, Toveshøj og Ellekær, er det også Skovgårdsparken og Langkærparken.

(2018-priser)	2018	2019	2020	2021
Kompetenceudvikling*				
Uddannelse af vejledere*	185.000	30.000	30.000	30.000
Kompetenceudvikling til medarbejdere	48.000	48.000	48.000	48.000
<i>I alt</i>	<i>233.000</i>	<i>78.000</i>	<i>78.000</i>	<i>78.000</i>
Udmøntning				
Afholdelse af vejledningsgrupper (estimeret 54 grupper)	585.000	585.000	585.000	585.000
<i>I alt</i>	<i>585.000</i>	<i>585.000</i>	<i>585.000</i>	<i>585.000</i>
Udvikling, koordinering, materiale m.v.				
Udvikling, koordinering og evaluering	50.000	30.000	30.000	40.000
Udgifter til materialer m.v.	20.000	10.000	10.000	10.000
<i>I alt</i>	<i>70.000</i>	<i>40.000</i>	<i>40.000</i>	<i>50.000</i>
I alt	888.000	703.000	703.000	713.000

* Bemærk at der er overlap i forhold til uddannelsen af vejledere i initiativ 5 om tilbud til børn fra 1-3 år, som ikke går i dagtilbud

** Bemærk at der er delvist overlap til kompetenceudvikling i initiativ 5 om tilbud til børn fra 1-3 år, som ikke går i dagtilbud, hvad angår kompetenceudvikling til medarbejdere i vuggestueafdelinger/grupper.

Intro- og overgangsmateriale

Der vil være udgifter i mindre omfang til udvikling og trykning af overgangsmateriale, som skal afklares nærmere.

Vurdering af initiativet i forhold til kriterier for prioritering af initiativer

- Initiativerne skal forankres lokalt i institutioner/skoler, hvor forældrene kommer til dagligt, og hvor de har tillid til personalet, erfaringer viser, at dette er afgørende for rekruttering og resultater.
- Forskningen peger på, at fællesskabelse og øget forældreinvolvering har stor betydning for børns udvikling og trivsel, der lægges derfor vægt på, at forældre og børn er aktivt deltagende, og der arbejdes sammen om en given udfordring. På den måde sikres det, at forældrene føler sig inddraget og er bevidste om deres rolle.
- En af grundelementerne i initiativet om det udvidede forældresamarbejde er, at tilbuddet er for alle, og at ingen prikkes til at deltage – målgruppen bliver dermed også hele forebyggelsestrekanten.
- Både initiativet om det udvidede forældresamarbejde og intro- og overgangsmaterialet skal have en basis struktur, men skal kunne tilpasses de enkelte områder/institutioner/forældregrupper, således at indsatsens relevans sikres.

10. Fokus på forældrene i de unges uddannelsesvalg

Beskrivelse af initiativet

Forældrevejledning er et vigtigt tema, og mange erfaringer viser, at ved at arbejde målrettet med forældrene, lykkes vi i højere grad med børnene.

Alle forældre ønsker det bedste for deres børn, herunder også at de får en uddannelse. I dagtilbud, folkeskole og på fritids- og ungdomsskoleområdet (FU) er der fokus på en helhedsorienteret dialog med forældre blandt andet om deres barns uddannelsesparathed og valg af ungdomsuddannelse.

For mange forældre kan uddannelsessystemet være svært at navigere rundt i, og de ved ofte ikke, hvad der forventes af dem.

Dette initiativ skal understøtte forældrene i deres stræben efter

- at gøre deres børn uddannelsesparate (herunder hvad der skal til for at blive uddannelsesparat)
- at kvalificere deres børns valg af ungdomsuddannelse (herunder hvilke valg der skal træffes og hvornår, samt hvilke muligheder der er)

Eksisterende initiativer

I Børn og Unge anvendes KvaS-Vital¹ som helhedsorienteret forståelsesramme i forhold til elevernes faglige, personlige og sociale kompetencer. KvaS-Vital kan bl.a. danne grundlag for en systematisk og helhedsorienteret dialog vedrørende elevernes uddannelsesparathed, og dermed også afsæt for de fagprofessionelles vurderinger af elevernes uddannelsesparathed, når de når til 8. og 9. klasse samt til dialog med børnene/de unge og deres forældre.

Aarhus Kommune har i samarbejde med Københavns Kommune gennemført første fase af et udviklingsprojekt omkring udvikling og afprøvning af Udvikling i Livsfærdigheder (UiL)², som er et redskab, som giver den enkelte elev mulighed for at udtrykke, hvordan han/hun oplever sig selv i forhold til personlige og sociale kompetencer. Disse elevudsagn er efterfølgende værdifuld information til den videre dialog mellem elev, lærer og forældre omkring for eksempel uddannelsesparathed. Anden fase af udviklingsprojektet er en videreudvikling og afprøvning af redskabet – tæt koblet til den opfølgende dialog mellem elev, lærer og forældre. Fire skoler og et FU-område afprøver aktuelt dialogmodellen til tidlig uddannelsesparathed ind i en pædagogisk didaktisk praksis.

Styrket forældrevejledning i udskolingen: I øjeblikket udvikler og afprøver man på tre skoler/FU områder i Aarhus nye måder at have forældresamarbejde på i udskolingen, blandt andet dialoger med afsæt i KvaS-Vital. Projektet er et 'tidlig indsats projekt', der forventes afsluttet november 2018.

Indsatsen 17i17 har over en 3-årig periode fulgt en 7. klasse fra 2014, hvor eleverne to gange årligt i en uge har deltaget i forskellige erhvervsrettede undervisningsforløb som f.eks. virksomhedsbesøg, forløb på erhvervsskolerne og virksomhedspraktikker. Omdrejningspunkterne for indsatsen har været en tæt dialog og sparring med de unge, individuelle, målrettede og håndholdte forløb med et kontinuerligt fokus på at støtte og udfordre de unge vedrørende uddannelses- og jobvalg. Ved tilmeldingerne til ungdomsuddannelserne 1. marts

¹ Udviklet af Jan Tønnesvang, professor i psykologi på Aarhus Universitet. KvaS-Vital er funderet i vitaliseringspsykologien og udmøntes i modellen for kvalificeret selvbestemmelse samt vitaliseringsmodellen.

² 'Udvikling i Livsfærdigheder': Et IT-baseret spørgeskemaværktøj, som kan anvendes til at undersøge elevernes udvikling i forskellige "livsfærdigheder" – såsom selvtilid, samarbejdsevner, motivation, vedholdenhed og kritisk tænkning.

2017 viste tallene, at ca. 30 pct. af de unge, der deltog i 17i17 valgte en erhvervsrettet ungdomsuddannelse.

Børn og Unge og Sociale Forhold og Beskæftigelse har allerede et tæt og veletableret samarbejde med skolerne og ungdomsuddannelserne i udskolingsnetværket, hvor alle initiativer drøftes og koordineres, også de initiativer, som er rettet mod forældrene, og skal klæde dem på til at kunne hjælpe deres børn med at navigere rundt i uddannelsessystemet.

Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU) i Sociale Forhold og Beskæftigelse lægger løbende materiale (kaldet Forældrespots) ud til forældrene. Forældrespots er et tilbud fra 7. klasse og frem. Forældrespots består af 4 trin, der løbende henover skoleåret giver inspiration til aktuelle emner, der er relevante, når samtalen derhjemme falder på valg af uddannelse og job. Forældrespots indeholder desuden invitationer til uddannelsesrettede arrangementer på den lokale skole samt til større arrangementer forankret i byen. Indsatsen understøttes af en app, der er oversat til engelsk, arabisk, somali og farsi.

De unges uddannelsesparathed vurderes fra 8. klasse og frem. Hvis et barn vurderes foreløbig ikke uddannelsesparat, vil forældre og barn automatisk blive inviteret til en samtale, hvor både skole, FU og UU deltager. Uddannelsesparathedsvurderingen vil altid ske ud fra en vurdering af både faglige, personlige og sociale forudsætninger. Til samtalen skal barnet, forældrene, skolen, FU og UU sammen finde ud af, hvordan de bedst muligt samarbejder om at støtte det enkelte barn i en positiv udvikling samt sætte ind med særlige indsatser, hvor det vurderes nødvendigt.

Udvidet dialog med forældre i Gellerup, Toveshøj og Ellekjær:

Det er vigtigt, at dialogen med forældrene er helhedsorienteret, som handler om faglige, sociale og personlige kompetencer hos de unge. Dialogen forholder sig til både den unges udfordringer og potentiale – herunder styrker og fremadrettede læringsmål. Den unge skal gerne have et realistisk billede af egne muligheder, samt hvilke kompetencer der skal arbejdes mere med.

Det er vigtigt, at de unge selv har en stemme i deres egen udviklingsproces, og derfor skal dialogen med og omkring de unge tage udgangspunkt i de unges motivation for videre læring og uddannelse.

Det betyder, at der generelt er et behov for at styrke dialogen mellem skole/FU og elev/forældre omkring både det at blive uddannelsesparat og den unges valg af ungdomsuddannelse. Denne dialog kan med fordel tage afsæt i KvaS-Vital med fokus på, at børnene og de unge dels skal tilegne sig viden og færdigheder, dels skal udvikle en forståelse af sig selv i forhold til deres omverden. Målet er, at børnene og de unge bliver afprøvede så bredt og forskelligartet, at deres kompetencer og erfaringshorisont udvikles så godt som muligt, hvorved de bliver uddannelsesparate og kvalificeres til at vælge ungdomsuddannelse. Det er vigtigt, at denne dialog starter så tidligt som muligt – helst allerede på mellemtrinnet. Erfaringer fra den nuværende afprøvning af vurderings- og dialogredskab på mellemtrinnet kan med fordel drages ind i det videre arbejde med at styrke dialogen mellem skole/FU og forældrene omkring deres børns uddannelsesparathed og valg af ungdomsuddannelse. Desuden kan erfaringer og konkrete redskaber fra tidlig indsats projektet 'styrket forældrevejledning i udskolingen' være med til at kvalificere dialogen med elever og forældre i udskolingen.

De gode erfaringer fra 17i17 viser, at en målrettet indsats i et begrænset område kan skabe en positiv effekt i forhold til at nuancere de unges uddannelsesvalg. I 17i17 fik de unge flere

billeder på, hvad man kan uddanne sig til, og det var tilsyneladende med til at nuancere deres efterfølgende valg af ungdomsuddannelse.

Derudover peges der på et behov for at kunne kommunikere både skriftligt og visuelt med forældre. Der er en gruppe af forældre, som har svært ved at navigere i både det materiale, der sendes (indbydelser etc.), men også det materiale der henvises til og snakkes om på møder. Det kan med fordel udvikles et understøttende visuelt materiale til dialog med forældrene. Her kan der kigges på flygtningeinitiativet "samtaletkort", hvor der er produceret en række billedkort til at understøtte frontmedarbejdernes modtagelse af flygtninge.

FU (MBU) kan tænkes ind i forhold til kontakten til forældrene, og der kan udvikles initiativer, der har fokus på styrke kontakten til familier med henblik på at styrke de unges uddannelsesvalg.

Baggrund og rammer for initiativet

Inddragelsesprocessen har peget på et behov for, at forældrene klædes bedre på til at støtte deres børn med dels at blive uddannelsesparate, dels at finde rundt i uddannelsessystemet. Dette sker ved at styrke dialogen mellem skole og hjem og ved at kvalificere de unges valg af ungdomsuddannelse – ved blandt andet at præsentere de unge og deres forældre for hele spekteret af mulige uddannelser.

Hvad vil vi opnå med initiativet / hvad skal der komme ud af det? (Effekt)

Initiativet er rettet mod de forældre/familier, der har svært ved at støtte deres børn i at vælge ungdomsuddannelse og efterfølgende jobmuligheder.

Formålet er at sikre, at disse forældre bliver klædt på til dels at gøre deres børn uddannelsesparate, dels at understøtte deres børn i at træffe et reflekteret uddannelsesvalg. På den måde kan forældrene deltage i de unges muligheder for at vælge en uddannelse, de er kvalificeret til og dermed på sigt opnå beskæftigelse.

Hvad går initiativet ud på / hvilke tiltag skal sættes i gang? (Ydelse)

Som beskrevet under beskrivelsen af initiativet, har UU allerede tilbud henvendt til forældre, hvis børn står over for at afslutte folkeskolen.

Ligeledes har skoler og FU i dag indsatser, der skal gøre børnene og de unge lærings- og uddannelsesparate og kvalificere deres valg af ungdomsuddannelse.

Idet behovet for forældrerettede materialer er nævnt flere gange i inddragelsesprocessen, tyder det på, at der er et behov for at målrette de eksisterende tilbud til området.

- Udvikling af informationsmateriale
- KvaS-Vital som dialogredskab til uddannelsesparathed
- Inspiration fra eksisterende tiltag i forhold til, hvordan man vejleder forældre i, hvordan man bedst muligt understøtter deres barns vej til ungdomsuddannelse.

Hvem skal stå for initiativer / hvor er det forankret (Organisering)

Initiativerne skal forankres hos MBU i et samarbejde med relevante afdelinger i MSB, fx UU.

Hvad koster initiativet (Ressourcer)

Udviklingsarbejdet af det forslåede materiale, samt opkvalificeringen af personalet kræver ekstra ressourcer, men den fremadrettede drift burde kunne klares inden for eksisterende budget.

Vurdering af initiativet i forhold til kriterier for prioritering af initiativer

- Det eksisterende materiale dækker det grønne/gule område, mens dette initiativ også skal medtænke det gule/røde område af forebyggelsestrekanten. Derved understøtter initiativet projektets mål om at skabe de samme muligheder for alle børn og unge i Aarhus Kommune.
- Initiativet er en tilføjelse til allerede eksisterende tiltag og kan derfor implementeres derigennem.

11. Sundhed og forebyggelse for den gravide og barnet

Beskrivelse af initiativet

Gravide i Gellerup, Toveshøj og Ellekær modtager et tilbud om svømning og træning i Tovshøjsskolens svømmehal med en fysioterapeut. Samtidig tilbydes kvinderne et livsstilsforløb hos Folkesundhed Frydenlund.

Der arbejdes således med sundhedsfremme og tidlig indsats gennem kommunale sundhedstilbud. For at fastholde de nye, gode vaner arbejdes der med opbygningen af fællesskab og relationer blandt kvinderne samt udslusning til det lokale foreningsliv.

Tilbuddet udvikles i samarbejde med jordemødrene, Folkesundhed og sundhedsplejen. Tilbuddet fortsætter efter fødslen med svømning eller anden form for motion og mad og måltider for mødre og børn.

Baggrund og rammer for initiativet

Vi ved, at sundhedstilstanden i udsatte boligområder, herunder Gellerup, Toveshøj og Ellekær, i form af levetid, fysisk og psykisk helbred er dårligere end resten af resten af Aarhus. En stor andel af aarhusianerne i de udfordrede boligområder oplever således at have et dårligt helbred (27 procent), dårlig trivsel (41 procent) og et højt stressniveau (45 procent). Der er flere motionsuvante og overvægtige og hele 43 procent, som angiver at have to eller flere kroniske sygdomme*.

Det er således nærliggende at antage, at en sundhedsfremmeindsats, som fokuserer på tidlig indsats, og som gennemføres i et samarbejde på tværs af sektorer, tæt på hverdagslivet og lokale fællesskaber, ville kunne understøtte gravide kvinder i at bringe sundere vaner ind i familien.

Mange gravide kvinder med anden etnisk baggrund bevæger sig meget lidt og har derfor både en øget risiko for overvægt samt risiko for at udvikle gestationel diabetes. Kvinder, som ikke bevæger sig under graviditeten, og som er overvægtige, har en øget risiko for at få diabetes under graviditeten. De har senere en øget risiko for at udvikle type 2 diabetes. Børnene er i risiko for senere i livet at få type 2 diabetes.

Gravid og Sund er et nuværende tilbud til overvægtige kvinder (BMI>27), hvor de træner i bassin ledet af en fysioterapeut. Det er denne indsats, der planlægges udvidet i et samarbejde mellem jordemødrene, Folkesundhed og sundhedsplejen.

De gravide har glæde af at svømme med andre kvinder i samme situation, og de får en mulighed for at bevæge sig og påvirke barnet. Tilbuddet vil skabe rammerne for en tidlig sundhedsfremmende indsats med fokus på fællesskaber kvinderne imellem.

Hvad vil vi opnå med initiativet / hvad skal der komme ud af det? (effekt)

Målet er, at

- få flere kvinder til at bevæge sig og skabe en glæde ved motion, som vil smitte af på børnene og hele familien.
- motionsvaner indbygges i familien, hvilket kan forebygge livsstilssygdomme senere i livet.
- fællesskabet, som opstår mellem de gravide kan fortsætte efter graviditeten, hvor kvinderne kan støtte hinanden i den nye livsstil.

Hvad går initiativet ud på / hvilke tiltag skal sættes i gang? (ydelse)
<ul style="list-style-type: none">
• Målgruppen er den gruppe af kvinder, som på nuværende tidspunkt tager imod motionstilbuddet i Gravid og Sund. Denne målgruppe skal udvides.
• Der skal indsættes flere ressourcer til træningen og efterfølgende livsstilsforløb.
• Det vil være naturligt at udvide initiativet til også at omfatte de lokale idrætsforeninger, som vil kunne bidrage med tilbud til familier, børn og unge med fokus på at fastholde nye sunde vaner.
Hvem skal stå for initiativer / hvor er det forankret (organisering)
<p>Folkesundhed varetager i øjeblikket det nuværende initiativ "Gravid og Sund", og samarbejder med jordemødrene om indsatsen.</p> <p>Med henblik på at sikre et længerevarende forløb for kvinderne også efter de har født, er der ønske om at udvide samarbejdet til sundhedsplejen. Et nyt projekt Face-It er i øjeblikket under udvikling i et muligt samarbejde mellem MBU og MSO. FACE-IT projektet udvikler, implementerer og evaluerer en ny sundhedsfremmende intervention rettet mod mødre med tidligere gestationel diabetes og deres familier. Såfremt dette initiativ realiseres skal 'Gravid og Sund' kobles hertil, så der sikres et koordineret tilbud til kvinderne både før og efter fødslen.</p>
Hvad koster initiativet (ressourcer)
<p>Der vil være behov for ressourcer til et ekstra hold til sundlivsstilsforløb, herunder:</p> <ul style="list-style-type: none">
• En fysioterapeut på 6 timer om ugen
• En sundhedskonsulent på 6 timer om ugen <p>Hertil kommer eventuelle ekstra ressourcer til sundhedsplejen til opsporing af mødre for, hvem tilbuddet er relevant. Dette afhænger af beslutningen omkring Face-It og dermed realiseringen af den efterfødselsindsats, der er planlagt herunder.</p> <p>Implementeringen kræver derudover et stort fokus på udviklingen af samarbejdet mellem sundhedsplejen, Folkesundhed og jordemødrene. Derudover vil samarbejde med idrætsforeninger til fastholdelse og udslusning også være nødvendigt.</p>
Vurdering af initiativet i forhold til kriterier for prioritering af initiativer
<ul style="list-style-type: none">
• Der har tidligere været tilbud til kvinder med anden etnisk baggrund om svømning med stor succes.
• Der kan også tænkes i andre motionsformer end svømning, alt efter målgruppens ønsker og behov.
• Initiativet vil bidrage til at mødre vil være med til at skabe sunde vaner for familierne og indgå i fællesskaber i området.

12. Kom godt i gang – en håndholdt sundhedsfremmeindsats

Beskrivelse af initiativet

Gennem et tættere samarbejde mellem MBU, MSB og MSO skal initiativet understøtte, at forældre, der har behov for en særlig sundhedsfremmende indsats, bliver henvist til Folkesundhed Aarhus og tilbud i regi af sundhedsplejen. Her tilbydes et håndholdt sundhedsforløb, der skal give deltagerne mulighed for at forbedre deres egen fysiske og psykiske sundhed som et fundament for at støtte deres børn trivsel og udvikling.

Indsatsen tilpasses de enkelte forældre/familiers behov. De individuelle tilbud, gruppeforløb og familieaktiviteter tager afsæt i forældrenes/familiens ressourcer og handlekompetencer samt i de sociale relationer, netværk, foreninger og fysiske rammer, der findes i lokalområdet. Der vil også ske brobygning til øvrige sundhedstilbud, hvis det er relevant.

Baggrund og rammer for initiativet

Byrådets visioner for kvaliteten af Aarhus Kommunes indsatser rækker på tværs af blandt andet børne- og ungeområdet, socialområdet, beskæftigelsesområdet og sundhedsområdet.

Ambitionen er:

”At alle borgere skal opleve bedre sundhed og trivsel, uddannelse og beskæftigelse samt deltage i fællesskaber. Samtidig skal uligheden mellem de sårbare / udsatte grupper af borgere og alle andre mindskes.” (Målformulering i B2018).

Inddragelsesprocessen har vist, at der er behov for initiativer, der understøtter forældrene i deres forælderoller, og det er af afgørende betydning, at forældrene bliver i stand til at understøtte deres børn i et større omfang end i dag.

Forældres fysisk og psykisk sygdom kan være en væsentlig barriere for børns muligheder og udvikling, familiens generelle trivsel og forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet. Vi ved, at sundhedstilstanden i udsatte boligområder, herunder Gellerup, Toveshøj og Ellekær, i form af levetid, fysisk og psykisk helbred er dårligere end resten af resten af Aarhus. En stor andel af aarhusianerne i de udfordrede boligområder oplever således at have et dårligt helbred (27 procent), dårlig trivsel (41 procent) og et højt stressniveau (45 procent). Der er flere motionsuvante og overvægtige og hele 43 procent, som angiver at have to eller flere kroniske sygdomme*.

Det er således nærliggende at antage, at en håndholdt sundhedsfremmeindsats, der gennemføres i tværmagistratsligt samarbejde, tæt på hverdagslivet og lokale fællesskaber, ville kunne understøtte forældre i deres forælderolle.

*<https://www.aarhus.dk/~media/Dokumenter/Sundhed-og-Omsorg/PDF/Sundhed-og-sygdom/Sundhedspolitik-2015-18/Analyser-til-hjemmeside-socialt-udfordrede-boligomraa-der.pdf>.

Hvad vil vi opnå med initiativet / hvad skal der komme ud af det? (effekt)

Initiativets formål

I et tværmagistratsligt samarbejde og med afsæt i de sociale relationer, netværk og fysiske rammer, der findes i lokalområdet, skal et håndholdt sundhedsfremmetilbud sikre, at mindre ressourcestærke forældre får mulighed for at arbejde med fysisk og psykisk sundhed for derigennem at få et fundament til at forbedre deres børns trivsel og udvikling.

Effektmål

- At forældres fysiske og psykiske sundhed forbedres
- At familiens generelle sundhed og trivsel forbedres
- At flere familier er aktive i fællesskaber og foreningsliv
- At forældre, i højere grad end tidligere, er i stand til at støtte op om deres børn og de indsatser, som sker i blandt andet dagtilbud og skole
- At børnenes trivsel og udvikling forbedres

Hvad går initiativet ud på / hvilke tiltag skal sættes i gang? (ydelse)

Det skal udvikles et samarbejde mellem MSB, MBU og MSO, der sikre smidig brobygning og tværmagistratsligt samarbejde om udvalgte familiers sundhed og trivsel. Helt konkret skal der udvikles arbejds gange, der sikrer, at

- de rette forældre/familier henvises til relevante sundhedsfremmende tilbud i Folkesundhed Aarhus samt i sundhedsplejen og skolesundhedsplejen, hvor barnets behov bliver udgangspunkt for familiens ønske om forandring
- sundhedsfremmetilbuddene til familierne er fleksible og kan tilpasses de enkelte familier ud fra ressourcer og behov
- samarbejde mellem MBU, MSB og MSO giver mulighed for løbende tilpasning/målrætning af indsatsen til de enkelte forældre eller familie
- brobygning til øvrige sundhedstilbud er velfungerende (egen læge, sygehus, o.a.)
- forældre/familien med særlige udfordringer i forhold til fremmøde og deltagelse får en særlig håndholdt indsats (Social Sundhed)
- der arbejdes med fastholdelse af nye vaner og brobygning til foreningsliv og civilsamfundsindsatser (Foreningsbrobygger)

I Folkesundhed Aarhus bygges indsatsen til forældrene op omkring et individuelt tilpasset sundhedsfremmende tilbud, som består af en bred vifte af individuelle samtaler, gruppeforløb, familieaktiviteter og brobygning til andre sundhedstilbud.

Indsatsen kobles til lokale aktiviteter, civilsamfund og foreningsliv, og det ville være oplagt at bruge de muligheder for etablering af fællesskaber, der er beskrevet i initiativet *'Gellerup giver Genlyd'* under initiativet "Flere foreningsaktive børn og unge".

De sundhedsfremmende tilbud tilpasses den enkelte og kan eksempelvis omhandle følgende temaer:

- At leve med DM2/hjertekarsygdom/KOL/kræft/lænderyg smerter
- Smertehåndtering
- Stress og depression
- Søvn
- Robusthed
- PTSD
- Rygestop
- Alkohol, hvornår er det for meget?
- Familiens sundhed
- Fysisk aktivitet, hvor meget skal der til?

- Kommunikation
- Balance mellem aktivitet og hvile
- Små skridt og redskaber til at arbejde med sundhedsvaner
- Sund mad
- Praktisk madlavning
- Motion og bevægelse
- Udslusning/vejen videre
- o.a.

Hvem skal stå for initiativer / hvor er det forankret (organisering)

Opsporing af familierne

Identificering af de forældre/familier, der skal tilbydes det særlige håndholdte forløb sker i samarbejde med MBU og MSB og kan kobles til initiativet "Samarbejde og fællesskabelse – fælles sprog for samarbejdet mellem de professionelle".

Herudover har Sundhedsplejen, der ser 99 procent af alle familier, en central rolle i forhold til opsporing af de familier, der har behov for en særlig indsats. Herved kan det sikres, at de håndholdte forløb startes op som en naturlig forlængelse af normalindsatsen i nærmiljøet.

Håndholdte sundhedsforløb

Folkesundhed Aarhus Frydenlund/Vest/Midt (MSO) og Sundhedsplejen (MBU) er udførende på de sundhedsfremmende indsatser i form af håndholdte og individuelt tilpassede forløb.

Hvad koster initiativet (ressourcer)

Implementeringen kræver et forstærket samarbejde mellem MBU, MSB og MSO.

Det vurderes, at en fuldtidsstilling (ca. 400.000 kr.) vil kunne sikre et håndholdt sundhedsfremmeforløb for ca. 25-40 forældre (familier) om året. Medarbejderen ansættes i en delt stilling mellem MSO og MBU.

13. Udvidet brug af socialpædagogisk SFO-friplads til børn, der bor i udsatte boligområder

Beskrivelse af initiativet

Initiativet sigter mod at få flere børn fra udsatte boligområder til at gå i SFO og derved styrke deres dansksproglige udvikling og inspirere til et aktivt fritidsliv.

Baggrund og rammer for initiativet

En del af de børn, der bor i Gellerup, Toveshøj eller Ellekær og går i 0.-3. klasse er ikke tilmeldt SFOen på deres skole. Tovshøjskolen er en heldagsskole har derfor ikke en SFO. Andelen, der er tilmeldt SFO, varierer fra skole til skole og fra år til år. For **Ellekærskolen** ser tallene sådan ud:

Elevtal i SFO	Skolen 2015/16	Skolen 2016/17	Skolen 2017/18	Kommunen 2017/18
Andel elever i 0. klasse indskrevet i SFO	63,2%	73,7%	81,8%	96,6%
Andel elever i 1. klasse indskrevet i SFO	66,7%	65,4%	80,8%	96,5%
Andel elever i 2. klasse indskrevet i SFO	52,6%	63,6%	64,0%	96,0%
Andel elever i 3. klasse indskrevet i SFO	77,3%	54,9%	69,6%	90,8%
Andel elever i 4. klasse indskrevet i SFO	38,5%	75,0%	48,0%	-

Datakilde: Børn og Unges administrative systemer

Hvad vil vi opnå med initiativet / hvad skal der komme ud af det? (effekt)

Målet med initiativet er, at flere 0.-3.klasses børn, der er bosat i de udsatte boligområder, får en SFO-plads og derigennem henter inspiration til et aktivt fritidsliv. For børn, der kommer fra hjem, hvor der ikke tales dansk, vurderes en SFO-plads også at være til gavn for børnenes dansksproglige udvikling.

Der kan følges op på målet i forbindelse med de årlige skolestatistikker mv. og i kvalitetsrapporterne.

Hvad går initiativet ud på / hvilke tiltag skal sættes i gang? (ydelse)

Initiativet omfatter et hovedforslag (forslag 1) og nogle mindre forslag:

1. Udvidet brug af socialpædagogisk SFO-friplads

Færre børn med bopæl i Gellerup, Toveshøj og Ellekær går i SFO sammenlignet med børn fra resten af kommunen.

Det vurderes, at den pris, forældrene skal betale for SFO-pladsen efter evt. fripladstilskud har indflydelse på forældrenes tilbøjelighed til at vælge SFO'en til som fritidstilbud. Derfor foreslås afsat midler til en markant udvidet brug af socialpædagogisk friplads til SFO-pladser. Forslaget sigter særligt mod familier i de udsatte boligområder, som ikke har fuld økonomisk friplads, og hvor forældrebetalingen forhindrer, at barnet tilmeldes SFO'en på den skole, hvor barnet går.

Aarhus Kommune benytter i forvejen en nedsat forældrebetaling på klubområdet for at sikre at flere børn og unge i udsatte boligområder får mulighed for at deltage i fritidstilbud. Således har nedenstående klubber reduceret kontingent:

- Klub2teket (Hasle)

- Klubben Rosenhøj
- Klub/Legeplads i Gellerup
- Klub3 – Ungemiljøet (Louisevej, Brabrand)
- Klub/Legeplads i Toveshøj
- Fritidshuset Ellekær

Fritidsklub for 4.-6. klasse koster normalt 718 kr. pr. *måned*.

Fritidsklub med reduceret kontingent for 4. - 6. klasse koster 211 kroner pr. *år*.

Ungdomsklub for 7. klasse til 18 år koster normalt 253 kr. pr. *måned*.

Ungdomsklub med reduceret kontingent for 7. klasse til 18 år: 110 kroner pr. *år*.

Forslaget om øget brug af socialpædagogisk friplads på SFO-området er inspireret af det nedsatte klubkontingent, som har vist sig at have betydelig indflydelse på medlemstallet. På SFO-området sigtes med forslaget efter at opnå en tilsvarende effekt ved at benytte de fripladsinstrumenter, der kendes i forvejen, og som har samme effekt: Forældre skal betale mindre for at deres børn får et fritidstilbud.

Samtidig skal skolerne, hvor børnene fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær går i skole, sikre, at børn og forældre har kendskab til skolens SFO, og hvad børnene kan få ud af at gå i SFO, herunder i ferieperioderne.

2. Straksafklaring af muligheden for friplads

Det foreslås, at det gøres muligt at lave en "**straksafklaring**" af muligheden for friplads på den enkelte skole, som bistår med indskrivningen. Spørgsmål om økonomisk friplads rettes til Pladsanvisning og Elevadministration i Børn og Unge. Spørgsmål om socialpædagogisk friplads rettes til Socialforvaltningen i Sociale Forhold og Beskæftigelse. Der foreslås udarbejdet en vejledning til skolernes administration om, hvordan og til hvem de kan henvende sig i forbindelse med hjælp til forældre i forbindelse med skoleindskrivningen.

3. Kommunikationsfagligt eftersyn

Aarhus Kommune skriver til forældrene til skolebegyndere i forbindelse med skoleindskrivning. Tvivl hos forældrene om friplads og takster kan betyde, at forældrene er tilbageholdende med at tilvælge en SFO-plads til deres barn. Det foreslås derfor, at Kommunikation giver teksterne til forældre i forbindelse med skoleindskrivning et **kommunikationsfagligt serviceeftersyn**, så teksterne bliver så klare og vejledende som muligt. Det vurderes at kunne ske inden for eksisterende budgetter.

Hvem skal stå for initiativer / hvor er det forankret (organisering)

1. Forslaget om øget brug af socialpædagogisk friplads til SFO foreslås forankret i Socialforvaltningen i Sociale Forhold og Beskæftigelse i samarbejde med Pladsanvisning og Elevadministration i Børn og Unge.
2. Forslaget om fripladser forankres i Pladsanvisning og Elevadministration, som administrerer de økonomiske fripladstilskud. Socialforvaltningen inddrages for så vidt angår socialpædagogiske fripladser.
3. Det kommunikationsfaglige eftersyn forankres i Kommunikation, der i samarbejde med Pladsanvisning og Elevadministrationen gennemfører eftersynet.

Hvad koster initiativet (ressourcer)

1. Der er ikke foretaget beregning af de økonomiske konsekvenser af en øget brug af socialpædagogisk friplads til SFO. Konsekvenserne vil bl.a. afhænge af, i hvilken grad der er lovhjemmel til at udvide brugen af socialpædagogiske fripladser i forhold til i dag, og i hvilken grad efterspørgslen vil stige som følge af de nye muligheder. Derfor foreslås afsat en ramme på fx 3 mio. kr. til formålet med henblik på at indhente erfaringer, der kan fastlægge et relevant niveau.
2. Forslaget om hurtigere afklaring af fripladser kan gennemføres inden for eksisterende rammer. Det omhandler ydelser, som forældrene i forvejen er berettiget til at modtage.
3. Det kommunikationsfaglige eftersyn vurderes at kunne gennemføres inden for eksisterende rammer.

Vurdering af initiativet i forhold til kriterier for prioritering af initiativer

Initiativet sigter overordnet mod, at flere børn bliver en del af et fællesskab på deres skole ved at blive en del af skolens SFO.

Den præcise effekt af initiativet er usikker. Der er dog erfaring for, at et nedsat klubkontingent tiltrækker flere medlemmer, så man kan formode, at der også er en sammenhæng mellem prisen for en plads i SFO og antallet af børn med en plads i SFO.

14. Klassefællesskab for alle

Beskrivelse af initiativet

Initiativet går ud på at udvikle et tiltag, som kan bidrage til at opbygge klassefællesskaber, hvor alle børn føler sig inkluderet i forhold til skoledagen, SFO, legeaftale, fødselsdage, fritidsaktiviteter mv.

Baggrund og rammer for initiativet

I Tovshøjskolens og Ellekærskolens distrikter er det omkring 20 procent af børnene, som går på den lokale folkeskole. I det gamle Nordgårdsskolens distrikt er det godt 40 procent, som går på distriktsskolen, som er Gammelgårdsskolen, Åby Skole, Sødalskolen, Engdalskolen, Ellekærskolen eller Tovshøjskolen. Hovedparten af børnene i Gellerup, Toveshøj og Ellekær går dermed i skole uden for deres lokalområde, fordi forældrene har benyttet sig af de frie skolevalg, fordi børnene er henvist til anden skole på grund af manglende danskundskaber, eller deres forældre har sendt deres børn på privatskole.

Baggrunden for initiativet er, at der på inddragelsesmøder er kommet frem, at børn fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær oplever, at de ikke indgår i klassefællesskaber på samme måde som de lokale børn, som bor tæt på skolen. Det er kommet frem i inddragelsesprocessen, at børnene fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær kan opleve, at det er svært at lave legeaftaler med klassekammerater, deltagelse i fødselsdage i klassen kan også være svært, ligesom deltagelse i fritidsaktiviteter med klassekammeraterne kan være forbundet med hindringer.

Der peges på i inddragelsesmøderne, at det kan være hindringer som den geografiske afstand i forhold til kørsel, men det kan også være bekymring i forhold til, hvad børnene får at spise, ligesom det kan være forbundet med utryghed for børn og forældre fra de omkringliggende områder at komme i Gellerup, hvis de ikke er kender området.

Hvad vil vi opnå med initiativet / hvad skal der komme ud af det? (effekt)

Formålet med initiativet er at udvikle et tiltag, som styrker klassefællesskabet, således at alle børn i højere grad oplever, at de er en del af fællesskabet og deltager i aktiviteter, som følger af at gå i en klasse.

Opfølgning på initiativet vil være via trivselsundersøgelserne, som gennemføres på alle skoler, og hvor udvalgte spørgsmål indgår i skolernes kvalitetsrapporter.

Hvad går initiativet ud på / hvilke tiltag skal sættes i gang? (ydelse)

Initiativet går ud på, at Pædagogisk Afdeling og en af de skoler, som har gode erfaringer med at opbygge klassefællesskaber med elever fra Gellerup, Toveshøj eller Ellekær og skolens eget lokalområdes elever, i fællesskab udvikler et materiale, som kan bruges til inspiration til at styrke klassefællesskabet, og som sikrer sammenhængskraft i klassen.

Materialet vil kunne udbredes til alle skoler, som har elever fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær. Materialet vil også kunne bruges af andre skoler, som oplever udfordringer med klassefællesskabet.

Udviklingen af materialet tager afsæt i, at det er klassen lærere og pædagoger, som har ansvaret for klassens trivsel, med inddragelse af klassens forældre.

Børn lærer bedst, når de trives. Et robust klassefællesskab er et trygt fællesskab, hvor alle har mulighed for at deltage, og hvor der er gode relationer mellem børnene og mellem de voksne og det enkelte barn.

Børn, som går på andre skoler end deres lokale skole, kan af mange grunde have sværere ved at indgå i klassefællesskabet. Initiativet går ud på at skabe rammer for et fællesskab, som tager udgangspunkt i netop disse børn, fordi børn, som er positivt inkluderet i klassefællesskabet, har større mulighed for også at deltage i det sociale liv i klassen.

Det foreslås, at materialet målrettes de professionelle i indskolingen, og at det kan danne afsæt for et aktionslæringsforløb med følgende temaer:

1. **Robuste klassefællesskaber**

- Fysisk og psykisk tryghed og sikkerhed
- Ytringsfrihed og åbenhed
- Håndtering af uenigheder og konflikter
- Høj grad af tolerance over for forskelligheder

2. **Relationer i klassen**

- Relationer mellem barn og voksen
- Relationer mellem børnene og organiserede børnefællesskaber

3. **Ledelse af klassen**

- Positiv ledelse
- Regulering af følelser og adfærd

4. **Didaktik i klassen**

- Rammer for læring i klassen

5. **Forældre**

- Skole-hjemsamarbejde
- Forældrefællesskaber i klassen

Der vil således kunne være et forløb med fem gange, hvor deltagerne afprøver tiltag i klassen mellem undervisningsgangene.

Skolen, som deltager i udviklingsarbejdet, vil bidrage til at udvikle indholdet og konkrete tiltag i klasserne med henblik på at få et materiale, som er så praksisnært som muligt. Udviklingen af materialet vil tage afsæt i et samarbejde mellem én eller to indskolingsklasser og vil foregå i et tæt samarbejde mellem lærere, pædagoger, forældre understøttet af konsulenter fra Sundhed og Trivsel og PPR i Børn og Unge.

Initiativet skal ses i sammenhæng med initiativet om nedsat kontingent i SFO, idet flere børns indskrivning i SFO også kan bidrage til et godt klassefællesskab.

Hvem skal stå for initiativer / hvor er det forankret (organisering)

Pædagogisk Afdeling vil i samarbejde med en skole stå for udvikling af materialet.

Hvad koster initiativet (ressourcer)

Det vurderes, at der vil være følgende tidsforbrug til udvikling af materialet:

Ressourceforbrug i Pædagogisk Afdeling:

Udvikling af initiativet til udrulning på én samarbejdsskole, inkl. adm: 3 x 74 timer

Gennemførelse og erfaringsopsamling: 2 x 74 timer

Ressourceforbrug pr. medarbejder på samarbejdsskolen:	
Deltagelse i undervisning:	15 timer
Udvikling, afprøvning, erfaringsopsamling:	10 timer

Dertil kommer, at der vil være et mindre ressourceforbrug for repræsentanter fra skoleledelsen.

Efterfølgende vil ressourceforbrug pr. forløb være:	
Forberedelse og undervisning af konsulenter:	2x30 timer
Kursusadministration:	5 timer
Deltagelse i undervisning og erfaringsopsamling	25 timer

Vurdering af initiativet i forhold til kriterier for prioritering af initiativer

Mål understøtter projektets mål og forventet effekt

Målet med initiativet er, at børnene fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær, som går i skole uden for deres lokalområde, og de lokale børn fra skolens distrikt danner et godt klassefællesskab med en god sammenhængskraft. Hvis børnene trives som en del af et fællesskab, har de også bedre forudsætninger for at lære. Hermed understøtter initiativet formålet med gentænkningen af tilbuddene til børnene og de unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær, om at de skal komme til at klare sig lige så godt som børn og unge i resten af kommunen.

Målgruppen

Målgruppen er alle skoler, som har elever fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær. Initiativet vil blive målrettet klasserne i indskoling, og vil omfatte alle klassens elever og forældre.

Initiativet kan udvides til at omfatte børn, som går i 4.-6. klasse på mellemtrinnet i samarbejde med fritidsklubberne.

Implementeringsmuligheder

Det forventes, at der vil kunne findes en skole, som vil være interesseret i at bidrage til udviklingen af materialet, idet det også vil være en mulighed for skolen for mulighed for at udvikle sin egen praksis i forhold til opbygning af klassefællesskaber.

I forhold til udbredelse til alle skoler, som har elever fra Gellerup, Toveshøj og Ellekær, kan det blive en udfordring, at dette emne om gode klassefællesskaber vil være i konkurrence med mange andre emner, som skal tages op i klasserne, og som vil skulle drøftes på forældremøderne.

Omkostninger forbundet med initiativet

Der vil være mindre udgifter til udvikling af materialet samt udbredelse af det til skolerne.

15. Flere foreningsaktive børn og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær

Beskrivelse af initiativet

Visionen er at øge foreningsdeltagelsen for børn og unge i Aarhus Vest, således at de er lige så aktive i deres fritid, som børn og unge fra resten af byen.

Målet er aktivt at arbejde for, at alle børn og unge i Aarhus Vest præsenteres for fritids- og kulturlivet gennem de institutioner og netværk, de møder i deres hverdag. Det kan være skolen, Fritids- og Ungdomsskoletilbuddet, den boligsociale indsats eller andre beboere i området. Indsatserne kan implementeres samlet med henblik på at gøre en massiv indsats for at øge foreningsdeltagelsen, men enkelte indsatser kan også vælges ud og implementeres enkeltvis.

Indsatserne beskrives efterfølgende.

- **ForeningsMentor:** Formålet med ForeningsMentor er at hjælpe børn og unge i gang i foreningslivet med hjælp fra en frivillig mentor. Mentoren hjælper med det praktiske i forhold til, i hvilken forening aktiviteten finder sted, tilmelding, betaling og eventuelt ansøgning om fritidspas. Videre er det mentorens opgave at følges med barnet til træning i en periode, indtil familien selv kan tage over. Vigtigst af alt er det mentorens opgave at klæde forældrene på i forhold til den rolle de har i forbindelse med, at deres barn er foreningsaktivt, således at de aktivt kan støtte deres barn og eventuelt søskende fremadrettet. ForeningsMentorordningen kan organiseres, således at den er forankret på skolen, men ikke kun er for skolens børn, derimod for alle børn og unge i området. Således at børn og unge, som ikke går på distriktsskolen, også kan få en mentor. Dette vil styrke distriktsskolen omdømme i lokalområdet, som en skole, der har et helhedsorienteret fokus på børn og unge, og som tager et ansvar også for fritidslivet.
- **Fritids- og Kulturintro:** et 32 timers undervisningsforløb, som lige nu leveres til byens modtagerklasser målrettet flygtningebørn. Fra 2019 er det hensigten, at alle skoler kan indkøbe individuelle forløb gennem ULF. Det anbefales, at de to distriktsskoler, FU eller Den Boligsociale indsats sammensætter et forløb, som introducere børn og unge til byens kulturskoler, foreningstilbud og aktiviteter på bibliotekerne, da mange børn står uden for fritidslivet. Formålet er at øge kendskabet til og deltagelsen i fritidslivet i Aarhus.
- **Fritidslivet tænkes ind i undervisningen** i stil med den Åbne Skole. Målet er, at alle børn som minimum deltager i en fritidsaktivitet. Lærere, pædagoger og sundhedsplejersker på skolen skal understøttes i at gøre en ekstra indsats for at hjælpe de børn, som ikke naturligt finder vej til fritidslivet. Samtidig er der fokus på at opnå en tættere sammenhæng mellem skole- og foreningslivet, eksempelvis ved at foreningerne deltager i idrætstimer eller emneuger, og at børnenes og de unges fritidsliv er et fast tema ved skole-hjem samtalerne. I forlængelse heraf kan skolen og øvrige, lokale aktører (f.eks. FU, den boligsociale indsats, lokale netværk) også have fokus på, at de børn, som modtager et fritidspas, også anvender det. Til at understøtte denne ekstra indsats udpeges en koordinator, der er til stede og synlig på skolerne samt arbejder for at fremme dialogen og samarbejdet mellem skolerne og foreningslivet.

- **Foreningspartnerskab** med en stærk flerstrengt forening. Partnerskabet har til hensigt at styrke samarbejdet mellem skole, FU og forening. Foreningen understøttes med en ressourceperson, som har fokus på at løse de problemstillinger, man oplever i foreningen i og omkring de udsatte bydele. Det kunne eksempelvis være rekruttering af frivillige, inddragelse af kontingent, fastholdelse af medlemmer (nye som gamle), opsøgende indsats for at etablere forældrekontakt og udvidet samarbejde med lokale organisationer.
- **Gellerup giver GENLYD.** Aarhus har en platform, kaldet genlydaarhus.dk, hvor man som borger eller forening kan oprette en aktivitet og invitere flere med. Der er et potentiale for at kommunikere muligheden for at bruge platformen til at dele og blive en del af et fællesskab. Det skal primært ske gennem inddragelse og oplysning omkring platformen.

Baggrund og rammer for initiativet

Der foreligger en række internationale, såvel som nationale forskningsresultater om betydningen af et aktivt fritidsliv for børn og unge. Forskningen er forsøgt opsummeret i dette afsnit.

Internationale undersøgelser om børn og unges fritidsliv

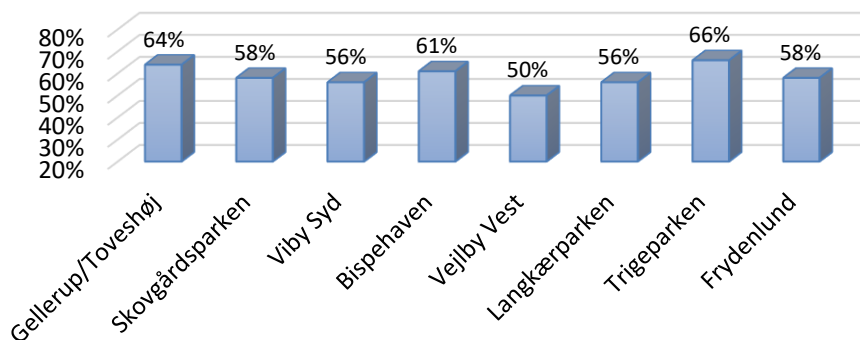
En række internationale undersøgelser peger på, at deltagelse i fritidsaktiviteter kan øge udsatte børns og unges trivsel samt fremme deres skolepræstationer. Undersøgelserne peger også på, at deltagelse i fritidsaktiviteter har en kriminalitetsforebyggende effekt. I dansk sammenhæng har undersøgelser vist, at udsatte børn og unge er mindre aktive i organiserede fritidsaktiviteter end børn og unge generelt er i Danmark. Videre kan fritidsaktiviteter fungere som platforme, hvor børn og unge med en vanskelig hverdag kan lægge deres baggrund fra sig og fungere på lige fod med andre børn og unge. Fritidsaktiviteter giver samtidig disse børn og unge mulighed for at møde rollemodeller og etablere et netværk af voksne, som de udsatte børn og unge kan søge hjælp hos, hvis det er vanskeligt at blive hjulpet derhjemme. Kilde: Socialstyrelsen 2017: *Kom godt i gang med en fritidspas ordning – Inspiration til implementering*, side 6: <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/kom-godt-i-gang-med-en-fritidspasordning>

Aarhusianske tal for foreningsdeltagelsen

Lokalt i Aarhus måles foreningsdeltagelsen blandt børn og unge i folkeskolerne i Aarhus gennem Forældretilfredshedsundersøgelsen. De seneste tal for forældretilfredshedsundersøgelsen i foråret 2017, viser at 79 procent af alle børn i Aarhus er foreningsaktive. I de udsatte bydele er foreningsdeltagelsen blandt børn og unge imidlertid langt under gennemsnittet i hele Aarhus. Ser man på de 8 mest udsatte bydele, så ligger foreningsdeltagelsen på mellem 50 procent og 66 procent. Den gennemsnitlige foreningsdeltagelse blandt børn og unge i de udsatte bydele er på 59 procent.

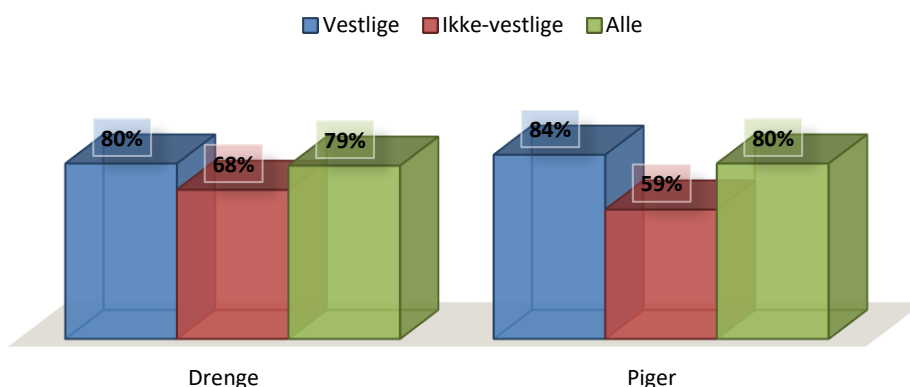
Andel der deltager i en foreningsaktivitet, fordelt efter barnets boligområde

Foreningsdeltagelsen har været målt hvert andet år siden 2011, og tallene viser en lille variation i de enkelte boligområder, men generelt har der været et lille fald i foreningsdeltagelsen blandt alle børn i Aarhus fra 84 procent i 2011 til 79 procent i 2017.

Ser man på foreningsdeltagelsen opdelt efter barnets køn og herkomst, så er foreningsdeltagelsen blandt børn med ikke-vestlig herkomst klart lavere end blandt børn med vestlig herkomst.

ANDEL DER DELTAGER I EN FORENINGSAKTIVITET, OPDELT EFTER BARNETS KØN OG HERKOMST

I Børn og Unge kvalitetsrapport fra 2015 står der, at det er Aarhus Kommunes målsætning at andelen af børn og unge, der dyrker sport eller motion mindst 4 timer om ugen uden for skoletid, skal være over 70 procent. Der er således flere grunde til at interessere sig for børnenes og de unges motions- og sundhedsvaner, for undersøgelser tyder på, at den sundhedsadfærd, som er grundlagt i barndommen og ungdommen videreføres ind i voksenlivet. *Statens Institut for Folkesundhed og Syddansk Universitet (2011): "Skolebørnsundersøgelsen 2010".*

Forskning om samarbejde mellem skole og foreningsliv

Knud Ryom ph.d. fra Center for Holdspil og Sundhed har netop afsluttet et forskningsprojekt om betydningen af at koble holdsport, coaching og skole. Forskningsprojektet konkluderer, at boldspil styrker de udsatte unge i skolen, herunder sammenspillet i klassen, gør dem mere sociale og mere engagerede i hinanden og i deres lokalområde, altså styrker deres medborgerskab. Knud Ryom konkluderer, at idrætsforeningerne skal gentænke deres rolle, og at skole og lokalsamfund skal arbejde bedre sammen og bruge hinandens ressourcer. Afhandlingen findes på Center for Holdspil og Sundhed. Dette peger på gevinsten ved at koble skole og forening tættere sammen.

Erfaringer fra Aarhus Kommune

Dele af initiativet har været afprøvet tidligere i anden kontekst, herunder Fritids- og kulturintro i modtagerklasser, der foreligger erfaringer fra Åben skole-konceptet, og foreningspartnerskaber er afprøvet under Get2sport i blandt andet ACFC i Gellerup. Derudover har Sport & Fritid drevet ForeningsMentor i forskellige bydele, og med forskellige samarbejdspartnere siden 2011. ForeningsMentor har pt. en indsats i Bispehaven i samarbejde med den boligsociale indsats. Gellerup og Toveshøj har indtil udgangen af 2017 også haft ForeningsMentor i samarbejde med den boligsociale helhedsplan, og der arbejdes fremadrettet på at ForeningsMentor skal fortsætte i området.

Særligt erfaringer fra ForeningsMentor viser at ca. 60 procent af de børn og unge, som projektet er i kontakt med forbliver aktive i foreningslivet i mere end en sæson. Opfølgende undersøgelser viser yderligere, at hovedparten af de familier, som har haft en mentor også fortsætter på egen hånd i foreningslivet flere år efter indsatsen. Videre viser erfaringer fra Fritids- og kulturintro kombineret med ForeningsMentor, at børn og unge fra modtagerklasserne efterspørger et tilbud, hvor de kan få hjælp til et aktivt fritidsliv – ForeningsMentor for Flygtninge har pt. 50 børn på venteliste, som gerne vil have en mentor. I 2017 har ForeningsMentor hjulpet ca. 80 børn og unge i gang med en fritidsaktivitet. Derfor kan det konkluderes, at ForeningsMentor efterspørger af børn og unge, særligt når det kombineres med et undervisningsforløb i for eksempel skolen, og at ForeningsMentor gør en forskel for de børn og unge, som bliver hjulpet i gang i fritidslivet.

Hvad vil vi opnå med initiativer/hvad skal der komme ud af det? (Effekt)

Målet at flere børn og unge i området deltager i fritidslivet pga. den gavnlige effekt et aktivt fritidsliv har for børn og unges trivsel generelt. Trivsel er en forudsætning for læring, og det er således målet at opnå følgende effekt med den samlede indsats:

- Flere børn og unge er foreningsaktive
- Flere børn vælger distriktsskolen
- Bedre trivsel i klasserne
- Børn og unge er mere motiveret i skolen
- Øget medborgerskab og lokalt engagement blandt de lokale unge i områderne

Hvad går initiativet ud på/Hvilke tiltag skal sættes i gang? (Ydelse)

Initiativet beskriver de to lokale skoler, som lokale omdrejningspunkter, hvor både skoletid og fritid udspiller sig. Skolerne får dermed også en betydning for de børn, som ikke går på distriktsskolen i kraft af ForeningsMentor-ordningen, men også fordi fritidsaktiviteterne naturligt udspiller sig i skolens lokaler eller omkring skolen. Se de konkrete indsatser under beskrivelsen af initiativet. Det bliver tovholderens opgave at implementere indsatserne og at opsøge de relevante samarbejdspartnere, således at flere børn og unge bliver foreningsaktive i Aarhus Vest.

Målgruppen vil således være alle foreningsinaktive børn i Gellerup, Toveshøj og Bispehaven ikke kun de børn og unge, som går på distriktsskolerne.

Hvem skal stå for initiativet/Hvor er det forankret? (Organisering)

Initiativet forankres i MKB, Sport & Fritid, men både de lokale skoler, FU og den boligsociale indsats er vigtige samarbejdspartnere. Initiativet kræver en koordinator/tovholder, som tilrettelægger de enkelte forløb på skolerne og har samarbejdet med foreningen – MKB, Sport & Fritid varetager gerne den koordinerende rolle i forhold til implementering af initiativet.

Hvad koster initiativet? (ressourcer)

ForeningsMentor: 300.000 kr.

Fritids- og kulturintro 20.000 kr. per klasse. For 10 klasser fordelt på Tovshøjskolen og Ellekærskolen: 200.000 kr. årligt.

Tovholder til at understøtte, at fritidslivet tænkes ind i undervisningen, fremme samarbejdet mellem skolerne og foreningerne, arbejde for at øge anvendelsen af fritidspasset lokalt, rekruttere børn og unge til ForeningsMentor mm: 200.000 kr.

Foreningspartnerskab: 200.000 kr. årligt/forening.

Implementeres alle indsatserne giver det en årlig driftsudgift på kr. 900.000

Det skal bemærkes, at midlerne ikke kan findes indenfor den ordinære drift.

16. Sang og musik

Beskrivelse af initiativet

Målet er at arbejde for, at alle børn og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær præsenteres for musik og sang. Sang og musik er naturlige udtryksformer, der skaber glæde, energi og fællesskab for alle børn, og som tilmed har dokumenteret positive sideeffekter på en lang række områder fra indlærings- og koncentrationsevne til sociale kompetencer. Samtidig er det vigtigt fra begyndelsen af barnets liv at have et helhedsorienteret syn på barnets sprogdannelse, og der er sangen en afgørende faktor for den tidlige sprogtiltagelse - og dermed for barnets senere læring. Sang - og det at synge - knytter bånd mellem børnene samt mellem børn og voksne. At synge sammen åbner for oplevelser, refleksion, samhørighed og kulturel forståelse i forhold til traditioner, højtider, historie og fælles oplevelser.

Initiativet består af flere indsatser, som kan implementeres samlet, eller enkelte indsatser kan vælges ud og implementeres.

- **Sangglad – sangcertificering af børnehaver:** Sangglad handler om at få etableret en sangkultur som en del af daginstitutionens særkende og selvforståelse. Dette kræver en udviklingsproces, som involverer hele personalegruppen og foregår over flere år, så den nye kultur kan nå at indleje sig. Udviklingen af institutionens sangprofil begynder i tæt samarbejde med en af Sangens Hus' sangkonsulenter, som er sanguddannet med speciale i daginstitutionens aldersgruppe. Efter cirka et års forløb med sangkonsulenten opnår daginstitutionen Sangglad-certifikat, og en stadig større del af institutionens sangaktiviteter varetages af personalet selv. Det videre forløb tilrettelægges, så institutionen dels får integreret sangen yderligere i deres pædagogiske arbejde med læreplanerne, og dels bliver bevidste om netop deres måde at være Sangglad daginstitution på. Endelig kommer de til at etablere samsamarbejder med andre aktører i lokalområdet, for eksempel en anden daginstitution, beboerhuset eller biblioteket.
- **Musikunik i daginstitutionerne:** Børnene i daginstitutionerne i Gellerup, Toveshøj og Ellekær skal sikres de samme muligheder for sprogstimulering, kulturforståelse, fællesskaber og for at få et repertoire til at afhjælpe overgangen fra dagtilbud til skolen. Dette kan ske gennem en ugentlig musikdag i hver institution. De sidste 6 år har Toveshøj Dagtilbud været en del af tilbuddet, og nu foreslås det udbredt til alle dagtilbud i Gellerup, Toveshøj og Ellekær. Aarhus Musikskole står for tilbuddet.
- **Musikken som løftestang for social inklusion på Sødalskolen og på Ellekærskolen:** Ved at udvide børnenes musikaktiviteter på skolen og lægge obligatoriske timer ind i både almen musikopdragelse, instrumentundervisning og sammenspil kan det lade sig gøre at give børnene redskaber til at deltage i musikalske og sociale fællesskaber, som rækker ud over deres vanlige klasser og cirkler. Aarhus Musikskole har de sidste 7 år arbejdet med musik som løftestang for social og musikalsk inklusion på Tovshøjskolen, hvorfra der er opnået bemærkelsesværdige resultater, bl.a. har børnene lært at beherske et instrument, synge rent og synkront og har fået styrket deres evner til at modtage kollektive beskeder og oplevet betydningen af at præstere i fællesskab. Ligeledes er det lykkedes at få en stor forældreopbakning til et månedligt arrangement en eftermiddag, hvor børnene og eventuelle gæster optræder for familierne. Tilbuddet foreslås nu udbredt til Ellekær- og Sødalskolen.
- **Musikkens børn:** Musikkens børn er et flerårigt projekt, der løber fra 2018-2024, og som Aarhus Symfoniorkester står bag. Formålet med projektet er at invitere en hel år-

gang inden for i musikkens verden og skabe grobund for et livslangt forhold mellem børnene og den klassiske musik. Musikkens børn henvender sig til alle, der får en baby i 2018. I forhold til beboerne i Gellerup er der behov for en ekstra markedsføringsindsats for at gøre opmærksom på, at projektet er for alle aarhusianere uanset etnicitet, social status og andet, som kan være en hindring for, at beboerne tilmelder sig projektet. Markedsføringsindsatsen vil bl.a. bestå af en ekstra event og særlig indsats i området i løbet af 2018. Den særlige indsats i Gellerup består eksempelvis i, at symfoniorkesteret i dialog med bydelsmødrene og samvirket informerer om projektet.

Baggrund og rammer for initiativet

Kunstneriske aktiviteter bidrager til en positiv udvikling i børn og unges liv, især hvis det er kontinuerligt og af høj kvalitet. Sang bidrager markant til det lille barns sprogtilegnelse, fordi barnet ikke blot får adgang til at tilegne sig en række ord og begreber på kropslig og sanselig måde, men også effektivt tilegner sig sprogets tone, udtale og rytme. Det er en stor fordel, fordi et dårligt dansk er med til at stigmatisere børnene og bremser dem i at tage de næste skridt i deres sproglige udvikling.

Samtidig har undersøgelser vist, at musikken gør noget positivt ved børnenes udvikling og styrker deres mod og virketrang samt deres evne til at være i forpligtende fællesskaber.

Hvad vil vi opnå med initiativer/hvad skal der komme ud af det? (Effekt)

Med initiativet ønskes at

- børnene får en øget sprogstimulering og såvel børn og forældre får redskaber og metoder til at fortsætte arbejdet fra institutionen i hjemmet.
- styrke udviklingen af børnenes sociale, motoriske og sproglige udvikling samt bidrage til at øge hele familiens almene musikkendskab og interesse.
- børnene i Gellerup, Toveshøj og Ellekær får lagt et fundament og får redskaber til deltagelse i fællesskaber og bliver rustede til komme i skole.
- børnene gennem det at beherske musikken i fællesskab får mulighed for at optræde og opleve succes i forhold til kammerater og familie.
- forældrene oplever deres børn i succesfulde sammenhænge og får redskaber til at arbejde videre med musik, sprogstimulering og sange i hjemmet.

Hvad går initiativet ud på/Hvilke tiltag skal sættes i gang? (Ydelse)

Indsatserne kræver følgende forskellige tiltag:

Sangglad – sangcertificering af børnehaver: Sangglad sættes i gang i et helt dagtilbud, det vil sige fem-seks institutioner i f.eks. Ellekær. Sangglad har sangkonsulenter med erfaring i at implementere projekter i institutioner med mange tosprogede børn.

Hver daginstitution får:

- Sparring til udviklingsprocessen i hele daginstitutionens organisation – fra personalegruppe til ledelse og bestyrelse.
- Sangpædagogik og sangpædagogisk udvikling som en del af den daglige praksis.
- En musikuddannet sangkonsulent med speciale i aldersgruppen 3-6 år, som indgår i institutionens hverdag i 180 – 360 timer, fordelt over 2 år. Timetallet fastsættes ud fra institutionens størrelse.
- To årlige besøg af sangkonsulenten fra projektets 3. år.

Musikunik i daginstitutioner: Hver daginstitution får et ugentligt besøg af en musikpædagog en formiddag. Institutionerne udrustes med redskaber til musikudøvelse, rasleæg, trommer og lignende. Desuden introduceres Sangskattekisten som arbejdsredskab. Institutionen, dagtilbuddet og Aarhus Musikskole indgår et forpligtende partnerskab.

Musikken som løftestang for social inklusion på Sødal- og Ellekærskolen: Der vil være instrumentundervisning og orkesterspil 2-3 gange pr. uge. Desuden vil der være månedlige samlinger, hvor børn, pædagoger og forældre sammen kan følge udviklingen i projektet. For at lykkes skal Sødal- og Ellekærskolen være indstillet på at tilpasse børnenes hverdag, så der bliver plads til musikaktiviteterne.

Musikkens børn: Der er behov for at afholde en ekstra markedsføringsevent i Gellerup for at skabe opmærksomhed om projektet. Ligeledes er der generelt behov for at gøre en særlig indsats i samarbejde med de forskellige samarbejdspartnere i lokalområdet, eksempelvis bydelsmødrene, for at få de nybagte forældre og deres babyer med i projektet.

Hvem skal stå for initiativet/Hvor er det forankret? (Organisering)

Magistratsafdelingen for Kultur og Borgerservice

Hvad koster initiativet? (ressourcer)

Sangglad – sangcertificering af børnehaver: Sangcertificeringen koster pr. daginstitution 180.000 kr. Beløbet inkluderer alle materialer og digitale værktøjer i den 3-årige periode, som en sangcertificering typisk varer.

Musikunik i daginstitutioner: Det koster 50.000 kr. pr. år pr. institution for en ugentlig formiddag med musik.

Musikken som løftestang for social inklusion på Sødal- og Ellekærskolen: Erfaringerne fra Tovshøjskolen viser, at et intensivt musikprojekt koster 500.000 kr. pr. år samt fordrer tæt samarbejde med skolens øvrige musiklærere.

Musikkens børn: Til den ekstra markedsføringsindsats i Gellerup er der behov for 100.000 kr., som går til en ekstra markedsføringsevent i efteråret 2018.

Vurdering af initiativet i forhold til kriterier for prioritering af initiativerne

Målene for dette initiativ understøtter projektets mål og vision i forhold til en tidlig og helhedsorienteret indsats over for børnene i området, som skal afhjælpe skellet mellem sprogsvage og sprogstærke børn. Der er mange års erfaringer både fra lokalt gennemførte projekter og fra udlandet, som viser, at en tidlig indsats i forhold til sproglig stimulering er altafgørende for barnets senere læring.

17. Kultur

Beskrivelse af initiativet

Målet er, at børn og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær styrker deres personlige, sproglige, faglige og kulturelle kompetencer gennem brug af kunst og kultur som både middel og mål, således at de stilles lige med børn og unge fra resten af byen.

Initiativet består af flere indsatser, som kan implementeres samlet, eller enkelte indsatser kan vælges ud og implementeres.

- **På spor af kunst og ord (3-6 år):** Initiativet består i et samarbejde mellem dagtilbud, kulturinstitutioner og professionelle kunstnere, som skal understøtte de små børns sproglige udvikling, deres kognitive, sociale og emotionelle kompetencer samt deres kreativitet gennem arbejdet med egne værker, kunstoplevelser, besøg på kulturinstitution og billedsamtaler.
- **Kultur som løftestang:** På de to distriktsskoler arbejdes der aktivt for, at alle børn præsenteres for kultur- og fritidslivet. Initiativet sigter mod at skabe en organiseret tilgang til anvendelse af kunst og kultur til at styrke den enkelte skoles kulturelle identitet og skabe lokale traditioner som rammer omkring udvikling af fællesskab, identitet og medborgerskab. Initiativet indeholder tre overordnede indsatser: udarbejdelse af kulturhandleplan på begge distriktsskoler, etablering og udvidelse af kultur- og fritidstilbud samt indførelse af kulturguides til at vejlede børn og unge i forhold til kulturlivet.
- **Kulturskole – Gellerup Art Factory:** Gellerup Art Factory er en konstruktion, der skal forankres i de lokale aktører i Gellerup, der allerede nu kombinerer det lokale kulturudviklingsarbejde med et internationalt udsyn. Gennem de længerevarende internationale gæsteophold i bydelen og andre internationale kulturudvekslinger tilføres området nye impulser og konkrete samarbejder med omverdenen. Gellerup Art Factory skal have ansvaret for at samle flere af de aktiviteter og indsatser, der allerede er i gang i bydelen, og som er med til at understøtte den fysiske og den boligsociale helhedsplan, uddannelses- og beskæftigelsesindsatsen mv.

Baggrund og rammer for initiativet

Kulturelle aktiviteter er med til at skabe fokus, læring og trivsel hos børnene, og det er samtidig den vigtigste faktor i forhold til at bryde med negativ social arv.

Kunst og kultur kan supplere det pædagogiske arbejde i forhold til at skabe positive relationer mellem børn og voksne og til at understøtte sprogudvikling, motorik, empati og refleksion. Der er fokus på den tidlige sprogtilegnelse, da den er afgørende for barnets muligheder for at begå sig socialt og i uddannelsesmæssig sammenhæng, hvor sprogtilegnelsen har betydning for blandt andet læsning. Det er allerede i de tidlige år, at fundamentet for sprogdannelse lægges, og derfor er det vigtigt at finde mange forskellige veje til at understøtte barnets sprogdannelse. Eksempelvis kan billedkunstneriske aktiviteter skabe fordybelse og refleksion over egne tanker og følelser og relationen til omverden.

Billedsamtalet er med til at udvikle empati og skabe positive måder at udtrykke behov og følelser på, og "visual literacy" vinder andre steder i verden indpas i hele uddannelsessystemet, fordi det klæder børn og unge på til at navigere og sortere i en verden, der bliver stadig mere visuelt orienteret.

Forsøg fra England og USA viser, at en systematisk og hyppig anvendelse af kunst og kultur i undervisningen giver markant forbedrede resultater, både hvad angår trivsel og motivation

og akademiske færdigheder. Det er dog afgørende, at der bakkes op omkring indsatsen fra hele skolens side, og at der afsættes de fornødne ressourcer til samarbejdet.

Kortlægning af aktiviteterne i Aarhus viser, at i udsatte bydele er deltagelsen i kulturlivet generelt lavere end i resten af byen. Der kan være flere årsager hertil, men overordnet mangler der kulturelle tilbud lokalt til de børn og unge, som kunne blive tiltrukket af kulturaktiviteter samt oplysning om og brobygning til de muligheder, der er centralt og i naboområderne. Lokale kulturtilbud skal både tænkes ind som en integreret del af skolens liv og som tilbud forankret i lokalområdet, men med samarbejdsflader til kulturtilbud centralt. Samtidig skal der skabes tydelige forbindelseslinjer mellem skole/SFO og fritids- og ungdomsklub/kulturtilbud, så det er med til at binde børnenes og de unges liv bedre sammen.

Det er også vigtigt at inddrage forældrene mere i børnenes uddannelse og fritid. Der er erfaring med, at dialogen med forældrene er lettere, når der er et fælles "tredje" som referencepunkt. Her kan kulturaktiviteter i skole/dagtilbud og fritidsaktiviteter bidrage med en ny arena.

Endelig er der behov for, at kultursporet bliver mere synligt i Gellerup. Gellerup Art Factory skal bidrage til at styrke og kvalitetssikre den kulturelle dimension, være en synlig strategisk løftestang i samspil med den fysiske helhedsplan og den boligsociale helhedsplan. Gellerup Art Factory skal være organisatorisk forankret hos de lokale aktører i tæt dialog med helhedsplanens partnere. Gellerup Art Factory vil kunne lave relevante og meningsfulde broer mellem de mange aktive lokale foreninger, ildsjæle, unge med lyst til kreativt iværksætteri mv. med udgangspunkt i de fysiske rammer i Sports- og Kulturcampus, hvor Gellerup Art Factory får sin base. Gellerup art Factory kan i høj grad gennem kulturelle professionelle forløb bidrage til at kompetenceudvikle unge med behov for at prøve sig selv af på andre områder indenfor kulturelle udtryksformer og kreativt iværksætteri, inden de vælger deres vej på uddannelsesområdet.

Hvad vil vi opnå med initiativer/hvad skal der komme ud af det? (Effekt)

Med initiativet ønskes at

- understøtte udviklingen af fællesskab og børns kognitive, sociale og emotionelle kompetencer.
- stimulere børns talesprog gennem bevidst og systematisk pædagogisk arbejde med kunst og kultur i relation til de pædagogiske læreplaner.
- skabe sprogstimulerende aktiviteter for de 3 – 6-årige i daginstitution og derved bidrage til en tidlig indsats for at mindske skellet mellem sprogsvage og sprogstærke børn ved skolestart.
- skabe en praksis i daginstitutionen, hvor børn reflekterer over og skaber egne billedkunstneriske udtryk og derved bliver klogere på sig selv og verden omkring.
- inddrage børnenes forældre gennem fælles arrangementer, invitation til kulturbesøg og gennem de fysiske aftryk af indsatsen, som viser sig i børnenes hverdag i institutionerne.
- flere børn og unge bliver dygtigere, har større motivation og trives bedre.
- flere børn og unge får muligheder for at dyrke talent og interesse lokalt og centralt.
- flere børn og unge udvikler øget medborgerskab og lokalt engagement.
- flere børn og unge bliver mere motiverede for at tage en uddannelse.
- flere børn og unge vælger distriktsskolen til pga. en rig kunst- og kulturdimension i alle fag og mulighed for at fordybe sig i aktiviteter både i skoletid og efter.
- flere børn og unge oplever sammenhæng mellem skole og fritidsliv.

Hvad går initiativet ud på/Hvilke tiltag skal sættes i gang? (Ydelse)
<p>Indsatserne kræver følgende forskellige tiltag:</p> <p>På spor af kunst og ord (3-6 år): Med afsæt i erfaringerne fra pilotprojektet "På spor af kunst og ord", som er gennemført i 2017 i dagtilbuddet Sødalen, lægger Børnekulturhuset sammen med et dagtilbud en plan for dagtilbuddenes besøg på en kulturinstitution, huskunstnerbesøg i dagtilbud og workshops med pædagogerne. Der afsættes midler til at gennemføre projektet over 3 år i samme dagtilbud. Det skal undersøges, om det er muligt at tilknytte følgeforskning til projektet, som kan bidrage til at dokumentere effekten af indsatsen.</p> <p>Kultur som løftestang: Initiativet kræver et tættere samarbejde mellem skole og kultur- og fritidsliv med de to distriktsskoler som omdrejningspunkter. Kulturen bruges som løftestang til at skabe en bedre og mere sammenhængende hverdag for børnene. Hver skole udvikler sin egen kulturhandleplan, som sætter mål for, hvornår og hvordan eleverne skal møde kunst og kultur med respekt for skolens traditioner og profil. Ligeledes skal der skabes tydelige veje for den enkelte elev til kultur og fritidslivet ved dels at integrere det i undervisningen, dels udvide mulighederne for at dyrke fritidsinteressen lokalt, hvad enten det er musik, billedkunst, dans, cirkus, fodbold eller andet, der interesserer.</p> <p>Kulturskole – Gellerup Art Factory: Gellerup Art Factory skal etableres organisatorisk og i første omgang koordinere, kvalitetsløfte og synliggøre Gellerups mange allerede planlagte og kommende kulturaktiviteter i 2018-2019. Gellerup Art Factory skal teste og afprøve en ny model for et tværfagligt og tværdisciplinært kulturskole forløb for forskellige målgrupper.</p>
Hvem skal stå for initiativet/Hvor er det forankret? (Organisering)
Magistratsafdelingen for Kultur og Borgerservice
Hvad koster initiativet? (ressourcer)
<p>På sport af kunst og ord (3-6 år): 300.000 kr. pr. dagtilbud med 6 daginstitutioner til dækning af koordinering af indsatsen og udgifter til kunstnere, der skal arbejde i børnehaverne, besøg på kunstmuseet, værkstedsbesøg, workshops for pædagoger, dokumentation mv.</p> <p>Kultur som løftestang: Løn til kunstnere og koordinatortimer i forbindelse med udarbejdelse af kulturhandleplan: 300.000 kr. pr. skole det første år (beløbet er afhængig af skolens størrelse). Herefter forventes udgiften til videreførelse af initiativerne i kulturhandleplanen at være: 100.000 kr. pr skole om året. Kulturguider tilknyttet Tovshøjskolen og Sødalskolen: Løn til en frivillig koordinator: 150.000 kr.</p> <p>Kulturskole – Gellerup Art Factory: Opstart af Gellerup Art Factory vil koste 150.000 kr. i 2018 og 200.000 kr. i 2019 til koordinering/administration og aktiviteter, blandt andet workshops, kulturskoleforløb, kommunikation samt midlertidige faciliteter (indtil Sports- og Kulturcampus kan tages i brug). Efter 2019 forventes en årlig driftsudgift til Gellerup Art Factory på 100.000 kr.</p>
Vurdering af initiativet i forhold til kriterier for prioritering af initiativerne
Målene for dette initiativ understøtter projektets mål og vision i forhold til en tidlig og helhedsorienteret indsats over for børnene i området, som skal afhjælpe skellet mellem sprogsvage og sprogstærke børn ved skolestart. Der er gode erfaringer fra både lokalt gennemførte projekter og fra udlandet, som viser, at en tidlig indsats i forhold til sproglig stimulering er altafgørende for barnets senere læring.

Ligeledes er der erfaringer fra Åben Skole-konceptet og projektet Byens Børn, hvor børn og unge i tværmagistratsligt samarbejde blev introduceret til kulturoplevelser i fritiden i samarbejde med frivillige fra Red Barnets ungdom.

Bilag 5/6

**Dokument Titel: Bilag 3. Proces for
udarbejdelse af initiativer og
deltagere i
inddragelsesprocesserne**

Proces for udarbejdelsen af initiativer og deltagere i inddragelsesforløbene

Gentænkningen af tilbuddene til børnene og de unge er opdelt i to faser – en afklaringsfase og en initiativfase. Gentænkningen skal ske med inddragelse af lokalområdet og være tværmagistratsligt.

Afklaringsfasen

Den første fase - afklaringsfasen, som var i foråret 2017, bestod af et inddragelsesforløb og en kortlægning.

I kortlægningen blev der set på, hvilke indsatser der allerede eksisterer i Gellerup, Toveshøj og Ellekær, hvordan indsatserne er organiseret, samt hvilke ressourcer der tildeles til tilbuddene, som børnene og de unge har. Herudover er der set på, hvordan børnene og de unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær klarer sig sammenlignet med børn og unge i resten af byen.

Inddragelsesforløbet havde til formål at skabe et fælles afsæt og forståelse for, hvilke udfordringer der skal arbejdes med for, at børn og unge i Gellerup, Toveshøj og Ellekær kommer til at klare sig lige så godt som børn og unge i resten af byen.

Inddragelsesforløbet bestod for det første af separate møder med repræsentanter for forældre, foreninger, medarbejdere, ledere og politikere. For det andet var der også været et fælles møde, hvor hovedparten af deltagerne fra de separate møder deltog samt yderligere deltagere fra især boligforeninger, foreninger, borgere med flere. Af tabel 1 nedenfor fremgår, hvem der var inddraget.

På baggrund af kortlægningen og inddragelsesforløbet besluttede byrådet den 13. september 2017, at der i den anden fase skal udarbejdes forslag til initiativer inden for følgende temaer:

- Ambitioner og forventninger til børnene og de unge
- Tidlig og rettidig indsats og helhedssyn på børnene og de unge
- Familien / forældrene
- Sprog
- Fællesskaber / medborgerskab

26. marts 2018
Side 1 af 4

BØRN OG UNGE

Stabe
Aarhus Kommune

Ledelsessekretariatet

Rådhuspladsen 2
8000 Aarhus C

Telefon: 89 40 20 00
Direkte telefon: 41 85 90 31

Direkte e-mail:
birmo@aarhus.dk

Sag: 18/012541-4
Sagsbehandler:
Birgit Møller

Se byrådsindstillingen og tilhørende bilag her

<http://www.aarhus.dk/da/politik/Byraadet/Byraadsmoeder/Tidligere-moeder/2017/2017-09-13/Referat-89bc/Gentaenkning-af-tilbud-i-Gellerup-Tovesh.aspx>

26. marts 2018
Side 2 af 4

Initiativfasen

Den anden fase – initiativfasen – startede op efter byrådsbeslutningen i september 2017 og løber frem til april 2018, hvor forslag til initiativer sendes til kvalificering. Herefter vil der være politisk behandling af forslagene til initiativer, jf. Magistratens beslutning af 19. marts 2018.

Udarbejdelsen af initiativer tager for det første afsæt i, at der har været indhentet viden og erfaringer fra andre kommuner og lande.

For det andet tager udarbejdelsen af initiativer afsæt i et inddragelsesforløb, hvor der har været dialog med forældre, medarbejdere, ledere, boligforeninger, faglige organisationer med flere, hvor de har kunne komme med input til forslag til initiativer ud fra deres erfaringer.

Inddragelsen er for det første foregået ved, at gentænkning af tilbuddene til børnene og de unge har været på dagsordenen på møder i lederråd og områdeledermøder. Her har der også været inddragelse af ledere uden for Gellerup, Toveshøj og Ellekær. For det andet ved, at der har været separate møder med medarbejdere, ledere, boligforeninger m.fl. For det tredje på et fælles møde for forældre, medarbejdere, ledere, boligforeninger, faglige organisationer m.fl. Inddragelsen er fundet stedet i november og december. På møderne har deltagerne haft mulighed for at komme med forslag til initiativer inden for de fem ovennævnte temaer. Se tabel 2 nedenfor i forhold til, hvem der har været inddraget.

Deltagere i inddragelsesprocesserne

26. marts 2018

Side 3 af 4

Tabel 1. Deltagere i inddragelsesprocessen i afklaringsfasen i foråret 2017

Tid	Møde
23. februar	Lederrådet i Bispehaven
27. februar	Repræsentanter fra bestyrelser og forældreråd i dagtilbud og skoler
1. marts	Medarbejdere – Gellerup-Toveshøj
1. marts	Medarbejdere – Ellekær
2. marts	Ledere i Gellerupmodellen
6. marts	Repræsentanter for foreninger (kvindeforeninger og bydelsmødrene)
8. marts	Lederen af Lykkeskolen
8. marts	Repræsentanter for Arabisk Kulturforening
14. marts	Repræsentanter fra Børn og Unge-byrådet og deres baggrundsgupper og elevråd ved Tovshøjskolen, Ellekærskolen og Lykkeskolen
29. marts	Fælles møde for forældre, boligforeninger, foreninger mv., medarbejdere, ledere, politikere m.fl.

Tabel 2. Deltagere i inddragelsesprocessen i initiativfasen i efteråret 2017

Tid	Møde
Input til initiativer	
7. november	Møde med familierådgivere
15. november	Dialog med borgere, som var på Gellerupbibliotek i tidsrummet kl. 14.30-16.30
23. november	Lederrådet i Bispehaven (skoleleder, dagtilbudsleder, fritids- og ungdomsskoleleder, sundhedsplejeleder, boligforening, politi, ledere fra MSB)
27. november	Møde med medarbejdere i Gellerup og Toveshøj
28. november	Kvartalsmøde Samvirket
1. december	Møde med bydelsmødrene
1. december	Møde med medarbejder i Ellekær
5. december	Områdeledermøde Skanderborgvej
5. december	Områdeledermøde Viborgvej
6. december	Områdeledermøde Oddervej
7. december	Lederrådsmøde Gellerup og Toveshøj (skoleleder, dagtilbudsleder, fritids- og ungdomsskoleleder, sundhedsplejeleder, boligforening, politi, ledere fra

	MSB)
7. december	Fælles møde for forældre, boligforeninger, foreninger mv., medarbejdere, ledere, politikere m.fl.
12. december	Møde med Ellekær Dagtilbud
13. december	Områdeledermøde Silkeborgvej
13. december	Møde med Østjysk Bolig
18. december	Møde med Brabrand Boligforening
18. december	Møder med skoleledere fra Hasle Skole, Skjoldhøjskolen, Næshøjskolen, Engdalsskolen, Åby Skole og Gammelgårdsskolen
18. december	Møde med skolelederen på Søndervangskolen
19. december	Møde med Handicapcenteret for Børn
19. december	Møde med ledere fra Ellekærskolen
19. december	Møde med ledere fra Tovshøjskolen
20. december	Møde med dagtilbudsledere i Gellerup, Toveshøj og Ellekær
15. januar	Møde med Dignity
Drøftelse af forslag til initiativer	
1. marts	Lederrådet i Gellerup
6. marts	Lederforeningerne for dagtilbud, skole og FU
6. marts	Områdeledermøde Viborgvej
7. marts	Områdeledermøde Silkeborgvej
20. marts	Ledermøde Ung i Aarhus (FU)
20. marts	Lederrådet i Bispehaven
4. april	Møde med faglige organisationer

26. marts 2018

Side 4 af 4

Bilag 6/6

**Dokument Titel: Bilag 4. Liste over modtagere
til kvalificering**

Liste over modtagere til kvalificering af initiativerne

26. marts 2018

Side 1 af 3

Internt i Børn og Unge
Skolerne (MED-udvalg og skolebestyrelser mv.)
Dagtilbud (MED-udvalg, bestyrelser mv.) inkl. Selvejende dagtilbud
FU-områderne (FU-MED, MED-udvalg og forældrebestyrelse mv.)
Område-MED
HMU
HRK-MED
Pædagogisk afdeling MED
Økonomi- og administrationsafdelingen MED
Sygehusundervisningen MED
HU-Flex
Stensagerskolen
Langagerskolen
Specialbørnehaven Skovbrynet
Klubberne Holme Søndergaard
Faglige organisationer
DJØF
Aarhus lærerforening
BUPL Aarhus
FOA Aarhus
Uddannelsesforbundet, sektionen for ungdomsskolelærere og beskæftigelsesmedarbejdere
Dansk Magisterforening
Dansk sygeplejeråd
Fagligt selskab for sundhedsplejersker
HK Kommunal Østjylland
Socialrådgiverforeningen
Lederforeninger
Aarhus Skolelederforening
Aarhus SFO-lederforening
FU-lederne i Aarhus (LUA)
Lederforeningen for de administrative ledere
Dagtilbudslederforeningen i Aarhus
Lederforeningen for sociale klubber (LSK)
Lederforeningen for legepladserne
Foreningen af Selvejende Dagtilbudsledere i Aarhus Kommune" (SDL Aarhus)
Landsforeningen af Ungdomsskoleledere (LU)

BØRN OG UNGE

Stabe

Aarhus Kommune

Ledelsessekretariatet

Rådhuspladsen 2

8000 Aarhus C

Telefon: 89 40 20 00

Direkte telefon: 41 85 90 31

Direkte e-mail:

birmo@aarhus.dk

Sag: 18/012541-5

Sagsbehandler:

Birgit Møller

BØRN OG UNGE

Økonomi og Administration

Aarhus Kommune

26. marts 2018

Side 2 af 3

Foreninger, organisationer og råd
Foreningen af skolebestyrelser i Aarhus
Skole og forældre i Aarhus
Aarhus Forældreorganisation
Aarhus lokalkreds
Ungdomsskoleforeningen
Lederrådene
Fællesrådene
Danske skoleelever
Børn og Unge-byrådet
Aarhus Ungdommens Fællesråd (ÅUF)
Handicaprådet
Det Boligsociale Fællessekretariat
Bestyrelsen for de boligsociale helhedsplaner
Aarhus uddannelsesråd
Danske handicaporganisationer
Samvirket Gellerup
Boligforeninger – Østjysk Bolig og Brabrand Boligforening
Bydelsmødrene
ACFC
Hasle Boldklub
Brabrand IF
FC Bispehaven
Kvinder og børn Nicheforening
Den aktive kvindeforening
Familienetværket
Gymnastikgården
Ramallah Spejderne
IVF
Sigrids Stue
Nordgårdens svømning
Private institutioner og skoler
Privatskoler og frie grundskoler i Aarhus
Grimhøj motocross (FO-klub)
Cirkus Tværs
Øvrige
Østjyllands politi
Erhvervskontaktudvalget
Brabrand Erhverv
Bazaren
Dansk Industri
Rotary Klub Vest
LO (Aarhus)
Håndværkerforeningen
Dansk byggeri

26. marts 2018
Side 3 af 3

Bilagsforside

Dokument Titel: B2019 beslutningsmemo til rådmandsmøde
d. 25.4

Dagsordens titel Budget 2019 (OKJ)

Dagsordenspunkt nr 4

Beslutningsmemo

19. april 2018
Side 1 af 3

Emne **B2019 Vækststudfordring og belysning af budgetforslag**
Til Rådmandsmøde

BØRN OG UNGE
Økonomi og Administration
Aarhus Kommune

1. Hvorfor fremsendes forslaget?

Ole Kiil Jacobsen har sat forslaget på dagsordenen med henblik på en drøftelse af de resterende forberedende notater om budgettematikker til rådmanden.

Der lægges op til, at vækststudfordringen bliver et gennemgående tema i Børn og Unges budgetmateriale, hvor underfinansieringen af det demografiske udbygningsbehov på skole- og dagtilbudsområdet kommer til at indgå i følgeskrivelsen til Budget 2019-2022 sammen med en henvisning til den af byrådet bestilte vurdering af behov for nybyggeri af yderligere skoler.

Herudover indskrives vækststudfordringen som et særligt indsatsområde i budgetredegørelsen. Vækststudfordringen indgår dermed som et supplement til de overordnede politiske effektmål, der er i budgetredegørelsen, og som for effektmålene skal der afreporteres på de særlige indsatsområder.

Det uddybende materiale omkring det demografiske udbygningsbehov og vækststudfordringerne behandles som et særskilt punkt på samme rådmandsmøde som forhåndenværende punkt.

Af oversigten herunder fremgår planen for de foreløbige belysninger af de politiske budgetforslag. Budgetforslagene markeret med blåt fremsættes på rådmandsmødet d. 25. april.

Budget og Regnskab
Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Direkte telefon: 23 37 12 06

Direkte e-mail:
helar@aarhus.dk

Sag: 18/020480-1
Sagsbehandler:
Jacob Hansen Beuschau
Søren Bang-Kristjansen
Henrik Larsen

Nr.	Emne (overskrift fra Rådmandsmødet 4. april)	Hovedansvarlig	Følgende bør inddrages (evt. flere...)	På RMM d.
2	Styrkelse af fritidspædagogikken i klubberne og de fysiske rammer herfor	Læring og Udvikling	FU	25/4
	To-voksenordning	<i>Denne laver vi ikke som selvstændigt forslag. Det inddrages i nr. 3 og 4</i>		
3	Sårbare børn og unge	Læring og Udvikling	PPRS	25/4
4	Folkeskolen - reformens betydning på økonomien	Budget og Regnskab		Skal afklares
6	Pædagogisk ledede legepladser	Læring og Udvikling	FU	25/4
	Tidlig rettidig indsats og forebyggelse	<i>Denne laver vi ikke som selvstændigt forslag endnu. Læring og Udvikling sætter den på et rådmandsmøde for mere info om emnet til Rådmanden</i>		Skal afklares
7	Attraktiv udskoling	Læring og Udvikling		25/4
9	Dannelse og medbestemmelse hos børn og unge	Læring og Udvikling		25/4
	Ghettoudspil/Gentænk	<i>Denne afventer hvad der sker omkring ghettoudspil mm. Gentænk Gellerup drøftes på rådmandsmødet d. 18.4.</i>		
	Ord- og talblindhed (nyt emne fra Rådmandsmødet)	<i>Afventer igangværende Byråds- og udvalgsbehandling af emnet</i>		Skal afklares
	Naturvejledning (nyt emne fra Rådmandsmødet)	<i>Denne tænkes ind i nr. 8</i>		

19. april 2018
Side 2 af 3

19. april 2018
Side 3 af 3

Belysninger der blev drøftet på rådmandsmødet d. 18. april				
Nr.	Emne (overskrift fra Rådmandsmødet 4. april)	Hovedansvarlig	Følgende bør ind- drages (evt. flere...)	På RMM d.
1	Normering i daginstitutioner	Læring og Udvikling	Budget og Regnskab	18/4
5	Integration – børn og unge med dansk som andetsprog	Læring og Udvikling	Ledelsessekretariatet	18/4
8	Styrkelse af naturfaglige kompetencer hos børn og unge 0-18 år	Læring og Udvikling		18/4
10	Digitalisering, udstyr og kompetencer hos børnene (nyt emne fra Rådmandsmødet)	Digitalisering	Læring og Udvikling	18/4

2. Indstilling – hvad skal der tages stilling til?

Det indstilles,

- at de vedlagte belysninger af de foreløbige budgetforslag (bilag 1-5) drøftes.
- at vækststudfordringen bliver et gennemgående tema i Børn og Unge's budgetmateriale

3. Hvilke ændringer indebærer forslaget?

4. Videre proces og kommunikation

Bilag 2/6

**Dokument Titel: Bilag 1 - Styrkelse af
fritidspædagogikken i
klubberne**

Dato for byrådsbehandling xx.xx.xxxx (her angives dato for hvornår forslaget er behandlet første gang i Byrådet)

Styrkelse af fritidspædagogikken i klubberne og deres fysiske rammer

---

Resume af beslutningsforslaget:

Børn og Unges kvalitetsrapport viser, at klubberne gør en positiv forskel for børn og unges trivsel. 91 % af klubmedlemmerne er glade for deres klub. Ser man på den gruppe af unge, der ikke trives i skolen er det ligeledes 78,5% af disse elever, der glade for deres klubtilbud¹. Langt størstedelen af de unge, som ikke oplever at have venner i skolen, oplever ligeledes at have venner i klubben. Vi kan således se, at fritidstilbuddet og fritidspædagogikken gør en positiv forskel for børnene og de unge.

Ved at øge klubbernes **personalenormering** kan man styrke og kvalificere den fritidspædagogiske indsats som generel forebyggende indsats for alle børn og unge. Fokus kan derved også styrkes på at flere unge, som ikke trives i skolen, benytter klubtilbuddet. Det forslås at afsætte ca. 6 mio.kr. til en personalemæssig opnormering.

En vigtig del af et attraktivt klubtilbud er attraktive **fysiske rammer og udemiljøer**. Klubberne og miljøet omkring klubberne skal være et attraktivt sted at mødes, ellers kommer de unge ikke. En række klubber har i den forbindelse brug for fysiske forbedringer, som understøtter fritidspædagogikken (13 klubber). Det forslås at afsætte ca. 10. mio. kr. til fysiske forbedringer indenfor klubområdet.

Mag. afd's vurdering af forslaget, herunder betydning for effekt/mål:

Ad 1) Normeringsløft til klubberne

Klubpersonalets kompetencer til at etablere og fastholde positive relationer til børnene/de unge understøtter barnets/den unges trivsel og alsidige udvikling². Via dialog med de voksne i klubberne kan børnene og de unge forholde det, de lærer og oplever, til sig selv og sine omgivelser. I helhedsorienterede dialoger udvikler de unge evnen til at sætte sig selv i spil, reflektere kritisk og selvstændigt, tage stilling og udøve kvalificeret dømmekraft. Et klubtilbud bidrager derved til at børn og unge bliver robuste og får indblik i egne kompetencer og interesser.

2/3 af klubmedlemmerne svarer i klubtrivselsundersøgelsen, at de kan snakke med en voksen om svære ting eller problemer. Dialogen mellem voksen og barn/ung er vigtig, og derfor sigter fritids- og ungdomsskoleområdet mod at øge andelen af unge, der oplever, at de netop kan tale med voksne i klubben om det, der er svært.

Et højt fravær i skolen er ofte udtryk for mistrivsel hos børn og unge. Samtidig er der sammenhæng mellem højt fravær, lavt fagligt niveau og risiko for ikke at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. Fraværstatistik udgør dermed et vigtigt opmærksomhedspunkt i samarbejdet mellem skolen og fritids- og ungdomsskoleområdet. Ved at koordinere en tidlig fokuseret indsats, kan fritidspædagogikken være med til at forebygge, at fraværet stiger og som følge heraf få u hensigtsmæssige konsekvenser for den enkelte.

Kvalitetsrapport 2017 viser, at 4 ud af 10 elever med opmærksomhedskrævende fravær i alderen 11-17 år er indskrevet i klub. Andelen er størst for de yngre elever med opmærksomhedskrævende fravær (11-13 år), hvor lidt under halvdelen er indskrevet i klub. At en stor andel af børn og unge med højt fravær i skolen kommer i klubberne åbner mulighed for, at det fritidspædagogiske personale målrettet kan have fokus på denne målgruppe og igangsætte helhedsorienterede indsatser med det overordnede formål at nedbringe fraværet i skolen. Samtidig

---

¹ Klubtrivselsmålingen 2017

² Louise Klinge: Lærerens relationskompetence, 2017

vurderes der at være et potentiale i relation til at få flere unge med højt fravær (især elever i udskoling) til at benytte sig af klubtilbuddet.

Ad 2) fysiske forbedringer til understøttelse af fritidspædagogikken

Klubberne og udemiljøet omkring klubberne skal være et attraktivt sted at mødes for, at de unge kommer. De unge fremhæver derfor også miljøet og omgivelserne i klubberne som en vigtig del af et attraktivt fritidstilbud, der kan være et supplement til andre aktiviteter i fritiden. Dette er således også et tema, der sidste år er rejst af børne- og ungebyrådet i forbindelse med deres dialogmøde med Byrådet.

Ydelse:

Styrket personalenormering af klubberne

Et normeringsløft skal bruges til at styrke det generelle fritidspædagogiske arbejde i klubberne – eksempelvis ved at give bedre mulighed for strukturerede samtaler mellem personalet og de unge. Man I nogle klubber i Aarhus gode erfaringer med planlagte strukturerede samtaler. Med den nuværende personalenormering, er det dog de fleste steder svært at gennemføre sådanne samtaleforløb i hverdagen.

Med den øget personalenormering på fritidsklubområdet, vil der:

- I samarbejde med skolen kunne afsættes mere tid til systematisk at inkludere børn/unge med højt fravær i klubberne, samt koordinere indsatserne for denne målgruppe med henblik på at flere elever med højt fravær benytter klubtilbuddet.
- Være mere tid til at have flere helhedsorienterede dialoger med børnene og de unge om trivsel og robusthed med det formål at nedbringe fraværet i skolen.

Fysiske forbedringer i klubberne og udemiljøerne i tilknytning hertil

De fysiske miljø i klubberne og omgivelserne i udemiljøerne er en væsentlig komponent i et attraktivt fritids- og ungdomsskoletilbud til børn og unge i alderen 10-18 år. Rammerne og omgivelserne understøtter, at børnene og de unge indgår i fællesskaber og aktiviteter for alle.

Udemiljøerne er samtidig åbne, gratis tilbud, som alle borgere i lokalområdet kan bruge uanset alder. De kan ligeledes indgå som en del af skolesamarbejdet og fungere som en del af skolenes alternative læringsmiljøer.

En række af klubberne og eksisterende udemiljøer har behov for et løft; fysisk såvel som indholdsmæssigt. Miljøerne skal udvikles gennem inddragelse og involvering af børnene og de unge, så de føler et ejerskab og tilhørsforhold stedet. Det kan fx ske gennem ungdomsskolehold, alternative læringsforløb i samarbejde med skolen eller forløb, som faciliteres af klubben.

Bilag 3/6

**Dokument Titel: Bilag 2 - Dannelse og
medbestemmelse hos børn og
unge**

Budgetforslag: Dannelse og medbestemmelse hos børn og unge

Resume af beslutningsforslaget:

Børn og unge er eksperter i eget liv, og derfor er det vigtigt at tage udgangspunkt i barnets eller den unges egne erfaringer, perspektiver og ønsker, når vi tilrettelægger deres hverdag i både dagtilbud og skole. At lytte til børnene og de unge og give dem mulighed for medindflydelse på egen hverdag er en måde at vise respekt for og tage hensyn til deres perspektiver og behov. Desuden giver det dem også mulighed for tidligt at udleve og øve sig i at være demokratisk medborger.

For de sårbare børn og unge, der tidligere har oplevet, at deres behov ikke er blevet hørt og taget alvorligt, kan det opleves som ekstra svært at sætte sig selv i spil i hverdagen. Her er det vigtigt, at vi i dagtilbud og skoler gør en ekstra indsats for og giver mulighed for, at *alle* børn lærer om og øver sig i at være medbestemmende. Ofte er det især de sårbare eller socialt udsatte børn og unge, der har størst gavn af de brede tilbud i daginstitutioner og skoler.

Demokrati og medbestemmelse er således en vigtig del af alle børns og unges trivsel og udvikling. Derfor skal de fagprofessionelle i skoler og dagtilbud – ved tidligt at have fokus på det brede dannelsesbegreb – understøtte, at alle børn og unge tilegner sig viden og færdigheder ift medborgerskab, samtidig med at de udvikler en forståelse af sig selv i forhold til sin omverden.

Forslaget lægger op til indsatser, der understøtter børns og unges mulighed for indflydelse i hverdagen, fx ved at man i højere grad arbejder med deltagerbudgetter. Endvidere foreslås kompetenceudviklingsforløb til pædagoger og lærere, som kan understøtte inddragelse, medbestemmelse og demokratisk dannelse hos børnene og de unge både i dagtilbud og skole samt kompetenceudviklingsforløb af elevrådsrepræsentanter og -kontaktlærere.

Mag.afd's vurdering af forslaget, herunder betydning for effekt/mål:

Ifølge det nye dagtilbudsudspil skal dagtilbud give børn medbestemmelse, medansvar og forståelse for og oplevelse med demokrati. Dagtilbud skal som led heri bidrage til at udvikle børns selvstændighed, evner til at indgå i forpligtende fællesskaber og samhørighed med og integration i det danske samfund.

Ifølge folkeskolelovens formålsparagraf §1, stk. 3 skal folkeskolen forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Ved i højere grad at inddrage børn og unge og give dem medbestemmelse i forhold til deres hverdag øges deres motivation, og de udvikler kompetencer til deltagelse i demokratiet.

Dagtilbud, skoler og FU skal forberede børnene og de unge til et demokratisk samfund¹. Dette gøres ikke kun ved at give dem mulighed for at læse eller høre om det. Demokratisk dannelse skal også udledes i eget sind og på egen krop for at få en regulær forståelse for demokrati og medborgerskab.

Fællesskaber er en stærk motivationsfaktor for børn og unge og ved målrettet at arbejde med at skabe rum for strukturerede og ustrukturerede fællesskaber motiveres de til både at deltage i og bidrage til beslutninger, der vedrører deres egen hverdag. At være en del af et fællesskab betyder, at man bliver værdsat, hørt og anerkendt, og oplever medbestemmelse i forhold til eget liv. At indgå i fællesskaber allerede i en tidlig alder giver børnene værdifulde erfaringer og

---

¹ Folkeskoleloven §1, stk. 3, Dagtilbudsloven §7 stk.4, §45 stk. 4 og §65, Ungdomsskoleloven §1.

er med til at udvikle deres sociale kompetencer og respekt for andres værdier, holdninger og livsformer.

Involvering er en stærk motivationsfaktor², og hvis børnene og de unge oplever, at de fx kan være med til at bestemme emner (for eksempel gennem åbne læreprocesser, hvor de kan være medskabende/medproducerende i forhold til det faglige indhold og læreprocessen), giver det ejerskab og øget lyst til at arbejde med stoffet.

Inddragelse og medbestemmelse kan være mange ting. Det kan handle om at have mulighed for at sige sin mening, når der skal tages vigtige beslutninger om at købe nye møbler eller bøger, eller om det er en god idé med en ny fodboldbane eller måske hellere et klatretårn. Men det kan også handle om at blive taget med på råd, når der skal vælges emne til emnearbejde eller at kunne vælge, om man skal arbejde alene eller i gruppe, og i det hele taget oplevelsen af at blive hørt ift. den læringsituation, som man er en del af – herunder det sociale liv i gruppen eller klassen.

Internationale undersøgelser³ viser, at danske skoleelever generelt har stor viden om politiske, sociale og demokratiske emner og har stor lyst og vilje til at tale om og diskutere disse emner. Til gengæld ligger de betydeligt under gennemsnittet, når det drejer sig om villighed til deltagelse i demokratiske aktiviteter på skolen.

I Aarhus viser kvalitetsrapport 2017, at 48% af eleverne i folkeskolernes 4. – 9. klasser sjældent eller aldrig oplever at være medbestemmende i forhold til, hvad klassen skal arbejde med. Oplevelsen af medbestemmelse falder med alderen, således at den er lavest i 9. klasse.

Erfaringerne fra European Youth Consensus (EYC)⁴ viser, at unge generelt har noget på hjerte, som de gerne vil dele med andre. De unge ønsker reel indflydelse på både processer og indhold i aktiviteterne, og når de oplever tillid fra voksne, griber de muligheden og engagerer sig.

Ydelse:

På baggrund af ovenstående foreslås følgende tiltag:

- Indsatser i et 0-18 års perspektiv for både i dagtilbud og skole, der understøtter børn og unges mulighed for indflydelse i hverdagen – bl.a. ved inddragelse ift valg af emner, køb af bøger, hvor man skal på tur osv.

Der kan konkret afsættes midler til udmelding af lokale deltagerbudgetter (fx forankret i elevrådene), hvor børnene og de unge i praksis kan øve sig på 'det lille demokrati'. Det handler ikke om at nedtone de fagprofessionelles rolle men snarere om, at de skal rammesætte og facilitere åbne processer, hvor børnene og de unge kan sætte deres præg på den pædagogiske praksis og opleve, at de har mulighed for at påvirke deres hverdag. 'Ung til ung' metoder kan være en konkret måde, hvorpå unge får mulighed for at øve sig i demokratiske processer samtidig med, at det ofte er sådan, at unge lytter mere til andre unge end til voksne, og dermed kan de spille en vigtig rolle i formidlingen af medbestemmelses- og demokratiprocesser.

- Praksisnære kompetenceudviklingsforløb til pædagoger og lærere, som kan understøtte inddragelse, medbestemmelse og demokratisk dannelse hos børnene og de unge både i dagtilbud og skole.

---

² Center for Ungdomsforskning, 2015

³The International Association for the Evaluation of Educational Achievement' – en international undersøgelse af elevers viden, holdninger og deltagelse i forhold til politik, samfund og demokrati i 8. klasse.

⁴ Et netværksbaseret læringsforløb, der kulminerede i et europæisk topmøde for unge fra Europa og Danmark – afholdt i forbindelse med Aarhus som kulturhovedstad 2017.

Der kan konkret afsættes midler til gennemførelse af forløb. Forløbet skal formidle anvendelsesorienteret viden og kompetencer vedrørende børne- og ungeinddragelse, således at det muliggøres at børne- og ungeinddragelse bliver en forankret del af læringskulturen i dagtilbuddet, klassen og skolen generelt. Formålet er at skabe et øget fokus på børnenes og de unges stemme og perspektiver ved at give lærere og pædagoger konkrete værktøjer og metoder til at kunne arbejde målrettet med børne- og ungeinddragelse i planlægning, udførelse og evaluering.

- Kompetenceudvikling af elevrådsrepræsentanter og -kontaktlærere.

Der kan konkret ske udmelding af midler til lokal anvendelse målrettet deltagelse i kurser. Forløbet kan omhandle elevrådets muligheder for indflydelse og varetagelse af elevernes fælles interesser på skolen gennem samarbejde med skolebestyrelsen, skolens ledelse og det pædagogiske personale.

Ifølge Danske Skoleelever⁵ kan medbestemmelse være med til at understøtte børns og unges demokratiske dannelse samt styrke deres faglighed, trivsel og samfundsengagement, og DSE har stor viden om og erfaring med øget elevinddragelse i undervisningen. Derfor kan kompetenceudviklingsforløbet med fordel udvikles i samarbejdet med DSE.

---

⁵ Danske Skoleelever (2012): "Elevinddragelse – velfærdspotentiale ved øget samproduktion i skolen"

Bilag 4/6

Dokument Titel: Bilag 3 - Attraktiv udskoling

Styrkelse af eleverne trivsel og motivation for læring i udskoling

Dato

Mag.afd's vurdering af forslaget, herunder betydning for effekt/mål:

Kvalitetsrapporten 2017 og landsdækkende undersøgelser viser, at der bør rettes fokus på at hæve elevernes trivsel, og motivation for læring i udskoling.

Der er generelle udfordringer i udskoling, der handler om, at 38% af eleverne oplever at kedde sig i undervisningen, at elevernes trivsel i skolen falder henover mellemtrinnet og udskoling, samt at forældrenes tilfredshed med skolen falder i udskoling. Herunder oplever 45% af eleverne sjældent eller aldrig medbestemmelse i skolen og ca. 1/3 af eleverne i udskoling har opmærksomhedskrævende fravær.

Der ses også i udskoling en "siven" til privat og efterskoler.

Motivation for læring og medinddragelse er vigtigt i unges læringsprocesser. For de fleste elever i udskoling er det den generelle skole- og vejledningsindsats samt fritidspædagogiske indsats, der skal gøre eleverne klar til at påbegynde en ungdomsuddannelse.

Byrådet vedtog i forbindelse med budget 2017 at styrke arbejdet med elevernes personlige og sociale kompetencer i mellemtrin og udskoling m.h.p. at øge elevernes trivsel og motivation for at lære.

For en mindre gruppe af elever der derudover behov for en særlig fokuseret og (ofte koordineret) individuel indsats. Der er således ca. 10% af en ungdomsårgang, som ikke påbegynder en ungdomsuddannelse indenfor 15. mdr. efter afsluttet grundskole.

Med de udfordringer udskoling står overfor kunne det give mening at igangsætte et udviklingsarbejde for udskoling i Folkeskolen i Aarhus og allokere ressourcer til understøttelse heraf.

Ydelse:

På udskolingsområdet skal der både være fokus på at udvikle den generelle udskolingsindsats (attraktiv udskoling), samt udvikle fokuserede indsatser, der understøtter, at alle elever bliver parate og motiverede for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse.

De foreslåede indsatser til udvikling af en attraktiv og varieret udskoling understøttes og kvalificeres af programmet Stærkere Læringsfællesskaber, hvor fokus er på udvikling af professionelle ved at samarbejde om børnenes og de unges trivsel, læring og udvikling.

Attraktiv og varieret udskoling:

Byrådet har frem til 2018 afsat midler til udvikling af samarbejdet mellem skoler, erhvervsuddannelser, virksomheder m.v. om at udvikle og afprøve læringsforløb i udskoling hvorefter midlerne ophører. Samarbejdet mellem skolerne og erhvervsuddannelserne har bl.a. ført til, at

der nu findes en bred vifte af målrettede og 'hands-on' undervisningsforløb. Skolerne efterspørger i stigende grad undervisningsforløb på ungdomsuddannelserne, og lærere vurderer, at de via samarbejdet bliver bedre klædt på til at udfordre og kvalificere elevernes valg. Det forslås derfor at afsætte 2-3 mio.kr. over den fireårige periode til udvikling af lokale læringsforløb i samarbejde med erhvervsuddannelser og virksomheder.

By-dækkende initiativer på tværs af skolerne bør også tænkes ind for at understøtte alsidig undervisning i udskoling. Eksempelvis udvikling af edu8- og eud9-forløb i udskoling med længerevarende autentiske læringsforløb i samarbejde med erhvervsuddannelserne. Indgåelse af strategiske partner mellem MBU og kultur- og fritidsinstitutioner, samt erhvervslivet og uddannelsesinstitutionerne (inspireret af samarbejdet med Aarhus Sejlklub og Silvan) er også en vej til alsidig undervisning i udskoling. Det forslås at afsætte ca. 2 mio.kr. til tværgående initiativer på udskolingsområdet.

Endelig bør der afprøves nye tilgange i undervisningen for at styrke elevernes motivation for læring i udskoling. Eksempelvis med afprøvning af karakterfri udskoling (kræver dispensation i Undervisningsministeriet). En eventuel dispensationsordning i forhold til prøve- og karakterfri skole kan spille sammen med øget vægt på styrkelse af arbejdet med mere formative løbende evalueringstyper, herunder faglig feedback, peer-to-peer feedback samt selvevaluering i udskoling. Det forslås at afsætte ca. 2 mio.kr. til afprøvning af nye kvalitative og formative evalueringstyper i forbindelse af afprøvning af karakterfri udskoling.

Fokuserede indsatser til udfordrede elever i udskoling:

Intensive læringsforløb: Med MOVE forløbene har Aarhus Kommune udviklet et virkningsfuldt tilbud for elever, der vurderes ikke uddannelsesparate og som er fagligt og personlig udfordrede i udskoling. MOVE er intensive læringsforløb med fokus på de unges faglige og personlige udvikling. Derudover er der både fokus på lokal kapacitetsopbygning på skolerne og i FU, samt inddragelse af forældre. 2/3 af de elever, som har gennemført opfylder efterfølgende uddannelsesparathedsvurderingen og har efterfølgende adgang til en erhvervsuddannelse. Det forslås af afsætte ca. 4 mio.kr. til fokuserede forløb for de ikke uddannelsesparate elever i udskoling.

Sommerskole: Et tidligere forsøg med sommerskole (2015 og 2016) for elever der ikke opfylder adgangskrav til en erhvervsuddannelse viste gode resultater i Aarhus Kommune. I samarbejde med UU og erhvervsuddannelserne, kan der derfor med fordel udvikles et tilbud om sommerskole med fokus på styrkelse af elevernes faglige niveau og motivation for læring og ungdomsuddannelse. Forløbene kan gennemføres som en del af MOVE indsatsen.

17i17 har til formål at udvikle dialogen med unge om uddannelse og beskæftigelse. Der er fokus på at støtte og udfordre de unge i deres uddannelses- og jobvalg. Projektet har været særdeles virkningsfuld ift. unges afklaring af fremtidig ungdomsuddannelse og beskæftigelse. Det forslås at videreføre initiativet ved at afsætte ca. 0,5 mio. kr.

Bilag 5/6

**Dokument Titel: Bilag 4 - Pædagogiske
legepladser**

Bydækkende udviklingsteam til de pædagogiske legepladser

Dato

Mag.afd's vurdering af forslaget, herunder betydning for effekt/mål:

De pædagogiske legepladser er et vigtigt fritidspædagogisk tilbud i Aarhus Kommune. Her kan børn og unge på tværs af alder udvikle sig sammen i andre typer af læringsmiljøer, end skolerne kan tilbyde. Der er i alt 17 pædagogisk ledede legepladser under fritids- og ungdomsskoleområdet og er organisatorisk en del af et fritidscenter. Den primære målgruppe er unge mellem 10 og 18 år. Udemiljøerne er dog åbne og et gratis tilbud, som alle kan bruge uanset alder. Det vurderes, at de pædagogiske miljøer omkring legepladserne med fordel kan styrkes med afsæt i gode erfaringer fra bl.a. Skansen.

Ydelse:

For at styrke det pædagogiske indhold i de pædagogiske legepladser, foreslås det at etablere et bydækkende pædagogisk udviklingsteam på 2-3 medarbejdere. Opgaven er at sikre en tydelig sammenhæng mellem den faglige pædagogiske indsats og de fysiske rammer på de pædagogisk ledede legepladser. Der er indenfor FU området gode erfaringer, der kan videreudvikles og udbredes bydækkende. Det foreslås at afsætte ca. 2-3 mio. kr. til at finansiere det bydækkende udviklingsteam, samt indsatser til styrkelse af ungemiljøer med fokus på motivation og iværksætterier hos unge i tilknytning til de pædagogiske legepladser.

Det bydækkende udviklingsteam skal understøtte en lokal udvikling af legepladserne, i tæt samarbejde med det lokale personale og ikke mindst de unge og andre brugere af legepladserne. Derved fastholdes de unikke forhold, der er i hver enkelt pædagogisk legeplads, som også er en vigtig del af et lokalområde.

Fokus i de udviklingsprocesser, som teamet skal understøtte skal være på at videreudvikle de eksisterende miljøer; både hvad angår fysisk indretning og pædagogiske aktiviteter. FU har en lang tradition for at engagere og involvere børn og unge 10-18 år i fysisk indretning og aktivitetsudvikling. Det kan fx være aktiviteter som lommepengeprojekt, OCN-forløb eller Mind Your Own Business. Ved OCN-forløb får de unge "bevis" for andre typer af kompetencer end der er fokus på skolen. Ved Mind Your Own Business får unge støtte og vejledning til udvikling af entreprenørskab gennem etablering af egen mikrovirksomhed.

Forslaget er bl.a. inspireret af det ungemiljø (5 kl.-18 år), der er udviklet omkring Skansen hus og have. Skansen er udviklet på indholdssiden som et kreativt laboratorium i inde- og uderum; et alternativt lærings- og fordybelsesrum med fokus på motivation, fordybelse, foretagsomhed. Her er blandt andet:

- Projektarbejder som fx den spirende iværksætter, skolepraktikforløb, fritid og skolesammenhæng.
- Introduktion til social, kulturel, økonomisk og miljømæssig bæredygtighed som både et bydækkende og lokalt tilbud.
- Platform for ungdomsskolehold.

Bilag 6/6

Dokument Titel: Bilag 5 - Sårbare børn og unge

Psykisk sårbare børn og unge

16. april 2018

Mag.afd's vurdering af forslaget, herunder betydning for effekt/mål:

Børn og Unge oplever i disse år et øget pres på specialundervisningsområdet og det specialpædagogiske område generelt - og meget tyder på, at denne udvikling fortsætter. Således er der både en stigning i antallet af indstillinger til PPR fra dagtilbud og skoler samt en stigende efterspørgsel ift. specialundervisningstilbuddene. Fra 2011 til 2017 er indstillingerne til PPR steget med 13% fra 1253 til 1410. Indstillinger til Børne- og Ungdomspsykiatrisk Center (BUC) er tilsvarende steget markant med 40 % fra 198 i 2016 til 278 i 2017.

At det specialpædagogiske område er under pres i disse år, er ikke en tendens vi udelukkende ser i Aarhus Kommune. Samme billede går igen på landsplan, hvor andelen af børn og unge i alderen 0-15 år, som diagnosticeres med en psykiatrisk lidelse (eks. autisme, ADHD, angst eller depression), næsten er fordoblet i årene 2009 til 2016 (Momentum, KL, 2018). Sideløbende stiger antallet af børn og unge med opmærksomhedskrævende skolefravær eller decideret skolevægring.

Der er således et tydeligt behov for fortsat at understøtte og videreføre en række indsatser som specifikt retter sig imod at øge trivslen, læringen og udviklingen for denne gruppe af psykisk sårbare børn og unge.

Eksisterende ydelser

Nest

Nest er et nyt skoleprogram udviklet i New York. I Nest klasser inkluderes børn med Autisme Spektrum Forstyrrelser (ASF) i klasser med almindeligt udviklede børn. Principperne bag Nest programmet bygger på det læringsparadigme, at *"Børn er mere ens end forskellige og bør - når det er muligt - lære og udvikle sig sammen"* og *"Hvis børn ikke lærer på den måde, vi underviser dem, må vi undervise dem på en måde, så de lærer"*. Nest har vist sig effektivt i inklusionsarbejdet både i den amerikanske kontekst og herhjemme.

Det særlig kendetegnende ved Nest klasserne er, at der arbejdes med specialpædagogiske metoder, klasserumsledelse og relationelle tilgange, som alle børn profiterer af. Nest læringsmiljøet er præget af ro, respekt og tryghed. Samtidig arbejdes der målrettet med, at alle børnene lærer selvforvaltning, problemløsning og dialog, så de rustes til kompetent at indgå i fællesskaber i skole og - på sigt - det brede samfund. Nest har som mål at sikre højere funktionsniveau fagligt, socialt og adfærdsmæssigt for alle børn i Nest klasser. Erfaringen er, at programmet har en positiv betydning for alle børns læring og trivsel.

På denne baggrund har PPR taget initiativ til i samarbejde med Katrinebjergskolen at udvikle det første danske Nest program. I skoleåret 2016/2017 startede de to første danske Nest klasser, og i skoleåret 2017/2018 opstartede yderligere to Nest 0. klasser på Katrinebjergskolen, og i skoleåret 2018/2019 opstartes yderligere to klasser. I hver af de fire Nest klasser vil der være 4 børn med en ASF-diagnose.

Projektet udløber i sommeren 2019.

Socialfaglige medarbejdere

Med ansættelsen af tre socialfaglige medarbejdere i seks lokaldistrikter er målet at skabe en hurtigere, mere målrettet og systematisk indsats over for børn med sociale vanskeligheder. Fokus er på hele 0-18-årsperspektivet, forældresamarbejde og de institutionelle sammenhænge barnet/den unge indgår i. Socialfaglige medarbejdere retter sig primært imod socialt udsatte børn og unge, herunder de børn og unge som potentielt kan blive en del Socialforvaltnings målgruppe. Socialfaglige medarbejdere er en del af de Tidlige Indsatser og er udviklet i tæt samarbejde med MSB.

Omdrejningspunktet for arbejdet er metoden Signs of Safety - en metode som er praksisnær, som sætter klare mål og inddrager barnets forældre og netværket omkring barnet som en del af løsningen. Projektet er igangsat i 2016 i følgende lokaldistrikter:

- Socialdistrikt Nord: Ellevangskolen/Ellevang Dagtilbud og Bakkegårdsskolen/Trige-Spørring Dagtilbud
- Socialdistrikt Vest: Skjoldhøjskolen/Skjoldhøj Dagtilbud og Sødalskolen/Sødalen Dagtilbud
- Socialdistrikt Syd: Viby Skole/Viby Dagtilbud og Læssøesgades skole/Langenæsstien dagtilbud

Projektet udløber i august 2019

Back2School

Som nævnt ovenfor er der et stigende antal børn og unge som har et opmærksomhedskrævende skolefravær. På den baggrund har PPR indledt et samarbejde med Psykologisk Institut på Aarhus Universitet om at udvikle og afprøve en psykologisk intervention for børn og unge som udviser en risikoadfærd i form af langvarigt skolefravær eller skoleværing. Skoleværingen er ofte et direkte resultat af psykisk sårbarhed (i form af angst- eller depression) hos barnet eller den unge.

Opmærksomhedskrævende fravær defineres som 11 eller flere fraværstilfælde det seneste skoleår og/eller mere end 10 % samlet fravær det seneste skoleår.

Den psykologiske intervention i Back2School baserer sig på en funktionel model for skolefravær samt principper fra kognitiv adfærdsterapi. Interventionen består af 10 sessioner med eleven og dennes forældre 1 gang om ugen i 60 min pr. gang. Desuden vil der blive afholdt mindst 3 møder med forældrene og skolen.

Der er i foråret 2017 blevet gennemført et pilotprojekt, hvor 24 elever og deres familier har deltaget, som viste visse lovende resultater. Fra september 2017 til juni 2019 vil projektet fortsætte for i alt 160 børn og unge. Projektet er et randomiseret forsøg, hvilket betyder, at halvdelen af deltagerne modtager den psykologiske intervention, mens den anden halvdel tilbydes den nuværende procedure ved opmærksomhedskrævende fravær.

Projektet udløber i juni 2019.

Co-teaching og Nest-elementer

Brug af to-voksenordning i folkeskolen er under de rette omstændigheder et konkret redskab til at styrke læringen for såvel sårbare elever som øvrige elever gennem bedre mulighed for en differentieret tilrettelæggelse af undervisningen med henblik på, at undervisningen bedre målrettes de enkelte elevers forudsætninger. Både national og international forskning peger på co-teaching som den mest effektive samarbejdsform i forhold til at understøtte elevers faglige og sociale udvikling, herunder at fremme inkluderende læringsmiljøer og at øge alle elevers deltagelse i undervisning (Højholdt, 2017; Hansen m. fl., 2014 og Friend, 2013). To voksne kan hver for sig have en særlig opgave i forhold til en eller flere problemstillinger, og klassen kan opdeles i mindre grupper, ligesom der er mulighed for større opmærksomhed på den enkelte elev.

I praksis kan to-voksenordninger lokalt tilrettelægges på flere forskellige måder for at styrke læringen og trivslen og bidrage til at løse inklusionsopgaven. De enkelte skoler kan således generelt vælge at have to voksne i den fagopdelte undervisning inden for bestemte klassetrin og i bestemte fag. Derudover kan skolerne beslutte at afkorte undervisningstiden ved at konvertere den understøttende undervisning til to-voksenundervisning i den fagopdelte undervisning (jf. FSL §16b).

I samarbejde med Trygfondens Børneforskningscenter og Aalborg Universitet afprøver PPR lige nu, hvilken betydning kombinationen af co-lærerordning og kompetenceudvikling af lærere i den særlige pædagogik, som knytter sig til Nest, har på elevernes læring og trivsel. Forløbet afprøves på 17 folkeskoler i Aarhus Kommune.

Projekter udløber i sommeren 2018.

Forslag til konkrete indsatser rettet mod psykisk sårbare børn og unge

Med afsæt i de erfaringer, der allerede er gjort i forbindelse med flere af de ovennævnte indsatser, er det muligt at videreudvikle disse, for at skabe en øget understøttelse af det inklusionsfremmende arbejde i PPR – her forstået som bevaring af det sårbare barns eller den sårbare unges tilknytning til de almene pædagogiske miljøer.

1. Gratis psykologhjælp til unge

'Gratis psykologhjælp til unge' er et tilbud til unge mellem 15 og 27 år bosat i Aarhus Kommune, der giver mulighed for op til 5 gratis samtaler hos en psykolog. Tilbuddet er målrettet unge, der har psykiske problemer i sådan en grad, at det påvirker deres hverdag, og hvor der ikke er mulighed for psykologhjælp ved henvisning fra egen læge eller uddannelsesinstitution. Tilbuddet er organisatorisk forankret i Sociallægeinstitutionen i MSB.

Det vil være muligt at oprette et lignende tilbud i MBU, hvor der kan tilbydes psykologsamtaler til unge mellem 12 og 15 år. Tilbuddet kan med fordel forankres lokalt i PPR og Specialpædagogik.

2. Forstærket, målrettet indsats mod børn og unge med angst og depression – videreudvikling af Back2School

Back2School er rettet imod børn og unge med angst og/eller depression i kombination med langvarigt skolefravær samt deres familier. I tæt samarbejde med skolerne vil PPR arbejde videre med metodikkerne fra Back2School for at nedbringe det langvarige skolefravær blandt de psykisk sårbare børn og unge.

Det foreslås, at der nedsættes et særligt indsatsteam bestående af fire medarbejdere med den rette kompetenceudvikling i Back2Schools metoder, som arbejder målrettet med barnet/den unge, familien og skolen. Et sådant team ville kunne påbegynde arbejdet ved starten af skoleåret 2019/20.

3. Udbredelse af Nest-pædagogik

Set i lyset af den forebyggende indsats, som omhandler det psykisk sårbare barns eller den psykisk sårbare unges tilknytning til de almene pædagogiske miljøer, vil en udbredelse af Nest-elementer til flere af kommunens skoler og dagtilbud virke understøttende for netop denne pædagogiske opgave.

En sådan udbredelse af Nest-elementerne og den særlige Nest-pædagogik kræver en stram faglig facilitering fra PPRs medarbejdere, den rette kompetenceudvikling af de pædagogiske personale i skoler og dagtilbud samt en vis omlægning af eksisterende drift.

Det foreslås, at der afsættes midler til både PPRs faglige facilitering samt den relevante kompetenceudvikling af de pædagogiske personale på skoler og i dagtilbud.

Bilagsforside

Dokument Titel: BM Demografisk udbygningsbehov

Dagsordens titel Demografiske udbygningsbehov og vækstudfordringer (HP)

Dagsordenspunkt nr 5

Emne	Demografisk udbygningsbehov og vækstudfordringer
Til	Rådmanden

1. Hvorfor fremsendes forslaget?

I forbindelse med afdelingernes budget skal Børn og Unge-udvalget drøfte budgetudfordringer, der indgår i følgeskrivelsen til afdelingernes budget. Som en del af afdelingernes budget fremsender Børn og Unge hvert år en oversigt over det demografiske udbygningsbehov på dagtilbudsområdet til fortsat sikring af pasningsgarantien, og på skole- og SFO området til den kapacitetsudbygning der følger af skoleudbygningsprogrammet. Endvidere skal Børn og Unge i samarbejde med borgmesterens afdeling frem til Budget 2019-2022 udarbejde en vurdering af behov til yderligere nybyggeri af skoler samt en plan for udarbejdelse af beslutningsgrundlag.

2. Indstilling – hvad skal der tages stilling til?

At (1) vedlagte bilag 4 danner afsæt for Børn og Unge-udvalgets drøftelse af budgetudfordringer der knytter sig til demografiske udbygningsbehov og vækstudfordringer i forhold til nybyggeri af yderligere skoler

At (2) merudgifterne på 63 mio. kr. i budgetperioden 2019-2022 i følgeskrivelsen til afdelingernes budget foreslås udmøntet i forbindelse med byrådets udmøntning af midler fra anlægsbufferen for 2022-2023 i 2019 når budgettet for 2020-2023 skal vedtages

At (3) merudgifterne på yderligere 496 mio. kr. i perioden 2023-2027 i følgeskrivelsen til afdelingernes budget foreslås udmøntes, når byrådet skal vedtage afløseren for anlægsplanen for 2014-2023

Med afsæt i den nye befolkningsprognose for 2018, som er beskrevet i vedlagte bilag om pladsbehov og skoleudbygningsbehov, er der behov for, at dagtilbudsområdet udbygges med 56 ekstra grupper i budgetperioden 2019-2022 for fortsat at kunne sikre pasningsgarantien, til en samlet anlægsudgift på 188 mio. kr.

BØRN OG UNGE

Økonomi og Administration
Aarhus Kommune

Planlægningsafdelingen

Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Telefon: 93 89 00 79
Direkte telefon: 51 57 67 56

Direkte e-mail:
jhbe@aarhus.dk

Sag: 17/047007-14
Sagsbehandler:
Jacob Hansen Beuschau

Hertil kommer, at der på skoleområdet er behov for at udbygge skolerne med 38 lokaler til undervisning og kapacitet til 8 SFO hold, til en samlet anlægsudgift på 74 mio. kr.

Idet der i budgetperioden er afsat 200 mio. kr. mangler der i slutningen af budgetperioden 63 mio. kr.

Befolkningsprognosen for 2018 viser, at der i perioden 2023 – 2027 er behov for yderligere 197 dagtilbudsgrupper og 49 lokaler til undervisning og kapacitet til 26 SFO hold på skolerne. Den samlede anlægsudgift hertil beløber sig til 603 mio. kr. Idet der i perioden alene er afsat 107 mio. kr. i 2023 mangler der i perioden samlet 496 mio. kr.

De manglende anlægsmidler foreslås udmøntet dels med Budget 2020-2023 og når byrådet skal vedtage afløseren for Anlægsplan 2014-2023.

På skoleområdet dækker behov afledt af skoleudbygningsprogrammet kun nye klasselokaler og SFO kapacitet. Byrådet har anmodet Børn og Unge i samarbejde med Borgmesterens afdeling om at vurdere behovet for yderligere skolebyggeri frem til Budget 2019-2022. Vedlagte bilag 4 gengiver hovedtræk i en vurdering af, hvor der bliver behov for at bygge nye skoler. herudover udarbejdes i samarbejde med borgmesterens afdeling og Kultur og Borgerservice et oplæg til plan for at udarbejde et beslutningsoplæg som indeholder stillingtagen til disponering af byggegrunde og finansiering af anlægsudgifter inklusiv forslag om etablering af tilhørende idrætsfaciliteter m.v.

3. Hvilke ændringer indebærer forslaget?

Forslaget betyder, at Børn og Unge-udvalget får lejlighed til at drøfte behovet i det kommende år for anlægsinvesteringer i fortsat sikring af pasningsgarantien og skoleudbygning samt en vurdering af behov for nybyggeri af yderligere skoler.

4. Videre proces og kommunikation

At vedlagte bilag 4 fremsendes til Børn og Unge-udvalget som en del af udvalgets drøftelser af budgetudfordringer. Vurdering af behov for yderligere skolebyggeri sammen med procesplan for udarbejdelse af beslutningsgrundlag fremsendes til byrådet sammen med Borgmesterens Afdeling med magistratens budgetforslag. Vedlagte bilag om pladsbehov og skoleudbygning fremsender til byrådet med afdelingernes budget.

19. april 2018
Side 3 af 3

Bilag 2/4

**Dokument Titel: Pladsbehov 2019 og
Skoleudbygningsbehov 2018-
2027 på baggrund af 2018-
prognosen**

Notat

26. marts 2018
Side 1 af 27

Til	Chefgruppen
Til	Drøftelse
Kopi til	

Pladsbehov 2019 og Skoleudbygningsbehov 2018-2027 på baggrund af 2018-prognosen

BØRN OG UNGE
Økonomi og Administration
Aarhus Kommune

I dette notat redegøres der for pladsbehovet på dagtilbuds- og skoleområdet i budgetperioden 2019-2022, samt i prognoseperioden 2018-2027. Notatet vedrører en vurdering af behovet for pladser på dagtilbudsområdet, og det deraf afledte behov for afsættelse af rådighedsbeløb i budgettet¹. Tilsvarende beskrives udbygningsbehovet på skolerne jf. skoleudbygningsprogrammet, som tildeler anlægsrådighedsbeløb til at udbygge almene undervisningslokaler og kapacitet til SFO pasning.

Planlægningsafdelingen
Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Telefon: 93 89 00 79

Direkte e-mail:
nielj@aarhus.dk

Sag: 18/015912-2
Sagsbehandler:
Ninna Elisabeth Jakobsen
Josefine Garde
Tinne Grangaard Nyby

Pladsbehovsnotatet indeholder følgende hovedafsnit:

1. Dagtilbudsområdet - befolkningsprognose og efterspørgsel
2. Behovet for pladsændringer på dagtilbudsområdet
3. Skoleprognose
4. Udbygningsbehov
5. Opsamling – opgjort anlægsbehov på baggrund af 2018-prognosen

1. Dagtilbudsområdet – befolkningsprognose og efterspørgsel

Befolkningsprognose

Befolkningsprognosen på kommuneniveau opdateres én gang årligt og foreligger fra 2018 og fremadrettet primo året. 2018-prognosen bygger på befolkningsoplysningerne pr. 1. januar 2018, mens 2016- og 2015 prognosen bygger på oplysninger fra henholdsvis 1. juli 2016 og 1. juli 2015. Vurderingen af pladsbehovet de kommende år baseres på antallet af indskrevne i dagtilbuddene pr. 1. januar 2018 samt befolkningsprognose 2018 som er baseret på befolkningstal pr. 1. januar.

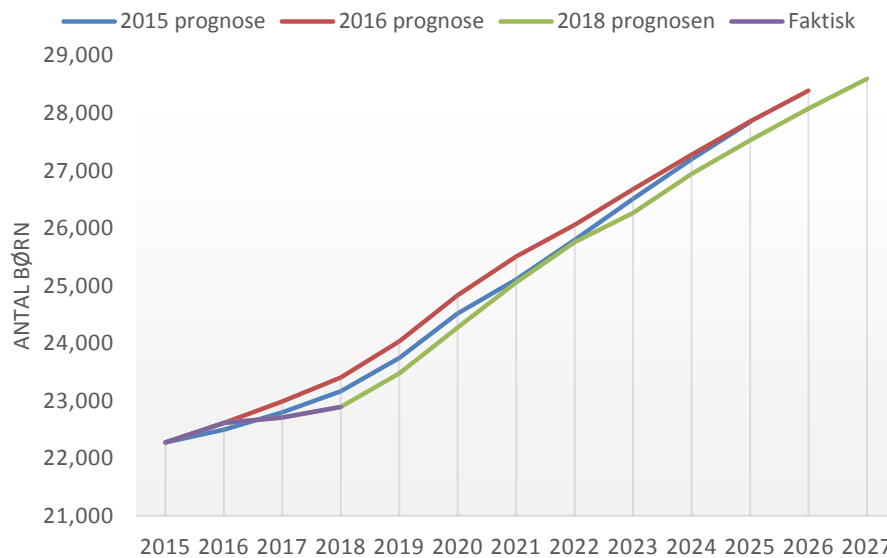
Den forventede udvikling i børnetallet for de 0-5-årige i perioden fra 2015-2027 i de seneste tre års befolkningsprognoser fremgår af figur 1.

¹ Vurderingen af pladsbehovet baserer sig på antallet af indskrevne i dagtilbuddene pr. 1. januar 2018 samt befolkningsprognose 2018 som baserer sig på befolkningstal pr. 1. januar.

26. marts 2018
Side 2 af 27

Figur 1 – Befolkningsprognoser for de 0-5-årige

Figur 1 viser, at 2018-prognosen, som 2015- og 2016-prognosen, forventer en stigning i børnetallet for de 0-5-årige i hele periode frem til 2027. I 2018-prognosen forventes stigningen i børnetallet dog at være lavere i forhold til 2016-prognosen. I 2015-prognosen var forventningen, at der i 2018 ville være 23.164 0-5-årige. Pr. 1. januar 2018 var det faktiske børnetal 22.890 børn. Dermed afviger 2018 prognosen fra 2015 prognosen med 1 procent, svarende til 274 færre børn. I 2016-prognosen var der en forventning om, at der i 2018 ville være 23.407 0-5-årige. Med et faktisk børnetal på 22.890 børn, var der således en afvigelse på 2 procent i forhold til forventningerne fra 2016-prognosen, svarende til 517 færre børn.

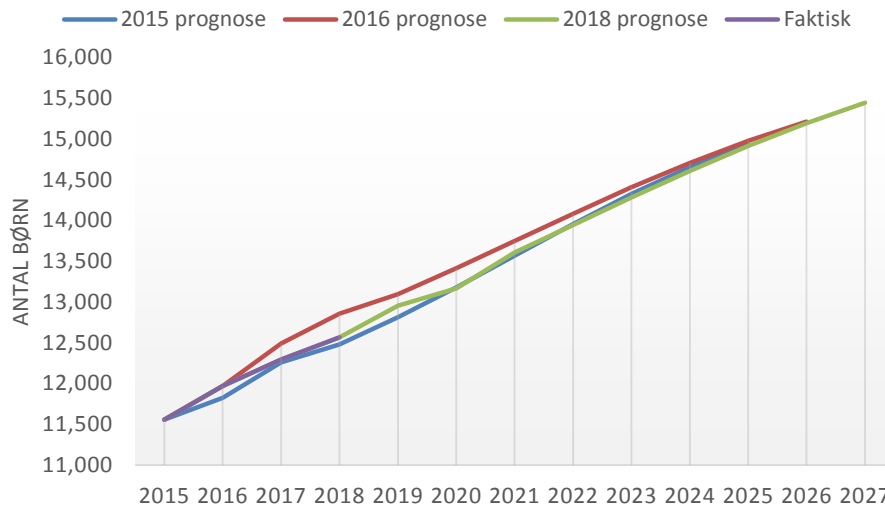
2018-prognosen forudsiger en stigning i antallet af 0-5-årige på 2.868 børn i perioden fra 2018-2022. Fra 1. januar 2018 og frem til 2027 forventes en stigning på i alt 5.706 børn. Dermed kan antallet af 0-5-årige forventes at stige fra 22.890 børn i 2018 til 25.758 børn i 2023 og 28.596 børn i 2027.

Figur 2 viser den faktiske og forventede udvikling i de seneste tre års befolkningsprognoser for de 0-2-årige for perioden 2015-2027.

26. marts 2018
Side 3 af 27

Figur 2 – Befolkningsprognoser for de 0-2-årige

Figuren viser, at de tre seneste prognoser alle forventer et stigende antal 0-2-årige frem til 2027. Det fremgår endvidere, at forventningerne til væksten er blevet opjusteret mellem 2015- og 2016-prognosen, mens forventningerne er blevet nedjusteret lidt mellem 2016- og 2018-prognosen. Det betyder, at forventningerne til stigningen i børnetallet i 2018-prognosen er mindre end sidste års prognoses forventninger.

Forventningerne til børnetallet i 2018 lå i 2015- og 2016-prognosen på henholdsvis 12.480 og 12.857 børn, mens det faktiske børnetal er 12.565 børn. Dermed er det faktiske børnetal henholdsvis 85 over og 292 under forventningerne i de seneste to års prognoser.

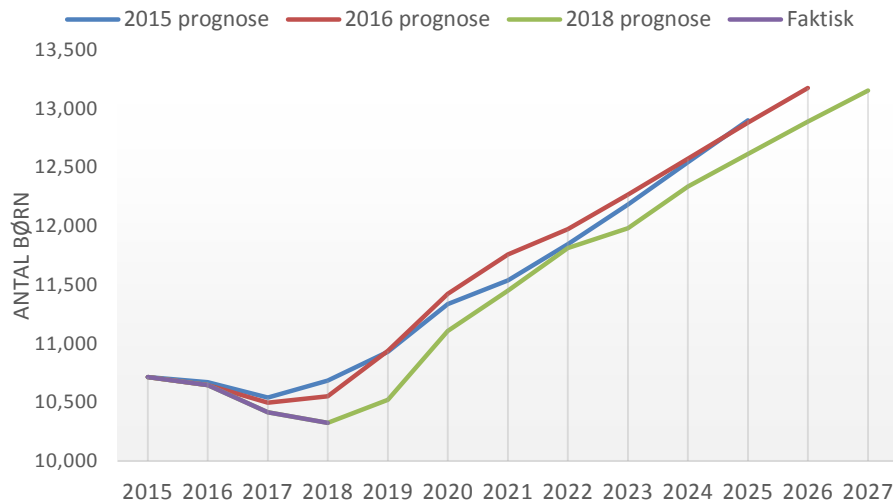
2018-prognosen forventer en stigning i antallet af 0-2-årige på 1.380 i perioden frem til 2022 og 2.877 frem til 2027. Dermed kan antallet af 0-2-årige forventes at stige fra 12.565 børn i 2018 til 13.945 børn i 2022 og 15.422 børn i 2027.

Figur 3 viser den faktiske og forventede udvikling i de seneste tre års befolkningsprognoser for de 3-5-årige for perioden 2015 til 2027.

26. marts 2018
Side 4 af 27

Figur 3 – Befolkningsprognoser for de 3-5-årige

Figur 3 viser, at de tre seneste prognoser alle forventer et stigende antal 3-5-årige i perioden frem til 2027. Forventningerne til børnetallet er dog nedjusteret i 2018 prognosen sammenlignet med 2016 prognosen. Forventningerne til børnetallet i 2018 lå i 2015- og 2016-prognosen på henholdsvis 10.684 og 10.550 børn, mens det faktiske børnetal for 2018 er på 10.325 børn. Dermed er det faktiske børnetal henholdsvis 359 under og 225 under forventningerne i de seneste to års prognoser.

På baggrund af 2018-prognosen forventes antallet af 3-5-årige børn at stige 1.488 i perioden frem til 2022 samt 2.829 børn i perioden frem til 2027. Dermed kan antallet af 3-5 årige forventes at stige fra 10.325 børn i 2018 til 11.813 i 2022 og 13.154 børn i 2027.

Sammenlignes prognoserne for henholdsvis de 0-2-årige og 3-5-årige børn, vil der på både kort og langt sigt være behov for store udvidelser af dagtilbudskapaciteten på både vuggestue- og børnehaveområdet.

Sammenligning af 2016-prognosen og 2018-prognosen

Tabel 1 viser en oversigt over ændringerne i børnetallet mellem 2016- og 2018-prognosen for børn i dagtilbudsalderen fordelt mellem børn i vuggestuealderen og børn i børnehavealderen².

² I forbindelse med Budget 2012-2015 blev børnehavestart ændret fra 3 år til 2 år og 11 måneder.

Tabel 1: Ændring i børnetal mellem 2016-prognosen og 2018-prognosen

26. marts 2018
Side 5 af 27

Ændringer ml. 2016 og 2018 prognosen	2018	2019	2020	2021	2022
Vuggestuealder					
2016-prognosen	10.257	10.436	10.691	10.956	11.226
2018-prognosen	10.047	10.289	10.450	10.809	11.078
Ændring	-210	-147	-241	-147	-148
Børnehavealder					
2016-prognosen	10.889	11.280	11.772	12.116	12.342
2018-prognosen	10.645	10.867	11.441	11.801	12.172
Ændring	-244	-414	-330	-316	-170
Ændring ½-5 år	-369	-454	-561	-571	-462

Begge prognoser viser, at der over hele budgetperioden forventes en stigning i børnetallet, som med den nye prognose dog kommer cirka et år senere end forventet sidste år. 2018-prognosen viser en forventning om, at der i 2020 vil være 561 færre børn og i 2022 462 færre børn i dagtilbudsalderen sammenlignet med forventningerne fra 2016 prognosen.

Opgørelse af efterspørgsel

Garantiefterspørgslen efter pladser opgøres på baggrund af indskrevne børn og børn på garantiventelisten. Garantiventelisten er for de forældre, der ønsker at have deres barn omfattet af pasningsgarantien og dermed få tilbudt en plads indenfor 3 måneder fra den dato, hvor barnet opskrives på garantiventelisten³. Herudover har forældre mulighed for at skrive deres børn på ønskeventelisten, hvilket er forældrenes mulighed for at skrive deres barn op til en plads i en eller flere bestemte dagtilbudsafdelinger eller i dagplejen. Forældre, som kun har skrevet deres barn op på ønskeventeliste er ikke garanteret en plads, men kan til enhver tid anmode om, at blive overflyttet til garantiventelisten. Ønskeventelisten indgår således ikke i beregningen af efterspørgslen.

Garantiefterspørgslen omfatter de børn, der allerede har en plads, samt de der står på venteliste til en garantiplads.

Med udgangspunkt i det faktiske antal indskrevne børn og befolkningsprognosens middeltal er garantiefterspørgslen pr. 1. januar 2018 opgjort til 79,7

³ Anvisningsreglerne taler om 2 måneder plus løbende måned.

procent for børn i vuggestuealderen og 100,5 procent for børnehavebørn⁴.

26. marts 2018
Side 6 af 27

Tabel 2: Efterspørgselsprocenter fra 2012 til 2018 pr. 1. januar*

Garantieferspørgsel	2012**	2013**	2014**	2015**	2016**	2017**	2018**
Vuggestuealder	80,5	80,8	79,7	79,1	78,8	77,3	79,7
Børnehavealder	101,5	100,3	101,2	101,5	100,4	100,8	100,5

*Efterspørgslen er beregnet på baggrund af det børnetallet pr. 1. januar i de enkelte år.

** Konsekvensen af den tidligere børnehavestart vedtaget i Budget 2012 er, at efterspørgselsprocenten for de ½-2 årige bliver lidt lavere, idet børnene fra de bliver 2 år og 11 måneder og frem til de fylder 3 år går i børnehave, men indgår i den teoretiske gruppe af vuggestuebørn (½-2 årige). Omvendt bliver efterspørgslen efter børnehavepladser lidt højere, da børnene i børnehave fra 2 år og 11 måneder og frem til og med 5 år sættes i forhold til den teoretiske målgruppe af børnehavebørn (3-5 årige).

Tabel 2 viser, at efterspørgslen efter vuggestuepladser er steget over de seneste år, mens efterspørgslen efter børnehavepladser er faldet svagt. I 2016 oplevede Aarhus Kommune en usædvanlig stor stigning i antallet af 0-årige. Dette påvirker efterspørgslen, idet størstedelen af børnene først starter i dagtilbud i 10-12-måneders alderen, men indgår i målgruppen fra de er 6 måneder.

Tabel 3 viser efterspørgslen opgjort i fire aldersgrupper, som erstatter vuggestuealderen (½-2,11 år) og børnehavealderen (2,11- 5 år) i budgetmodellen.

Tabel 3: Efterspørgsel efter dagtilbudspladser

Aldersgruppe	Efterspørgselsprocent
½-1 år	30,0
1-2 år	92,7
2-3 år	96,1
3-5 år	100,7

2. Behovet for pladsændringer på dagtilbudsområdet

Beregningen af pladsbehovet tager udgangspunkt i garantieferspørgslen. Baggrunden for ikke at indregne ønskeventelisten er, at pasningsgarantien forudsætter, at der altid vil være plads til alle børn inden for garantidistriktet. Dermed opfattes børn, som kun står på ønskeventelisten ikke som et udtryk

⁴ Efterspørgslen kan være over 100 %, da den udregnes på baggrund af de indskrevne børnehavebørn (2 år og 11 måneder til 5 år) i forhold til børnene i aldersgruppen 3-5 år. Der kan endvidere være 6 årige indskrevet i dagtilbuddene pr. 1. januar.

26. marts 2018
Side 7 af 27

for et pladsbehov, der skal opfyldes inden for reglerne om pasningsgaranti og indgår dermed ikke i beregningen af efterspørgslen. Dette understøttes af en undersøgelse fra 2003, hvor det blev påvist, at der altid vil være et vist antal børn på ønskeventelisten, også selv om der er ledige pladser. Dette er en følge af, at de ledige pladser ikke altid svarer til forældrenes ønsker.

Dagplejepladser og dagtilbudspladser

Pr. 1. januar 2018 er dagplejens andel af pladserne for dagpleje- og vuggestuebørnene opgjort til 12,6 pct. For regnskaberne for 2017, 2016, 2015 og 2014 blev andelene opgjort til henholdsvis 11,0 pct., 12,1 pct., 13,0 pct. og 13,9 pct. Det er forudsat i grundlaget for beregning af budget 2019, at dagplejeandelen fortsat vil falde. I overensstemmelse med de budgetmæssige forudsætninger for budgetperioden 2019-2022 udgør dagplejens andel af pladserne for dagpleje- og vuggestuebørnene 10 procent, mens dagtilbudspladserne beregningsmæssigt udgør 90 procent. For børnehavebørnene forudsættes det, at alle børn passes i et dagtilbud. Af tabel 4 fremgår udviklingen i andelen af børn i vuggestuealderen indskrevet i dagpleje.

Tabel 4: Procentandel indskrevet i dagplejen

	R2012	R2013	R2014	R2015	R2016	R2017	2018	B2019
Procentandel	15,6	14,8	13,9	13,0	12,1	11,0	12,6	10,0

I det opgjorte udbygningsbehov for børn i vuggestuealderen er det forudsat, at der skal passes 82 flere børn i dagplejen frem til 2022. Såfremt det ikke er muligt at oprette disse ekstra dagplejepladser, vil udbygningsbehovet i institutionerne forøges med 6,8 grupperum og medføre en ekstra anlægsudgift på 23,0 mio. kr.

Beregning af pladsbehovet i budgetperioden 2019-2022 i forhold til budgetperioden 2018-2021

Pladsbehovet i budgetperioden 2019-2022 beregnes ved at sammenholde garantiefterspørgslen pr. 1. januar 2018 med de forventede befolkningstal pr. 1. januar i de enkelte år.

På baggrund af den seneste befolkningsprognose og garantiefterspørgslen forventes pladsbehovet at udvikle sig, som det fremgår af tabel 5, 6 og 7.

Det fremgår af tabel 5, at for børn i vuggestuealderen forventes der i 2019, at være behov for kapacitet til 271 flere børn fordelt på 27 dagplejepladser og 244 dagtilbudspladser i forhold til pladsbehovsforventningerne i budget 2018-2021. I 2022, budgetperiodens sidste år, forventes der, at være behov

for kapacitet til 360 ekstra børn fordelt på 36 dagplejepladser og 324 dagtilbudspadser i forhold til pladsbehovsforventningerne i budget 2018-2021.

26. marts 2018
Side 8 af 27

Tabel 5: Pladsbehov 2019-2022 for dagpleje- og vuggestuebørn på baggrund af garantiefterspørgsel pr. 1. januar 2018 sammenholdt med pladsbehov 2018-2021

	2019	2020	2021	2022
Garantiefterspørgsel pr. 1. januar 2018	8.200	8.329	8.615	8.829
Forudsat pladsbehov i Budget 2018-2021	7.929	8.067	8.264	8.469
Justering af pladser i alt	271	262	351	360
Heraf pladsjustering i dagplejen	27	26	35	36
Heraf pladsjustering i dagtilbud	244	235	316	324

Tabel 6 viser, at der i 2019 forventes at være behov for 55 færre børnehavepladser i forhold til pladsbehovsforventningerne i budget 2018-2021. I 2022 forventes der derimod at være behov for 20 ekstra pladser.

Tabel 6: Pladsbehov 2019-2022 for børnehavebørnene i dagtilbud på baggrund af garantiefterspørgsel pr. 1. januar 2018 sammenholdt med pladsbehov 2018-2021

	2019	2020	2021	2022
Garantiefterspørgsel pr. 1. januar 2018	10.791	11.361	11.718	12.087
Pladsbehov ved 98,8 % pladsudnyttelse	10.922	11.499	11.861	12.234
Forudsat pladsbehov i Budget 2018-2022	10.977	11.371	11.867	12.214
Justering af pladser i alt	-55	128	-6	20

Tabel 7 viser det samlede kapacitetsbehov for dagtilbudspadser (inklusive dagplejepladser) i budget 2019-2022 i forhold til 2018-2021.

Tabel 7: Forventet behov for pladsjusteringer i budgetperioden 2019-2022 for ½-årige – skolestart ift. forventningerne i budgetperioden 2018-2021

	2019	2020	2021	2022
Dagpleje	27	26	35	36
Dagtilbudspadser – vuggestue	244	235	316	324
Dagtilbudspadser – børnehave	-55	128	-6	20
Pladsjustering i alt	216	390	344	380

På baggrund af 2018-prognosen er der, set i forhold til forventningerne i budget 2018-2021, behov for 216 flere pladser i 2019 og 380 flere pladser i 2022.

26. marts 2018
Side 9 af 27

Byrådsvedtagne udbygningsplaner 2019-2022

Byrådet har vedtaget en række udbygningsprojekter på dagtilbudsområdet i Risskov, Skødstrup, Samsøgade, Katrinebjerg, Skovvang, Vorrevang, Rosenvang, Viby, Søndervang, Kolt-Hasselager, Tranbjerg, Holme-Rundhøj og Solbjerg i perioden 2019-2022.

De samlede byrådsvedtagne udbygningsprojekter, der ikke er ibrugtaget pr. 1. januar 2019 udgør frem til 2022 i alt 424 vuggestuepladser og 706 børnehavepladser. Disse dagtilbudspladser forventes at blive ibrugtaget i perioden frem til 2022 og er modregnet det samlede udbygningsbehov.

Ubenyttede grupperum

Der er dagtilbudsafdelinger, der er nednormeret svarende til et helt eller halvt grupperum. Dette drejer sig pr. 1. januar 2018 i alt om pladser svarende til 7,5 grupperum på vuggestueområdet og 11 grupperum på børnehaveområdet. Disse grupperum er modregnet det samlede udbygningsbehov. Børn og Unge vil løbende tage de ubenyttede grupperum i brug i takt med behovet i de enkelte områder.

I henhold til dagtilbudsloven skal kommunerne tilpasse udbud af pladser til efterspørgslen. Børn og Unge arbejder derfor på at nedbringe antallet af ubenyttede grupperum der modregnes i udbygningsbehovet. Dette er en del af Børn og Unges fortløbende indsats for en mere effektiv bygningsanvendelse, som også skal ses i lyset af, at ubenyttede grupperum ikke er en fuldgod erstatning for midler til udbygning, idet midler til udbygning tildeles ud fra behovet i kommunen samlet set, mens pasningsgarantien opfyldes i otte adskilte garantidistrikter.

Udbygningsbehov i forbindelse med Pladsbehov 2019

Behovet for dagtilbudspladser forventes på baggrund af børnetalsudviklingen at være stigende i de kommende år.

Tabel 8: Pladsudvidelse på baggrund af pladsbehov 2019- 2022 for børn i vuggestuealderen

26. marts 2018
Side 10 af 27

	2019	2020	2021	2022
Pladsbehov 2019*	8.200	8.329	8.615	8.829
Indskrevne pr. 1. januar 2018	8.006	8.006	8.006	8.006
Pladsudvidelse pba. Pladsbehov 2019	195	323	609	823
Heraf udvidelse dagpleje	19	32	61	82
Heraf udvidelse institutioner	175	291	548	741
Allerede vedtagne udbygningsplaner	232	388	424	424
Ubenyttede grupperum	90	90	90	90
Pladsudvidelse i institutioner (pladser)	-147	-187	34	227
Pladsudvidelse i institutioner (grupper)	-12,2	-15,6	2,8	18,9

*Inklusiv 70 børn under anvisning

Tabel 8 viser et overskud af vuggestuepladser i 2019 og 2020. Overskuddet skyldes, at pasningsgarantien opfyldes adskilt for hvert af de otte garantidistrikter. Derfor kan det være nødvendigt at udbygge i et garantidistrikt for at opfylde pasningsgarantien, selvom der midlertidigt er ledig kapacitet i et andet garantidistrikt.

På baggrund af den forventede børnetalsudvikling forventes der frem til 2022 i alt at være behov for 227 ekstra vuggestuepladser, svarende til et udbygningsbehov på 18,9 grupper.

Tabel 9: Pladsudvidelse på baggrund af pladsbehov 20179 – 2022 for børnehavebørnene

	2019	2020	2021	2022
Pladsbehov 2019	10.922	11.499	11.861	12.234
Indskrevne pr. 1. januar 2018	10.568	10.568	10.568	10.568
Pladsudvidelse pba. Pladsbehov 2019	354	931	1.292	1.665
Allerede vedtagne udbygningsplaner	386	586	706	706
Ubenyttede grupperum (pladser)	220	220	220	220
Pladsudvidelse i institutioner (pladser)	-252	125	366	739
Pladsudvidelse i institutioner (grupper)	-12,6	6,2	18,3	37,0

*Inklusiv 50 børn under anvisning.

Tabel 9 viser, at der frem til 2022 forventes at være behov for 739 ekstra børnehavepladser, svarende til et udbygningsbehov på 37,0 grupper.

Tabel 10: Samlet pladsudvidelse på baggrund af pladsbehov 2019 - 2022 (grupper)

	2019	2020	2021	2022
Vuggestuebørn	-12,2	-15,6	2,8	18,9
Børnehavebørn	-12,6	6,2	18,3	37,0
I alt	-24,9	-9,4	21,2	55,9

26. marts 2018
Side 11 af 27

Med afsæt i børnetalsudviklingen, forventes der i 2022 at være behov for 55,9 grupper, ud over de aktuelle samt allerede vedtaget og igangsatte udbygningsplaner.

Udbygningsbehovet på dagtilbudsområdet er vurderet som et samlet kommunalt nettoudbygningsbehov uden at skele til den specifikke lokalisering af de nye grupper. Der er derfor ikke taget højde for behovet for nye grupperum i de enkelte garantidistrikter. Det opgjorte udbygningsbehov kan derfor opfattes som et minimum, hvis børnetallet stiger som beregnet i befolkningsprognosen.

Omstruktureringsbehov

Dagtilbuddene er allerede i dag meget fleksible med hensyn til anvendelsen af grupperummene i de integrerede dagtilbudsafdelinger. I en del integrerede dagtilbudsafdelinger er der således omnormeret og indskrevet flere vuggestuebørn, end det oprindeligt var forudsat, fordi grupperum oprindeligt brugt til børnehavebørn er omdannet til grupperum til vuggestuebørnene.

Børn og Unge har gennem de seneste år løbende tilpasset dagtilbudskapaciteten til efterspørgselsforholdene og løbende omstruktureret børnehavempladser til vuggestuepladser. Herunder er der også tilvejebragt flere pladser i dagtilbudsafdelingerne, som følge af, at der bliver passet færre børn i dagplejen.

De løbende kapacitetstilpasninger og omstruktureringer har været foretaget i de dagtilbudsafdelinger, hvor omkostningerne har været mindst. Det betyder omvendt også, at de omstruktureringsmuligheder der er tilbage, vil være forholdsvis udgiftskrævende at gennemføre.

Det vurderes fremadrettet gennemsnitligt at koste ca. 1,8 mio. kr. at omstrukturere en dagtilbudsgruppe fra at være børnehavegruppe til at være

vuggestuegruppe. Standardbeløbet til nyopførelse af en dagtilbudsgruppe er til sammenligning 3,4 mio. kr. (2018-priser)⁵.

26. marts 2018
Side 12 af 27

Udbygningsbehov på baggrund af stigende børnetal 2019- 2022

Standardprisen pr. grupperum ligger på 3.365.075 kr. Anlægsudgiften til opførelsen af de 55,9 ekstra grupperum, som 2018-prognosen forudsiger at der er behov for i 2022, er opgjort til 188,1 mio. kr.

Hvis der opstår mindreudgifter på et eller flere projekter, hvor der etableres flere grupperum, overføres disse til en buffer, der efterfølgende kan bruges til etablering af yderligere dagtilbudspladser samt til dækning af eventuelle merudgifter på andre projekter finansieret af pladsbehovsmidler.

I perioden frem til 2022 er der afsat et rådighedsbeløb på 199,8 mio. kr. til udbygning af dagtilbuds- og skolekapacitet. Såfremt midlerne først anvendes til sikring af pasningsgarantien, vil der med en forventet anlægsudgift på 188,1 mio. kr. således kunne anvendes 11,7 mio. kr. til skoleudbygning.

Tablet 11: Økonomisk oversigt over Pladsbehov 2018 - 2021 (beløb i mio. kr.)

	2019	2020	2021	2022	I alt
Udgifter til pladsudvidelse i nybyggeri	-83,6	52,1	102,8	116,8	188,1
Udisponerede midler til kapacitetsudvidelser på dagtilbudsområdet*	58,3	34,3	0,0	107,2	199,8
Rest, herunder til skoleudbygning	-141,9	17,8	102,8	9,7	-11,7

*Budgettet i 2019 er inkl. Ikke disponerede midler i 2018. Byrådet har i Anlægsplan 2014 - 2023 afsat et årligt rammebeløb til og med 2023 til Pladsbehov og Skoleudbygning.

Det fremgår af budgetforliget for budget 2014-2017:

"Der afsættes 139 mio. kr. i 2018 og derefter 100 mio. kr. årligt, så der er plads til de mange nye børn i fremtidens Aarhus. Befolkningsprognoserne peger på, at der bliver behov for en udbygning af denne markante størrelse i fremtiden, hvis befolkningsvæksten fortsætter som forventet".

I Budget 2018 er der blevet afsat 106,2 mio. kr. årligt fra 2022-2023 til udbygning af dagtilbud og skoler (2018-priser).

⁵ 3.365.075 (2018-priser). Ekskl. udgifter til anskaffelse af grund.

26. marts 2018
Side 13 af 27

Fleksible pladser

Med vedtagelsen af indstillingen den 25. juni 2008 vedrørende forbedring af pasningsgarantien ved oprettelse af fleksibel dagtilbudskapacitet besluttede Byrådet at forbedre pasningsgarantien, og at de fleksible løsninger holdes uden for de årlige kapacitetsopgørelser. Det fremgår endvidere, at der årligt i forbindelse med Pladsbehovsnotatet foretages en gennemgang af pasningssituationen i hele Aarhus Kommune med henblik på at overveje den fremtidige placering af de fleksible løsninger og eventuelt opføre permanente dagtilbudsafdelinger til erstatning for de fleksible løsninger.

Siden 2008 er disse fleksible løsninger løbende blevet permanentgjorte på de oprindelige placeringer, da det har vist sig at behovet har været vedvarende. Løsningerne indgår således i dag i kapacitetsopgørelser på samme vilkår som alle andre pladser.

Udbygningsbehov på baggrund af stigende børnetal 2023 - 2027

Væksten forventes at fortsætte i Aarhus Kommune i årene efter 2022. I 2027 forventes et udbygningsbehov på 90,8 grupperum på vuggestueområdet og 106,4 grupperum på børnehaveområdet. Dermed kan der på baggrund af prognosen forventes et udbygningsbehov på i alt 197,1 grupperum frem til 2027. I perioden 2023-2027 forventes anlægsudgifterne til pladsbehov at udgøre 475,3 mio. kr. svarende til 118,8 mio. kr. årligt. Den samlede anlægsudgift til pladsbehov for hele perioden 2019-2027 forventes at udgøre 663,4 mio. kr.

På anlægsreserven er der afsat 106,2 mio. kr. i 2023, mens der endnu ikke er afsat midler til årene 2024 til 2027. Med en forventet anlægsudgift på 475,3 mio. kr. og 106,2 mio. kr. afsat på anlægsreserven mangler der i perioden 2023-2027 at blive afsat 369,2 mio. kr. til udbygning af dagtilbudskapaciteten.

Tabel 12: Økonomisk oversigt over Pladsbehov 2022 - 2026 (beløb i mio. kr.)

	2023	2024	2025	2026	2027	I alt
Udgifter til pladsudvidelse i nybyggeri	83,8	113,7	98,0	92,9	86,8	475,3
Udleverede midler til kapacitetsudvidelser på dagtilbudsområdet og skoleudbygning	107,2	0,0	0,0	0,0	0,0	107,2

Behov for afsættelse af reservebeløb til sikring af pasningsgarantien	-23,4	113,7	98,0	92,9	86,8	368,1
---	-------	-------	------	------	------	-------

26. marts 2018
Side 14 af 27

For perioden 2019-2022 forventes der et overskud på 11,7 mio. kr. af det afsatte rådighedsbeløb, efter anlægsudgifterne på dagtilbudsområdet er taget højde for. Tidsforskydes dette, overstiger de forventede anlægsudgifter i perioden 2023-2027 det afsatte rådighedsbeløb med 368,1 mio. kr.

3. Skoleprognose

I skoleåret 2017/18 var der i alt 26.993 normalklasseelever fra 0.-10. klasse på de 46 folkeskoler i Aarhus Kommune. Elevtallet forventes at stige frem til skoleåret 2027/28, som er prognosens sidste år. Her forventes det samlede elevtal at være 30.732 elever. Der forventes således en stigning på 3.739 normalklasseelever i løbet af en 10-årige periode, svarende til en stigning på 13,9 procent. Dermed stiger antallet af elever i de kommende 10 år med samme takt som den gennemsnitlige befolkningsvækst i Aarhus kommune.

Der var i skoleåret 2017/18 1.239 klasser og i skoleåret 2027/28 forventes 1.282 klasser. Antallet af klasser forventes således, at være 43 højere i skoleåret 2027/28 end i skoleåret 2017/18. Grunden til at der kun forventes 43 flere klasser i skoleåret 2027/28 i forhold til skoleåret 2017/18 skyldes blandt andet at klassekvotienten stiger fra 21,8 i 2017/18 til 24,0 i 2027/28.

I forbindelse med skolestrukturforliget i 2012 blev det besluttet, at en effektiv klassesdannelse forudsætter op til 28 elever pr. klasse på alle klassetrin. Dette betyder i praksis at år 2017/18 i skoleprognosen viser det faktuelle antal klasser, mens årene 2018/19-2027/28 er beregnet med denne effektive klassesdannelse på op til 28 elever.

Det faktisk antal dannede klasser viser sig typisk at ligge én klasse pr. skole over den matematiske klassesdannelse. Årsagen til at klassesdannelsen ligger højere end den beregnede værdi er dels, at der som hovedregel i børnehaveklassen, klassesdannes ved mere end 24 elever, og dels at det ikke er pædagogisk holdbart at bryde klasser op og sammenlægge klasser ved mindre forskydninger i elevtal fra det ene år til det andet på en skole.

Ovennævnte kan betyde, at det faktiske behov kan være større end hvad prognosen viser, hvilket i sig selv medfører at udbygninger kan komme for sent i forhold til de faktiske behov på en skole.

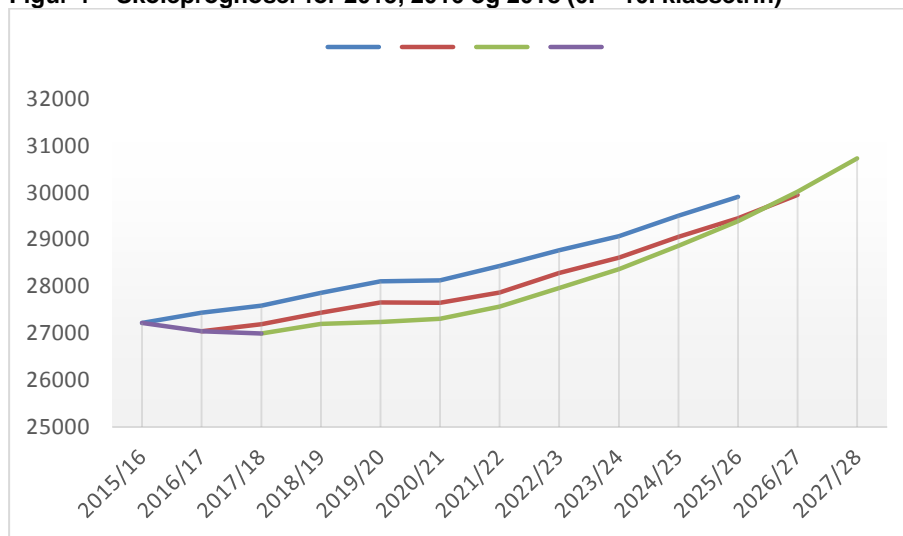

26. marts 2018
Side 15 af 27

Sammenligning af 2018-prognosen, med 2015- og 2016-prognoserne

Figur 4 – Skoleprognoser for 2015, 2016 og 2018 (0. – 10. klassetrin)

Figur 4 viser skoleprognoserne for 2015, 2016 og 2018. Samlet set følger udviklingen i de tre prognoser samme mønster, med et stigende elevtal. Dog er forventningerne i 2018-prognosen nedjusteret lidt frem til skoleåret 2025/26 i forhold til 2016-prognosen, hvorefter forventningerne i 2018-prognosen overstiger forventningerne fra 2016-prognosen. 2018-prognosen forventer, at elevtallet i 2023/24 er 324 lavere end i 2016-prognosen. Forventningerne til elevtallet i 2026/27 er dog 67 højere i skoleprognose 2018 end i 2016-prognosen.

4. Udbygningsbehov på skoleområdet

Tabel 13: Behov for antal undervisnings- og SFO lokaler i 2027

Skole	Undervisning			SFO		
	Lokaler	Behov	+/-	Lokaler	Behov	+/-
Bakkegårdskolen	29	19	10	14	2	12
Ellevangskolen	42	32	10	13	12	1
Beder Skole	35	28	7	8	4	4
Elev Skole	9	12	-3	6	8	-2
Elsted Skole	35	31	4	11	11	0
Engdalskolen	41	39	2	16	14	2
Tovshøjskolen	24	13	11	24	4	20
Gammelgårdskolen	38	32	6	22	13	9
Sødalskolen	20	22	-2	8	7	1
Hasle Skole	31	32	-1	14	9	5

Bavnehøj Skole	32	36	-4	17	18	-1	arts 2018 6 af 27
Holme Skole	31	29	2	7	4	3	
Højvangskolen	29	32	-3	12	13	-1	
Katrinebjergskolen	34	40	-6	14	14	0	
Kragelundskolen	35	35	0	22	13	9	
Lisbjergskolen	23	38	-15	19	22	-3	
Læssøesgades Skole	38	31	7	10	9	1	
Malling Skole	30	31	-1	11	16	-5	
Møllevangskolen	38	34	4	7	18	-11	
Mårslet Skole	36	32	4	39	12	27	
Frederiksbjerg Skole	33	42	-9	16	17	-1	
Risskov Skole	38	41	-3	13	19	-6	
Rosenvangskolen	37	28	9	12	11	1	
Rundhøjskolen	31	37	-6	7	7	0	
Sabro-Korsvejskolen	31	27	4	8	7	1	
Samsøgades Skole	33	29	4	9	17	-8	
Skovvangskolen	34	43	-9	4	7	-3	
Skødstrup Skole	52	53	-1	25	21	4	
Skåde Skole	29	28	1	11	9	2	
Solbjergskolen	30	37	-7	13	14	-1	
Strandskolen	32	32	0	20	16	4	
Sølystskolen	37	42	-5	11	14	-3	
Søndervangskolen	20	13	7	5	1	4	
Tilst Skole	44	40	4	13	14	-1	
Hårup Skole	16	12	4	6	4	2	
Tranbjergskolen T	32	29	3	20	19	1	
Vestergårdskolen	33	30	3	5	5	0	
Viby Skole	27	27	0	5	8	-3	
Virupskolen	28	29	-1	13	10	3	
Vorrevangskolen	36	38	-2	8	12	-4	
Åby Skole	35	44	-9	13	21	-8	
Næshøjskolen	36	23	13	13	9	4	
Skæring Skole	42	37	5	13	14	-1	
Ellekærskolen	10	10	0	4	2	2	
Skjoldhøjskolen	30	22	8	8	4	4	
Lystrup Skole	30	22	8	7	8	-1	
Tranbjergskolen G	27	26	1	6	0	6	
Alle Skoler	1.493	1439	54	582	513	69	

Tabel 13 viser de enkelte folkeskolelærers over-/underskud af lokaler til undervisning og SFO. Samlet for hele kommunen er der i 2027 et overskud på 54 undervisningslokaler (matematisk klassesdannelse) og et overskud på 69 SFO lokaler. I beregningerne er det forudsat, at antallet af special- og modtagelsesklasser er konstante fra skoleåret 2018/19 – 2027/28.

Overskuddet af klasser skal ses i lyset af, at den matematiske klassesdannelse typisk undervurderer antallet af faktiske klasser med ca. 50, samt at det faktiske antal af special- og modtagerklasser er stigende. Der er således tegn på, at skolernes samlede kapacitet er næsten opbrugt inden udgangen af 2027.

26. marts 2018
Side 17 af 27

Tabel 14 – Skoleudbygningsbehov på folkeskoler frem til 2027

Skolenavn	Nybyggede UV lokaler	Ombyggende UV lokaler	Ombyggede SFO lokaler	Lokaler i alt
Elev Skole	1	2	0	3
Sødalsskolen	1	1	0	2
Hasle Skole	1	0	0	1
Bavnehøj Skole	4	0	0	4
Højvangskolen	0	3	0	3
Katrinebjergskolen	5	1	0	6
Lisbjergskolen	15	0	0	15
Malling Skole	1	0	4	5
Møllevangskolen	0	0	11	11
Frederiksbjerg Skole	9	0	0	9
Risskov Skole	2	1	3	6
Rundhøjskolen	6	0	0	6
Samsøgades Skole	0	0	8	8
Skovvangskolen	9	0	0	9
Skødstrup Skole	1	0	0	1
Solbjergskolen	6	1	0	7
Sølystskolen	4	1	0	5
Tilst	0	0	1	1
Viby Skole	0	0	3	3
Virupskolen	0	1	0	1
Vorrevangskolen	1	1	2	4
Åby Skole	9	0	0	9
Skæring Skole	0	0	1	1
Lystrup Skole	0	0	1	1
Alle Skoler	75	12	34	121

Tabel 14 viser en oversigt over de 24 skoler, hvor der forventes et tilbygnings- eller ombygningsbehov i perioden frem til 2027. Tabellen viser at der samlet set frem til 2027 er et behov for 87 lokaler til undervisning, hvoraf de

12 forventes, at kunne opføres i eksisterende areal, ved at ombygge, og 75 opføres som nybygget areal. Yderligere er der behov for udvidelser med 34 lokaler til SFO-brug.

26. marts 2018
Side 18 af 27

Præsentation af tildelingsprogrammet

Med godkendelsen af budgettet for 2016–2019 godkendte Byrådet samtidig forslag til Skoleudbygningsprogrammet, der har erstattet det tidligere Lokaleprogram på skoleområdet. Skoleudbygningsprogrammet tildeler i lighed med Lokaleprogrammet midler til sikring af kapacitet til undervisning og fritidspasning (SFO) i hjemområder (klasselokaler og fælleslokaler).

Grundideerne i Skoleudbygningsprogrammet er arealtildelingsprincipper. Målet er blandt andet at anvende lokaler mere fleksibelt og effektivt, idet arealet til hjemområder kan differentieres, så det kan vælges at lade noget af arealet fra hjemområdet overgå til det fælles læringsareal. Dette sikrer, at de fysiske rammer understøtter formidling, fordybelse og projektarbejde. For at udnytte de kommunale anlægsressourcer mest effektivt tilstræbes så vidt mulig ombygning i Skoleudbygningsprogrammet.

Derfor er det i Skoleudbygningsprogrammet skolernes læringsareal pr. elev der er afgørende for, hvorvidt behovet for hjemområder løses ved ombygning eller tilbygning. Det medfører endvidere, at Skoleudbygningsprogrammet mindsker forskellene mellem skolernes elevafhængige areal pr. elev på sigt og i takt med skolernes udbygning.

Godkendelsen af skoleudbygningsprogrammet betyder, at der afsættes anlægsmidler til udbygning af skoler i takt med den demografiske udvikling i overensstemmelse med finansieringsprincipperne i Skoleudbygningsprogrammet. Det betyder samtidig at midlerne udmøntes til skolerne efter de samme principper. Endvidere gælder det, at arealtildelingsprincipperne for en 3-sporet skole indeholdt i skoleudbygningsprogrammet er vejledende i forhold til vurdering af eksisterende skolers behov for tilpasning, blandt andet i forhold til hjemområder m.v.

Inden for skoleudbygningsprogrammet tildeles skoler med et demografisk bestemt kapacitetsbehov midler til enten udbygning eller ombygning.

Såfremt læringsarealet i hjemområderne pr. elev 10 år frem er under 2,8 m² tildeles der midler til tilbygninger, mens skoler med læringsarealer over 2,8 m² pr. elev tildeles et mindre beløb til ombygninger.

26. marts 2018
Side 19 af 27

Over de kommende 10 år er der på skolerne et samlet udbygningsbehov på 91 hjemmiljøer til undervisning og på kapacitet til 34 ekstra SFO lokaler.

Skoleudbygningsprogrammets læringsareal til hjemområder omfatter:

- Fælleslokaler
- Normalklasser
- Specialklasser
- Klub-basislokaler
- Klub-fælleslokaler
- SFO-basislokaler
- SFO-Fællesareal

Ovennævnte rumtyper er med i opgørelsen af læringsarealet på skolerne i forhold til de 2,8 m².

Finansieringsprincipperne beskriver, hvordan skoleudbygningsprogrammets sikring af hjemområder og SFO kapacitet finansieres. Udførelsen af de konkrete anlægsprojekter kan ske i sammenhæng med andre indsatser, så et samlet anlægsprojekt sammensættes af midler både fra skoleudbygningssprogrammet som beskrevet nedenfor og andre anlægsmidler.

På grundlag af prognosen for hvert skoledistrikt afsættes en anlægsramme til demografisk afledte behov for ekstra kapacitet til skoleklasser og SFO.

Udmøntning til udbygningsbehov sikrer, at der ud fra en effektiv klassesdannelse er et hjemområde pr. klasse, så det er muligt at undgå vandreklasser.

Behovet for ekstra kapacitet til hjemområder eller SFO skal i lighed med i Lokaleprogrammet være både aktuelt og vedvarende, det vil sige også kunne aflæses i prognosens sidste år.

Hvis skolens læringsareal er større end 2,8 m² pr. elev, tildeles der anlægsmidler til at løse behov for ekstra hjemområder ved ombygning

Hvis skolens læringsareal er mindre end 2,8 m² pr. elev, tildeles der midler til at løse behovet for ekstra hjemområder ved tilbygning, indtil skolens læringsareal (forstået som hele lokaler på 70 m²) er mere end 2,8 m² pr. elev.

26. marts 2018
Side 20 af 27

- Behov for ombygning til ekstra hjemområder udløser 1,1 mio. kr. til et anlægsprojekt pr. ekstra hjemområde.
- Behov for udbygning til ekstra hjemområder udløser 1,9 mio. kr. til et anlægsprojekt pr. hjemområde, indtil læringsarealet (forstået som hele lokaler på 70 m²) er over 2,8 m² pr. elev.
- Behov for SFO kapacitet løses altid ved tildeling af midler svarende til ombygning, der kan rumme SFO formål. Behov for SFO kapacitet udløser 1,3 mio. kr. pr. ekstra SFO område der skal etableres.

I lighed med i Lokaleprogrammet medfører skolebyggeri afledt af demografiske behov, at der afsættes ekstra midler til bygningsdrift af skolerne.

Udbygningsbehov og behov for anlægsmidler

Grundet fordelingen af læringsareal i hjemområderne pr. elev på skolerne med udbygningsbehov, kan 12 af de 87 ekstra hjemmiljøer til undervisning findes ved ombygning af eksisterende arealer, mens de resterende 75 hjemmiljøer skal etableres ved nybyggeri. Behovet for 34 SFO lokaler findes ved at ombygge eksisterende arealer.

Tablet 15: Udbygningsbehov på folkeskoler frem til 2027

	Aktuelt og fremtidigt skoleudbygningsbehov								
	Antal								
Lokaleudbygning (stk.)	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	23/24	27/28	I alt
Nybyggede UV lokaler	7	3	1	4	6	6	5	43	75
Ombyggede UV lokaler	7	2			1	1	1		12
Ombyggede SFO lokaler		3			2	3	5	21	34
I alt	14	8	1	4	9	10	11	64	121
Lokaleudbygning (kr.)	Bevilling (1.000 kr.)								
Fælleslokaler i nybyggeri	13.559	5.811	1.937	7.748	11.622	11.622	9.685	83.292	145.277
Ombyggede UV lokaler	7.425	2.122			1.061	1.061	1.061		12.729
Fælleslokaler i eksisterende rammer		3.864			2.576	3.864	6.440	27.050	43.794
I alt	20.985	11.797	1.937	7.748	15.259	16.547	17.186	110.342	201.801

Det aktuelle behov for udbygning løses primært ved nybygning. I takt med stigende elevtal, kommer flere af skolernes læringsareal pr. elev under 2,8 m², hvilket medfører et behov for at nybygge frem for at ombygge.

Det aktuelle behov i 2018 dækker skoleårene 2017/18 og 2018/19, og udgør en samlet anlægsudgift på 32,8 mio. kr. til ombygning af 9 hjemmiljøer og

26. marts 2018
Side 21 af 27

nybygning af 10 ekstra hjemmiljøer til undervisning samt ombygning til 3 ekstra SFO lokaler. For at skolerne fortsat har kapacitet til undervisning og fritidspasning af eleverne foreslås det, at der i perioden frem til 2027 afsættes 201,8 mio. kr. til nybygning af 75 undervisningslokaler, ombygning af 12 undervisningslokaler samt ombygning af 34 SFO lokaler.

Tabel 16 viser, hvordan udbygningsbehovet er fordelt på de skoler der har et udbygningsbehov. Væksten i elevtallet forventes især på Lisbjerg Skole, Frederiksbjerg Skole og Åby Skole samt en række skoler i det nordøstlige Aarhus, at give et behov for udbygning.

På længere sigt forventes den fortsatte befolkningsvækst i disse områder at medføre behov for at bygge nye skoler. Byrådet anmodede i Budget 2018-2021 om at behovet for nybyggeri af yderligere skoler på baggrund af de langsigtede prognoser for befolkningsudviklingen vurderes frem til budget 2019-2022. Samtidig forudsatte byrådet, at finansieringen af nye skoler kan tilvejebringes via skoleudbygningsprogrammet, byudviklingsøkonomien samt i forbindelse med den næste 10-årige investeringsplan.

Tabel 16: Udbygningsbehov på folkeskoler frem til 2027 (beløb i 1.000 kr.)

Skolenavn	Nybyggede UV lokaler	Ombyggende UV lokaler	Ombyggede SFO lokaler	I alt
Elev Skole	1.937	2.124	0	4.061
Sødalsskolen	1.937	1.062	0	2.999
Hasle Skole	1.937	0	0	1.937
Bavnehøj Skole	7.748	0	0	7.748
Højvangskolen	0	3.185	0	3.185
Katrinebjergskolen	9.685	1.062	0	10.747
Lisbjergskolen	29.055	0	0	36.804
Malling Skole	1.937	0	5.152	7.089
Møllevangskolen	0	0	14.169	14.169
Frederiksbjerg Skole	17.433	0	0	17.433
Risskov Skole	3.874	1.062	3.864	8.800
Rundhøjskolen	11.622	0	0	11.622
Samsøgades Skole	0	0	10.305	10.305
Skovvangskolen	17.433	0	0	17.433
Skødstrup Skole	1.937	0	0	1.937
Solbjergskolen	11.622	1.062	0	12.684
Sølystskolen	7.748	1.062	0	8.810

Tilst	0	0	1.288	1.288
Viby Skole	0	0	3.864	3.864
Virupskolen	0	1.062	0	1.062
Vorrevangskolen	1.937	1.062	2.576	5.575
Åby Skole	17.433	0	0	17.433
Skæring Skole	0	0	1.288	1.288
Lystrup Skole	0	0	1.288	1.288
Alle Skoler	145.277	12.741	43.794	201.801

26. marts 2018
Side 22 af 27

Tabel 17 viser, i hvilken periode udbygningsbehovet på de enkelte skoler forventes at falde. Samlet set er der aktuelt behov for udbygning for 32,8 mio. kr. I budgetperioden 2019–2022 er der yderligere behov for udbygning for 41,5 mio. kr. I perioden fra skoleåret 2023/24 til skoleåret 2027/28 forventes der et udbygningsbehov på 127,5 mio. kr. For hele perioden, 2017/18 til og med 2027/28 forventes et udbygningsbehov på 201,8 mio. kr.

Tabel 17: Udbygningsbehov på folkeskoler frem til 2027 (beløb i 1.000 kr.)

Skole	2017/18- 2018/19	2019/20- 2022/23	2023/24- 2027/28	I alt
Elev Skole	1.061	0	2.998	4.059
Sødalsskolen	2.998	1.846	3.691	9.229
Hasle Skole	0	1.937	0	1.937
Bavnehøj Skole	0	0	7.748	7.748
Højvangskolen	3.182	0	0	3.182
Katrinebjergskolen	1.061	1.937	7.748	10.746
Lisbjergskolen	0	0	29.055	29.055
Malling Skole	0	1.28	5.801	7.089
Møllevangskolen	0	3.864	10.305	14.169
Frederiksbjerg Skole	11.622	3.874	1.937	17.433
Risskov Skole	0	1.061	7.738	8.799
Rundhøjskolen	1.937	5.811	3.874	11.622
Samsøgades Skole	1.288	1.288	7.728	10.305
Skovvangskolen	0	1.937	15.496	17.433
Skødstrup Skole	0	1.937	0	1.937
Solbjergskolen	0	10.746	1.937	12.683
Sølyst	4.935	1.937	1.937	8.809
Tilst	0	0	1.288	1.288
Viby Skole	2.576	0	1.288	3.864
Virupskolen	1.061	0	0	1.061
Vorrevangskolen	1.061	0	4.513	5.574

26. marts 2018
Side 23 af 27

Åby Skole	0	3.874	13.559	17.433
Skæring Skole	0	0	1.288	1.288
Lystrup Skole	0	0	1.288	1.288
Alle Skoler	32.781	41.491	127.528	201.801

Aktuelle udbygningsplaner

Byrådet godkendte den 15. september 2016 prioritering af RULL midler i perioden 2016 – 2019, hvor der blev godkendt anlægsprojekter på blandt andet Malling Skole, Skåde Skole, Hårup Skole og Vorrevangskolen hvor der også vil indgå skoleudbygningsbehov i byggeriet. I forbindelse med Byrådets godkendelse af prioritering af RULL midlerne i perioden 2014 – 2017 i juni 2014, blev der principgodkendt anlægsprojekter på blandt andet Mårslet Skole, Risskov Skole, Bakkegårdsskolen og Viby Skole.

Herudover godkendte Byrådet d. 22. marts 2017 'Tilpasning af skolerne til klub i FU-regi for 4. klasse' til udvidelse og ombygning af Virupskolen, Møllevangskolen, Kragelundskolen, Risskovskolen, Bakkegårdsskolen, Bavnehøj Skole, Beder Skole, Ellevang Skole, Sabro-Korsvej Skole, Samsøgadeskolen, Skåde Skole, Tilst Skole, Viby Skole, Vorrevangskolen, Åby Skole, Skødstrup Skole, Strandskolen, Rundhøjsskolen, Engdalskolen og Højvangskolen. Tilpasningsudgifterne blev finansieret af skoleudbygningsmidlerne.

Behov for yderligere skolekapacitet

Tidligere var boligudbygningen i kommunen afhængig af, at der allerede var skolekapacitet til at rumme en elevtilgang afledt af boligudbygning. Den 1. december 2005 forlod Byrådet med godkendelse af indstillingen "Forslag til strategi og handlingsplan for boligudbygningen i Århus Kommune i de kommende år" dette princip, og det fremgik i den forbindelse af indstillingen, at: "Det foreslås, at der afsættes de nødvendige midler til udbygning på folkeskoleområdet – i takt med, at byen vokser (...)"

Der blev herefter afsat en byvækstreserve på 100 mio. kr. i 2008-2011, der skulle anvendes til at sikre skolekapacitet til skoler i områder med ekstra boligudbygning. De 100 mio. kr. kunne anvendes til udbygning af både klaselokaler og faglokaler m.v. I forbindelse med Budget 2011 blev de 100 mio. kr. hhv. omprioriteret til sikring af pasningsgarantien og neutraliseret til anlægsudskydelser. Dette indebærer således, at der ikke er afsat midler til nye faglokaler eller nye skoler.

Med Budget 2018-2021 besluttede byrådet, at der skal bygges en skole i Nye, som finansieres af byudviklingsøkonomien i Lisbjerg og Nye. Samtidig afsatte byrådet 20 mio. kr. fra anlægsreserven til nye faglokaler.

26. marts 2018
Side 24 af 27

Supplerende behov

Skoleudbygningsprogrammet sikrer, at der er et hjemmiljø til hver klasse, under forudsætning om en effektiv klassesdannelse med op til 28 elever i klassen, og kapacitet til skolens SFO.

Skoleudbygningsprogrammet omfatter ikke udbygning af skolernes faglokaler eller udvidelse af skolens kapacitet til FU klubtilbud til børn fra 4. klasse.

Skoleudbygningsprogrammet giver heller ikke mulighed for pædagogisk eller teknisk modernisering af skolerne. Skolerne i Aarhus er i langt overvejende grad gamle bygninger, nogle over 100 år og andre fra 1970'erne. De er derfor bygget til en anden pædagogisk praksis end den skolerne med folkeskolereformen skal kunne tilbyde. De fleste skoler er endvidere meget slidte, hvilket gør det vanskeligt at tilbyde et godt fysisk arbejdsmiljø til de ansatte og et godt børnemiljø til eleverne, herunder at sikre en løbende renovering af skolernes toiletter.

Disse udfordringer presser skolernes muligheder for at kunne tilbyde en varieret skoledag og et godt undervisnings- og fritidsmiljø for personale og elever. Der vil derfor fortsat være behov for yderligere investeringer i skolerne udover hvad der afsættes med skoleudbygningsprogrammet.

Herudover vil skolernes kapacitet også blive presset, hvis der er markante stigninger i antallet af specialklasser eller modtageklasser, da der i den demografiske prognose ikke tages højde for stigninger i antallet af flygtningebørn eller børn med særlige behov.

Typisk etableres specialklasserne i samlede enheder af 5 - 10 klasser. Dette indgår ikke i udbygningsbehov på skolerne og dermed ikke i tabel 13. En del af den overskydende kapacitet anvendes dermed til specialklassetilbud. Det vil ikke være hensigtsmæssigt at flytte specialklasserne mellem skolerne fra det ene år til det andet, dels af hensyn til at give børnene en stabil hverdag og dels af hensyn til at fastholde en specialkompetence der opbygges på den enkelte skole.

Som det fremgår af tabel 13 på side 16, har en række af skolerne på ti-års sigte ledig kapacitet. Disse skoler vil ifølge prognosen ikke være presset på deres kapacitet. Som en del af RULL programmet har Børn og Unge effektiviseret anvendelsen af skolebygninger, ved at samle SFO tilbud på skolerne og etablere lokalfællesskaber mellem skoler, FU og dagtilbud.

26. marts 2018
Side 25 af 27

Der vil fortsat være mulighed for at integrere en mere effektiv bygningsanvendelse i RULL programmet, så f.eks. skoler der i forhold til prognoserne har overskudsareal 10 år frem arealoptimeres, ved at anvende skolens lokaler til flere funktioner. På skoler, hvor der ikke er et udbygningsbehov, vil det være muligt at anvende skolens samlede areal til en optimering af anvendelsen af skolen, uden at øge udgifterne til skoleudbygningsprogrammet.

Ligeledes vil det være muligt at arealoptimere skoler med et udbygningsbehov, uden at øge udgifterne til skoleudbygningsprogrammet, så længe skolens læringsareal ikke kommer under 2,8 m² pr. elev og antallet af lokaler til undervisning og fritidspassning ikke reduceres.

5. Opsamling - Opgjort anlægsbehov på baggrund af 2018-prognoserne

På baggrund af småbørnsprognose 2018 og skoleprognose 2018 er anlægsbehovet til pladsbehov og skoleudbygning (hjemområder og SFO kapacitet) for perioden 2019-2027 opgjort til 865,2 mio. kr. fordelt med 663,4 mio. kr. til pladsbehov og 201,8 mio. kr. til skoleudbygning.

Tabel 18: Opgjort anlægsbehov på baggrund af 2018-prognosen

Mio. kr. (2018-priser)	2019 - 2022 ⁶	2023 - 2027 ⁷	Total
Pladsbehov	188,1	475,3	663,4
Skoleudbygning	74,3	127,5	201,8
I alt	262,3	602,8	865,2

Samlet overblik over anlægsøkonomi frem til og med 2027

I 2019-2022 er der afsat 199,8 mio. kr. på anlægsreserven til pladsbehov og skoleudbygning, mens der i 2023 er afsat 107,2 mio. kr. Byrådet har endnu ikke har taget stilling til anlægsudgiftsniveauet efter 2023.

⁶ Skoleårene 2017/2018 til og med 2022/2023 er medtaget

⁷ Skoleårene 2023/2024 til og med 2027/2028 er medtaget

26. marts 2018
Side 26 af 27

Tabel 19: Samlet overblik over anlægsøkonomi frem til og med 2027

Mio. kr. (2018-priser)	2019 - 2022 ⁸	2023 - 2027 ⁹	Total
Opgjort behov	262,3	602,8	865,2
Udsponerede / afsatte midler	199,8	107,2	307,0
Yderligere anlægsbehov	-62,6	-495,7	-558,2

I budgetperioden 2019-2022 mangler der at blive afsat 62,6 mio. kr., for at kunne imødekomme det forventede udbygningsbehov på skole- og dagtilbudsområdet. Der eksisterer derfor et behov for, at der afsættes yderligere anlægsbudget i slutningen af budgetperioden, end de allerede afsatte midler. Dette behov kan for eksempel imødekommes når byrådet i Budget 2020-2023 igen skal udmønte midler fra anlægsbufferen til årene 2022-2023.

For den efterfølgende periode, 2023-2027, mangler der midler for 495,7 mio. kr. I hele perioden mellem 2019 og 2027 udgør det samlede anlægsbehov 865,0 mio. kr., mens der på nuværende tidspunkt kun er afsat 307,0 mio. kr. til ud- og ombygning af dagtilbud og skoler. Derfor mangler der for hele perioden at blive afsat 558,2 mio. kr. til finansiering af de forventede udgifter til pladsbehov og skoleudbygning.

Udbygningsbehovet på dagtilbudsområdet er vurderet som et samlet kommunalt nettoudbygningsbehov. Der er derfor ikke taget højde for behovet for nye grupperum i de enkelte garantidistrikter. Det opgjorte udbygningsbehov kan derfor opfattes som et minimum, hvis børnetallet stiger som beregnet i befolkningsprognosen.

På skoleområdet medregner skoleudbygningsprogrammet kun udgifter til hjemområder og SFO. Behovet for ombygning og etablering af nye faglokaler m.v. indgår således ikke i lokaleprogrammet. Foruden de opgjorte anlægsudgifter i notatet forventes der at blive behov for nye skoler i Lisbjerg, Åby, Midtbyen samt i det nordøstlige Aarhus afledt af Byrådets strategi om byfortætning og en fortsat voksende befolkning.

⁸ Skoleårene 2017/2018 til og med 2022/2023 er medtaget

⁹ Skoleårene 2023/2024 til og med 2027/2028 er medtaget

Børn og Unge arbejder sammen med Borgmesterens Afdeling frem mod Budget 2019-2022 med at udrede de planlægningsmæssige og økonomiske forhold ved det behov for skolekapacitet, som følger af byudviklingen i Aarhus. Arbejdet skal give en vurdering af behovet for nye skoler og et grundlag for at danne et beslutningsgrundlag, der kan indgå ved prioriteringen af anlægsmidler til nye skoler med tilhørende idrætsfaciliteter og eventuelt andre kommunale faciliteter.

26. marts 2018
Side 27 af 27

Bilag 3/4

**Dokument Titel: Opsummering af Pladsbehov
2019**

Notat

10. april 2018
Side 1 af 3

Til	Chefgruppen
Til	Drøftelse
Kopi til	

Opsummering af Pladsbehov 2019 og Skoleudbygningsbehov 2018-2027 på baggrund af 2018-prognosen

Prognoseresultater

Overordnet set viser 2018-prognosen, som 2016-prognosen, et stigende børnetal på 0-6 års området og et stigende elevtal på 6-16 års området i hele budgetperioden 2019-2022. I 2018-prognosen forventes stigningen dog at være lavere end det var forventet i 2016-prognosen.

2018-prognosen forudsiger en stigning i antallet af 0-5-årige på 2.868 børn i perioden fra 2018 og frem til 2022. Fra 1. januar 2018 og frem til 2027 forventes en stigning på i alt 5.706 børn.

Over de kommende 10 år forventes antallet af normalklasse elever at stige med 3.739 elever, svarende til 13,9 pct. Dermed stiger antallet af elever frem til 2027 i samme takt som den gennemsnitlige befolkningsvækst.

Udbygningsbehovet på dagtilbudsområdet er vurderet som et samlet kommunalt nettoudbygningsbehov. Der er derfor ikke taget højde for behovet for nye grupperum i de enkelte garantidistrikter. Det opgjorte udbygningsbehov kan derfor opfattes som et minimum, hvis børnetallet stiger som beregnet i befolkningsprognosen. Udbygningsbehovet på skoleområdet er vurderet på baggrund af Skoleudbygningsprogrammet, der tildeler midler til sikring af kapacitet til undervisning og fritidspasning (SFO) i hjemområder (klasselokaler og fælleslokaler).

Samlet anlægsbehov

Tabel 1 viser det samlede anlægsbehov for fortsat sikring af pasningsgarantien og for den nødvendige udbygning af skole- og SFO kapacitet. I perioden 2019-2022, er der afsat i alt 200 mio. kr. på anlægsreserven til pladsbehov og skoleudbygning, mens der i 2023 er afsat 107 mio. kr., i alt 307 mio. kr. Byrådet endnu ikke har taget stilling til anlægsudgiftsniveauet efter 2023.

BØRN OG UNGE

Økonomi og Administration
Aarhus Kommune

Planlægningsafdelingen

Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Telefon: 93 89 00 79

Direkte e-mail:
nielj@aarhus.dk

Sag: 18/015912-2
Sagsbehandler:
Ninna Elisabeth Jakobsen

10. april 2018
Side 2 af 3

Tabel 1. Udbygningsbehov for dagtilbud og skoler (beløb i mio. kr.)

Mio. kr. (2018-priser)	2019 – 2022 (1)	2023 – 2027 (2)	Total
Opgjort behov, dagtilbud	188,1	475,3	663,4
Opgjort behov, skole	74,3	127,5	201,8
Total opgjort behov, skole og dagtilbud	262,3	602,8	865,2
Udsponerede/afsatte midler	199,8	107,2	307,0
Yderligere anlægsbehov	62,6	495,7	-558,2

Note 1. Skoleårene 2017/2018 til og med 2022/2023 er medtaget

Note 2. Skoleårene 2023/2024 til og med 2027/2028 er medtaget

I de sidste år af budgetperioden 2019-2022 mangler der i alt 63 mio. kr., som det foreslås udmøntes i forbindelse med at byrådet i Budget 2020-2023 udmønter midler fra anlægsbufferen i 2022-2023. Frem til 2027 mangler der yderligere 496 mio. kr. svarende til 99 mio. kr. årligt, som det foreslås byrådet afsætter, når afløseren for anlægsprogrammet for 2014-2023 skal besluttes.

I hele perioden mellem 2019 og 2027 udgør det samlede anlægsbehov 865 mio. kr., og der mangler for hele perioden at blive afsat 558 mio. kr. til finansiering af de forventede udgifter til pladsbehov og skoleudbygning.

Samlet anlægsbehov i budgetperioden 2019 - 2022

Stigningen i børnetallet betyder, at der på dagtilbudsområdet frem til 2022 kan forventes at være behov for yderligere 55,9 dagtilbudsgrupper ud over de aktuelle samt allerede vedtaget og igangsatte udbygningsplaner. Udbygningsbehovet fordeler sig med 19 grupperum til vuggestuebørnene og 37 grupperum til børnehavebørnene. Den samlede anlægsudgift hertil er på 188 mio. kr.

På skoleområdet betyder det stigende elevtal et aktuelt udbygningsbehov på 33 mio. kr. stigende til 80 mio. kr. i skoleåret 2022-2023 til 41 flere undervisningslokaler og kapacitet til ekstra 8 SFO hold.

I budgetperioden 2019-2022 er der afsat 200 mio. kr. Der mangler således 63 mio. kr. i budgetperiodens sidste år, som foreslås udmøntet i Budget 2020-2023.

Samlet anlægsbehov frem til 2027

I 2027 forventes et udbygningsbehov på 91 grupperum på vuggestueområdet og 106 grupperum på børnehaveområdet. Dermed kan der på bag-

grund af prognosen forventes et udbygningsbehov på i alt 197 grupperum frem til 2027. Anlægsudgiften til udbygning af dagtilbudskapaciteten med 197 grupperum frem til 2027 forventes opgjort til 663 mio. kr. (2018-priser).

10. april 2018
Side 3 af 3

For at skolerne fortsat har kapacitet til undervisning og fritidspasning af eleverne foreslås det, at der over de næste ti år afsættes 202 mio. kr. til skoleudbygning. Ombygnings- og udbygningsbehovet fordeler sig på 24 skoler, mens de øvrige 22 skoler ikke har behov for ud- eller ombygning.

Behov for flere skoler

Behovet for skolekapacitet stiger i takt med befolkningsvæksten og boligudviklingen i kommunen. Byrådet har derfor besluttet at bygge en skole i Nye. Samtidig har byrådet med Budget 2018-2021 besluttet, at behovet for nybyggeri af yderligere skoler på baggrund af de langsigtede prognoser for befolkningsudviklingen skal vurderes frem til budget 2019-2022.

Herudover mangler flere af de eksisterende skoler faglokaler og har behov for pædagogisk og teknisk modernisering. Disse behov tilgodeses ikke af de 209,5 mio. kr. som foreslås udmøntet til skoleudbygning frem til 2027.

Behov for disponering af byggegrunde

Aarhus kommune vokser i de kommende år og behovet for at bygge nye dagtilbud og nye skoler er især til stede i de områder af kommunen, hvor der sker den største fortætning. Der er derfor særligt behov for, at der disponeres byggegrunde til skolekapacitet i midtbyen, Åbyhøj, Lisbjerg og det nordøstlige Aarhus, og byggegrunde til dagtilbud særligt i garantidistrikterne Randersvej, Grenåvej Øst og Skanderborgvej.

Bilag 4/4

Dokument Titel: Bilag 4

Bilag 4. Demografisk udbygningsbehov og vækstudfordringer

17. april 2018
Side 1 af 5

På Børn og Unge-udvalgets møde den 11. april 2018 blev oplæg til kapacitetsanalyse om Vækstudfordringer og kapacitetsvurdering af tidssvarende fysiske rammer på 0-18 års området godkendt.

Det fremgik af oplægget, at Børn og Unge-udvalget vil få mulighed for at drøfte materialet

Kapacitetsanalysen er delt i to faser, og beskriver i fase 1 blandt andet den årlige opgørelse af udbygning til sikring af pasningsgarantien på dagtilbudsområdet og skoleudbygning til sikring af kapacitet til klasselokaler og SFO.

Med budget 2018-2021 har byrådet frem mod Budget 2019 anmodet Børn og Unge om i samarbejde med Borgmesterens Afdeling at vurdere behovet for nybyggeri af yderligere skoler på baggrund af de langsigtede prognoser for befolkningsudviklingen. Dette indgår også i kapacitetsanalysen.

De anlægsmæssige vækstudfordringer og demografiske udbygningsbehov giver nogle budgetudfordringer, som dette notat redegør nærmere for.

Sikring af pasningsgarantien og skoleudbygning

Den nye befolkningsprognose for 2018-2027 viser et stigende børnetal i hele budgetperioden 2019-2022 og i de efterfølgende år frem til 2027.

Frem til 2022 stiger antallet af 0-5-årige med næsten 3.000 børn, og frem til 2027 forventes en stigning på ca. 5.700 børn. Antallet af børn i folkeskolealderen forventes at stige med ca. 3.800 børn frem til 2027. Stigningen i antallet af elever frem til 2027 sker i samme takt som den gennemsnitlige befolkningsvækst.

Befolkningsvæksten medfører et udbygningsbehov både på dagtilbuds- og skoleområdet. Udbygningsbehovet på dagtilbudsområdet er vurderet som et samlet kommunalt nettoudbygningsbehov. Der er derfor ikke taget højde for, at ledig kapacitet i et garantidistrikt ikke modsvarer et udbygningsbehov i et andet garantidistrikt. Det opgjorte udbygningsbehov kan derfor opfattes som et minimum, hvis børnetallet stiger som beregnet i befolkningsprognosen. Udbygningsbehovet på skoleområdet er vurderet på baggrund af Skoleudbygningsprogrammet, der alene tildeler midler til kapacitet til undervisning og fritidspasning (SFO) i hjemområder (klasselokaler og fælleslokaler).

I perioden 2019-2022, er der afsat i alt 200 mio. kr. på anlægsreserven til pladsbehov og skoleudbygning. Hertil kommer 107 mio. kr. afsat i 2023 i byrådets Anlægsplan 2014-2023. I alt 307 mio. kr. Byrådet har endnu ikke taget stilling til anlægsudgiftsniveauet efter 2023.

BØRN OG UNGE
Økonomi og Administration
Aarhus Kommune

Planlægningsafdelingen
Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Telefon: 93 89 00 79
Direkte telefon: 51 57 67 56

Direkte e-mail:
jhbe@aarhus.dk

Sag: 17/047007-14
Sagsbehandler:
Jacob Hansen Beuschau

Tabel 1. Udbygningsbehov for dagtilbud og skoler (beløb i mio. kr.)

Mio. kr. (2018-priser)	2019 – 2022	2023 – 2027	Total
Opgjort behov, dagtilbud	188,1	475,3	663,4
Opgjort behov, skole	74,3	127,6	201,9
Samlet udbygningsbehov	262,4	602,9	865,3
Udsponerede/afsatte midler	199,8	107,2	307,0
Yderligere anlægsbehov	62,6	495,7	558,3

I budgetperioden kræver en fortsat sikring af pasningsgarantien udbygning på dagtilbudsområdet for 188 mio. kr. Hertil kommer skoleudbygning for 74 mio. kr. Dermed mangler der i de sidste år af budgetperioden 63 mio. kr., som det foreslås udmøntes i forbindelse med at byrådet i Budget 2020-2023 udmønter midler fra anlægsbufferen i 2022-2023. Frem til 2027 mangler der yderligere 496 mio. kr. svarende til ca. 100 mio. kr. årligt, som det foreslås byrådet afsætter, når afløseren for anlægsprogrammet for 2014-2023 skal besluttes.

I hele perioden mellem 2019 og 2027 udgør det samlede anlægsbehov 865 mio. kr., og der mangler for hele perioden at blive afsat 558 mio. kr. til finansiering af de forventede udgifter til pladsbehov og skoleudbygning.

Herudover mangler flere af de eksisterende skoler faglokaler og har behov for pædagogisk og teknisk modernisering. Disse behov tilgodeses ikke af de 209,5 mio. kr. som foreslås udmøntet til skoleudbygning frem til 2027.

Vækstufordringer og behov for flere skoler

Behovet for skolekapacitet stiger i takt med befolkningsvæksten og boligudviklingen i kommunen. Byrådet har derfor besluttet at bygge en skole i Nye. Samtidig har byrådet med Budget 2018-2021 besluttet, at behovet for nybyggeri af yderligere skoler på baggrund af de langsigtede prognoser for befolkningsudviklingen skal vurderes frem til budget 2019-2022. Vurderingen skal også indeholde en vurdering sammen med Kultur og Borgerservice af udbygning af kommunens idrætsfaciliteter og lokale samlingssteder til fritids- og foreningslivet i sammenhæng med nybyggeri af yderligere skoler – samt eventuelt andre kommunale og lokale funktioner.

I Aarhus Kommunes boligprognose skønnes det, at der frem til 2029 etableres ca. 21.000 nye familieboliger. 2 ud af 3 af disse familieboliger etableres i enten midtbyen, Lisbjerg, Åby eller det nordøstlige Aarhus, der alene som følge af boligvæksten tilføjer disse fire områder yderligere 3.800 skolebørn, svarende til ca. 3.500 elever i folkeskolen, der fordelt på 145 klasser svarer til 4 skoler med 3 – 4 spor pr. skole.

Efter 2029 forventes yderligere ca. 4.700 familieboliger i Lisbjerg, 3.500 flere i det nordøstlige Aarhus og 800 flere i Åbyhøj svarende til 2.200 flere skolebørn.

17. april 2018
Side 3 af 5

Behov for skolekapacitet i vækstområderne på kort sigt

På kort sigt vil etablering af den eksisterende Lisbjerg Skole til en fuldt udbygget tresporet skole dække behovet for kapacitet til 30 klasser frem til 2025. Herefter stiger behovet med årligt 4 ekstra klasser i 2026 og 2027.

I midtbyen er der et aktuelt pres på kapaciteten på Frederiksbjerg Skole. Der fremsendes efter sommerferien en indstilling om bevilling til projektering af en tilbygning til Frederiksbjerg Skole, som kan tage toppen af det mest aktuelle udbygningsbehov i midtbyen. I Åby og de øvrige skoledistrikter i det nordøstlige Aarhus er kapacitetspresset mere langsigtet.

Behov for skolekapacitet i vækstområderne på længere sigt

På grundlag af Aarhus Byråds ambition om at Aarhus skal fortsætte med at vokse og frem til 2050 rumme 450.000 borgere, samt med afsæt i boligprognosen og tendenserne i den nye elevprognose er det vurderingen, at der vil komme behov for yderligere folkeskoler ud over skolen i Nye.

Normalt skal man regne med en femårig horisont fra det besluttes at bygge en ny skole, til de planmæssige forhold er på plads, skolen er projekteret og bygget og klar til ibrugtagning. Hertil kommer ca. 2 år til at nå frem til et beslutningsgrundlag.

Tabel 1. Tidsplan for ny skole

Projekt-faser	Beslutningsgrundlag og finansiering	Visions- og projektplanlægning	Program-fase	Udbud og projektering	Udførelse	Ibrugtagning
Tidsforbrug	2 år	1 år	½ år	1½ år	2 år	1 år

Ny skole i Lisbjerg

I takt med at Lisbjerg vokser til 25.000 borgere vil der komme behov for yderligere en skole i Lisbjerg. Kapaciteten på den tresporede skole i Lisbjerg vil være fyldt ud i 2025, hvor der ifølge befolkningsprognosen vil være 30 klasser på Lisbjerg Skole. I de efterfølgende 2 år vokser antallet af klasser i Lisbjerg til 34 klasser i 2026 og 38 klasser i 2027. Der er derfor behov for inden udgangen af 2020 at tage stilling til en ny skole, samt størrelse og placering af en ny skole med tilhørende idrætsfaciliteter og eventuelt andre kommunale aktiviteter i Lisbjerg skoledistrikt, hvis en ny skole skal stå klar i 2026, hvor antallet af elever overstiger kapaciteten på Lisbjerg Skole.

Ny skole i midtbyen og / eller Åbyhøj

I midtbyen er der aktuelt et kapacitetspres på Frederiksbjerg Skole, som allerede i 2018 mangler plads til 6 klasser. Dette stiger til 9 klasser i 2027. På Samsøgades Skole og Læssøesgades Skole er der ledig klassekapacitet frem til 2027. De to skoler er hhv. tresporede og firesporede og forventes ikke at kunne udbygges. Frederiksbjerg Skole kan udbygges ved en modernisering af Kroghsgade Skole. Der forventes at blive fremsendt anlægsindstilling herom til byrådet i løbet af 2018.

Selvom Frederiksbjerg Skole udvides vil skolen indenfor få år vokse ud af de udvidede rammer og i 2021 have 41 klasser stigende til 42 klasser i 2027. Læssøesgade Skole har kapacitet til 38 klasser. Heraf forudsættes det, at 14 klasser fortsat anvendes til special- og modtageklasser, mens antallet af almene klasser vokser til 17 i 2027.

Samsøgades Skole vil, når de allerede byrådsgodkendte anlægsprojekter er gennemført have en klassekapacitet på 30 klasser, og i 2027 forventes skolen at have 29 klasser. Boligvæksten på Aarhus Ø medfører flere skolebørn i Samsøgades Skoles distrikt. På nuværende tidspunkt regnes med en meget lav indflytningsrate af skolebørn pr. bolig og en meget høj privatskoleandel. En ændring i disse faktorer eller en fortsat befolkningsvækst efter 2027 vil medføre at Samsøgades Skole vokser ud af sine fysiske rammer.

I Åbyhøj bliver både Åby Skole og Gammelgårdskolen i de kommende år moderniseret. Begge skoler er store skoler med kapacitet til henholdsvis 35 og 38 klasser. På Åby Skole vil kapaciteten på 35 klasser være fyldt ud i 2022. Herefter vokser skolen til 44 klasser i 2027. På Gammelgårdskolen er der den modsatte tendens, hvor klassekapaciteten på 38 klasser de første år er presset, men fra 2021 til 2027 forventes klassesallet at falde fra 37 til 32 klasser.

I Åbyhøj forventes frem til 2029 ca. 1.000 ekstra familieboliger og efter 2029 yderligere cirka 850 familieboliger. Samlet set svarer det til en tosporet skole. Idet området i stigende grad er fortættet er mulighederne for udbygning af de eksisterende skoler begrænset.

Byfortætningen og boligvæksten i midtbyen og Åbyhøj presser skolestrukturen og kalder på en beslutning om en ny skole i midtbyen og Åbyhøj, herunder stillingtagen til skolestrukturen i midtbyen. Det kan derfor være nødvendigt at samtænke skolebehovet i midtbyen og Åbyhøj ved at pege på nyt skolebyggeri og en vurdering af skolestrukturen.

Byfortætningen og boligvæksten begrænser mulighederne for at bygge en ny skole. Der er derfor behov for indenfor få år at tage stilling til skolestruktur og ikke mindst mulige byggegrunde til nye skoler med tilhørende idrætsfacili-

teter i midtbyen og Åbyhøj og eventuelle øvrige kommunale faciliteter inden alle potentielle byggearealer er disponeret.

17. april 2018
Side 5 af 5

Ny skole i det nordøstlige Aarhus

I det nordøstlige Aarhus vil presset for mere skolekapacitet spredes henover 9 skoledistrikter i den kystnære strækning fra Katrinebjerg til Skødstrup. Frem til 2027 mangler der kapacitet til 26 klasser, og hvis alene de boligudbygninger der er medtaget i boligprognosen efter 2027 tælles med, svarer stigningen til 35 nye klasser svarende til en ny skole med 3,5 spor. Heri er ikke indregnet den almindelige befolkningsvækst eller boligudbygninger i området som ikke er medtaget i boligprognosen på nuværende tidspunkt.

Skolerne i det nordøstlige Aarhus er alle større end tre spor, 2 er firesporede og Skødstrup Skole er femsporet.

Der er derfor behov for at tage stilling til områdets skolestruktur, herunder stillingtagen til skolernes indbyrdes størrelse, og om hvor længe elevvæksten skal rummes via udbygninger af de eksisterende skoler, eller om der på længere sigt er behov for en ny skole med tilhørende idrætsfaciliteter og eventuelle øvrige kommunale faciliteter.

Da behovet for skolekapacitet er spredt på flere skoledistrikter, er behovet også følsomt overfor forældrenes valg af privatskole, det frie skolevalg og om udbygningen primært sker i skoledistrikter, hvor den lokale skole i forvejen er meget stor som f.eks. i Skødstrup eller i områder, hvor det er muligt at udvide den lokale folkeskole. Det kalder derfor på en nærmere analyse af mulighederne for skoleudbygning i området, herunder muligheder for at etablere nye idrætsfaciliteter og eventuelle øvrige kommunale faciliteter i sammenhæng med den lokale folkeskole.

Behov for disponering af byggegrunde

Aarhus kommune vokser i de kommende år og behovet for at bygge nye dagtilbud og nye skoler er især til stede i de områder af kommunen, hvor der sker den største fortætning. Der er derfor særligt behov for, at der disponeres byggegrunde til skolekapacitet i midtbyen, Åbyhøj, Lisbjerg og det nordøstlige Aarhus, og byggegrunde til dagtilbud særligt i garantidistrikterne Randersvej, Grenåvej Øst og Skanderborgvej.

Bilagsforside

Dokument Titel: Beslutningsmemo vedr. FU og fysiske
rammer rådmandsmøde 25.april

Dagsordens titel FU og fysiske rammer (SOA)

Dagsordenspunkt nr 6

Beslutningsmemo

18. april 2018
Side 1 af 2

Emne **FU og fysiske rammer**
Til rådmanden

BØRN OG UNGE
Pædagogisk afdeling
Aarhus Kommune

1. Hvorfor fremsendes forslaget?

Rådmanden har efterspurgt et overblik over fysiske forhold vedr. FU; herunder beslutninger om indflytning på skoler samt pædagogiske ledede legepladser og udemiljøer med behov for fysisk løft.

Følgende materiale er udarbejdet:

1. "Rammenotat" vedr. bygningsoptimering og indflytning af klubber på skoler
2. Notat vedr. Samsøgades Skole og Midtbyklubben
3. Notat med analyser af muligheder for at flytte sammen (primært Holme og Harlev).
4. Oversigt over pædagogisk ledede legepladser og udemiljøer med behov for fysisk løft
5. Kernefortælling om pædagogisk ledede legepladser (udemiljøer og pædagogiske oaser)

2. Indstilling – hvad skal der tages stilling til?

Materialet er primært til orientering.

Notat nr. 4 kan ses som baggrundsnotat til budgetforslaget vedr. udvikling af de fysiske rammer for fritidspædagogikken. I notatet udpeges en række matrikler, hvor der er behov for et løft af de fysiske rammer for de pædagogisk ledede legepladser og udemiljøerne.

Listen rummer lokaliteter og udfordringer af forskellige karakter. Man kan således anlægge forskellige "snit" på listen: Man kan fx vælge at fokusere på de få steder, primært pædagogisk ledede legepladser, hvor behovet for fysiske forandringer er stort og gennemgribende. Alternativt kan man fokusere på de mange mindre udemiljøer, som ikke udvikles i forbindelse med, at klubben flytter ind på skolen, og som derfor har behov for et løft, så de kan supplere fælleslokalerne på skolen, som attraktive fritids- og uderum. Slutteligt kan man naturligvis kombinere de to perspektiver.

Endelig bemærkes, at med budget 2018-21 vedtog byrådet at afsætte 6 mio. kr. til anlæg af en ny pædagogisk ledet legeplads samt 0,8 mio. kr. årligt til

Fællessekretariatet
Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Direkte telefon: 24 26 83 51

Direkte e-mail:
il@aarhus.dk

Sag: 18/010659-3
Sagsbehandler:
Inge Liengaard

driften. Der er lavet en indledende afdækning af, hvor en ny pædagogisk legeplads kan placeres. Det bør afklares, om der forsat skal arbejdes videre med dette.

18. april 2018
Side 1 af 2

Bilag 2/6

**Dokument Titel: Bilag 1 Notat vedr. status på
FU- Lokalefællesskaber**

Notat

27. januar 2018
Side 1 af 6

Til	Børn og Unge-udvalget
Til	Orientering

Status på FU i forhold til lokalfællesskaber mellem undervisning og fritid

Dette notat redegør for rækken af beslutninger, der har ledt frem til, at der etableres nye klubtilbud på Skåde og Viby Skole og alle øvrige klubtilbud undtagen klubberne Kappelvænget (Hasle) og Ryhavevej 42 (Ellekærskolen), etableres i et lokalfællesskab med skolerne. For så vidt angår klubberne i Holme og Harlev er der truffet principbeslutning om indflytning, dog skal mulighederne analyseres inden endelig beslutning.

Lokalfællesskaber fra RULL 14 indstillingen

Byrådet har sat fokus på etablering af flere lokalfællesskaber mellem skoler og FU-tilbud. Det er sket, dels med godkendelse af indstillingen prioritering af RULL-mider i perioden 2014-2017 den 25. juni 2014, dels med indstillingen Fritids- og Ungdomsskoleområdet i Aarhus Kommune godkendt den 27. august 2014, der udmønter forliget fra den 5. april 2014 om Fritids- og Ungdomsskoleområdet i Aarhus Kommune.

I FU-forliget peges der på, at lokalfællesskaber kan understøtte samarbejdet mellem lærere og pædagoger om særlige indsatser og med at nå indsatsmål for børn og unge i fritids- og ungdomsklubber. Der er samtidig opmærksomhed på, at med den længere skoletid vil selvstændige klublokaler stå tomme i længere tid, mens et lokalfællesskab vil give en bedre lokaleudnyttelse og dermed kan frigøre midler fra bygningsdrift til at understøtte kvaliteten i indholdet af tilbuddene.

Skoler og FU-tilbud har allerede i dag flere steder lokalfællesskaber. Med RULL-indstillingen fra 2014 har byrådet principgodkendt, at der etableres lokalfællesskaber mellem FU-tilbud og skoler på de ni skoler, der fremgår af tabel 1.

Tabel 1. Lokalfællesskaber, der etableres med RULL-14 indstillingen og Skødstrup Skole i egen indstilling

Skole	FU-tilbud	Status
Strandskolen	Zone 64	Udført
Risskov Skole	Hollywood	Under udførelse
Rundhøjskolen	Legeplads Bryggeren	Udført
	FU: Rundhøj Allé	Udført
Læssøsgade Skole	Langenæs	Udført

BØRN OG UNGE

Økonomi og Administration
Aarhus Kommune

Planlægningsafdelingen

Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Telefon: 93 89 00 79
Direkte telefon: 30 71 56 68

Direkte e-mail:
lv@aarhus.dk

Sag: 14/016019-2
Sagsbehandler:
Lene Vestervang Olsen

Samsøgade Skole	Legeplads Børnenes Hus	Udført
Bakkegårdskolen	Trige Søndergård	Under udførelse
Sødalsskolen	Fritidshuset	Udført
Tilst Skole	Tilst	Starter efterår 2018
Skødstrup Skole	Søkkehuset	Udført

27. januar 2018
Side 2 af 6

Lokalefællesskaber, der er indeholdt i FU-forliget, budget 2016 og i RULL-indstillingen fra 2016

Ved en fortsat etablering af lokalefællesskaber mellem skoler og FU-tilbud er det forventningen, at der kan spares yderligere 2,0 mio. kr. til bygningsdrift, efter de forventede anlægsudgifter er afholdt.

Med indstillingen om FU-området blev der afsat midler til etablering af nye FU-tilbud på Skåde Skole og Viby Skole samt et fælles FU-tilbud for Lystrup og Elsted lokaldistrikter. Der blev samtidig peget på muligheden for at etablere lokalefællesskaber på yderligere 13 skoler.

Ved godkendelse af FU-indstillingen besluttede byrådet, at Børn og Unge igangsætter lokale processer vedrørende fysisk indflytning af FU-tilbud på skoler, hvor det er muligt. En del af disse mulige indflytninger er nævnt i forliget af den 5. april 2014. Afsættet for de lokale processer er forligskredsens princip om, at man skal udnytte de fysiske rammer på skolerne for på den måde at sikre flest mulige ressourcer til kerneydelsen. I forliget af 5. april 2014 anmodede forligskredsen derfor Børn og Unge om at igangsætte en proces med bred inddragelse af forældre, personaler, skole og FU-tilbud de steder, hvor det er muligt at flytte yderligere FU-tilbud ind på skolerne. Processen skal munde ud i, at Børn og Unge fremsender en konkret indstilling til byrådet vedrørende indflytning af de pågældende FU-tilbud på skolerne.

I lyset af sparekravet i Budget 2016 vil afsættet for analysen af muligheder for yderligere etablering af lokalefællesskaber mellem skoler og FU-tilbud være at hente størst mulige besparelser på bygningsdrift for derved at friholde kerneområdet for yderligere besparelser. Der vil i den forbindelse blive set på yderligere muligheder for arealoptimering i et 0-18 års perspektiv ved at etablere lokalefællesskaber og samtidig løse lokaleudfordringer på dagtilbudsområdet ved at anvende overtallige FU-ejendomme til dagtilbudsformål.

Det er forventningen, at den samlede besparelse på bygningsdrift på FU-området med de lokalefællesskaber, der ligger ud over de allerede gennemførte eller allerede besluttede i RULL-indstillingen, vil beløbe sig til yderligere 2,0 mio. kr. fra 2018 ud over de besparelser, der er fundet ved tidligere lokalefællesskaber. Afhængig af omfanget af anlægsarbejder kan der blive tale om en indfasning af besparelserne de første år.

Forudsætningen for besparelsen er, at der vil blive etableret lokalfællesskaber på skolerne i nedenstående tabel 2 med de FU-tilbud, der i dag har lokaler på de nævnte adresser.

27. januar 2018
Side 3 af 6

Som det fremgår af tabellen, er der forslag om indflytning på ti skoler. Heraf er forslaget for syv af skolernes vedkommende kendte fra FU-forliget, mens yderligere to forslag vedrører det fælles FU-tilbud for Lystrup og Elsted. Herudover foreslås det også at skabe lokalfællesskaber mellem skole og FU-tilbud på Hårup Skole, Møllevangskolen og Beder Skole.

Tabel 2: Oversigt over nye lokalfællesskaber

Skole	FU-tilbud	Status
Skåde Skole	Nyt tilbud	Under udførelse
Viby Skole	Nyt tilbud	Under udførelse
Ellevangskolen	Frijsenborgvej 9	Starter efterår 2018
Hårup Skole	Salonikivej 12	Starter efterår 2018
Elsted Skole	Elsted Skolevej 2 Elsted Byvej 40	Under udførelse
Lystrup Skole	Nyt tilbud	Under udførelse
Katrinebjergskolen	Bodøvej 96	Starter forår 2018
Samsøgades Skole	Nørre Allé 30B	Starter forår 2019
Vorrevangskolen	Grydhøjvej 26A	Starter efterår 2018
Møllevangskolen	Legeplads, Musvågevej 32, Peter Fabersvej 35	Fastholdes Fastholdes i denne indstilling
Sabro-Korsvejskolen	Vistoftvej 30	Starter forår 2019
Gammeldgårdsskolen	Ludvig Feibergsvej 7	Under udførelse
Bavnehøj Skole	Kunnerupvej 176	Under udførelse
Beder Skole	Kirkebakken 41	Starter efterår 2019

Ved at definere den forventede besparelse og afsætte en ramme til anlægsudgifter forbundet med indflytning lægges der et spor ud for, at de lokale inddragelsesprocesser skal an vise, hvordan et lokalfællesskab kan etableres mellem skolen og FU i lokaldistriktet. De fleste af ovenstående projekter er siden i RULL-indstillingen fra 2016, vedtaget af byrådet den 15. september 2016, og indstillingen vedr. tilpasning af skolerne til FU for 4. klasse, vedtaget af byrådet den 22. marts 2017, suppleret med andre anlægsopgaver.

For Lystrup og Elsted er rokaden besluttet i en selvstændig indstilling den 26. juni 2017.

Anlægsprojekternes udvidelse med yderligere opgaver betyder, at anlægsmidlerne og -projekterne udføres mere helhedsorienteret i forhold til

den ønskede pædagogiske praksis og organisering. Der bliver derved også færre forstyrrelser for den daglige drift af skolerne og fritidsdelen.

27. januar 2018
Side 4 af 6

Lokalefællesskaber, der er indeholdt i indstillingen vedr. tilpasning af skolerne til FU for 4. klasse

Byrådet besluttede med Budget 2016, at forslaget om at flytte pasningstilbuddet i 4. klasse fra SFO'erne til fritidstilbuddet på FU-området skulle høres i forbindelse med Budget 2017. Forslaget om flytningen blev fastholdt og godkendt i budgetlægningen for 2017.

Byrådet besluttede samtidig, at anlægsudgifter på 43 mio. kr. forbundet med at etablere fritidstilbuddet i FU-regi afholdes inden for skoleudbygningsprogrammet og modsvares af mindredgifter til udbygning til SFO-pasning i 4. klasse i de efterfølgende år.

Denne indstilling berørte 23 skoler, hvor der skal tilpasninger af de fysiske rammer til at FU kunne rumme 4. klassetrin i lokalefællesskaber med undervisningen, jævnfør tabel 3.

Tabel 3: Oversigt over nye lokalefællesskaber

Skole	FU-tilbud	Status
Malling Skole	Ajstrupvej 49	Tænkes sammen med skolens areal ved udbygningsbehov
Mårslet Skole	Testrupvej 6 Legeplads Testrupvej 1	Under udførelse Fastholdes
Engdalskolen	På skolens matrikel i egne bygninger. Lokalefællesskaber etableres ved udbygningen	Under udførelse
Hasle Skole	Legeplads Kappelvænget 52, fastholdes med mindre udbygning til FU tilbud for Hasle Skoles elever	Under afklaring
Højvangskolen	Bispevej 9	Under udførelse
Møllevangskolen	Peter Fabersvej 35	Starter forår 2020
Kragelundskolen	Lysengvej 4A	Starter efterår 2018
Rosenvangskolen	Vidtskuevej 25	Anlægsindstilling under byrådsbehandling
Næshøjskolen	Næshøjvej 20	Analyseres forår 2018
Holme Skole	Holme Vestergaard, Højbovej 9	Analyseres forår 2018

Økonomioversigt

I tabellen nedenfor ses en oversigt over de projekter, hvor forudsætningen for finansieringen af dele af anlægsprojekterne og anvendelsen af driftsbesparelsen på de enkelte projekter er angivet.

27. januar 2018

Side 5 af 6

Dato	Beslutning	Skole	Finansiering	Anvendelse af driftsbesparelse
25.6.14	RULL 2014 - 17	Strandskolen	RULL programmet	Finansiering af tidligere sparekrav og driftsfinansieret anlæg
25.6.14	RULL 2014 - 17	Risskov Skole		
25.6.14	RULL 2014 - 17	Rundhøjskolen		
25.6.14	RULL 2014 - 17	Rundhøjskolen		
25.6.14	RULL 2014 - 17	Læssøesgade Skole		
25.6.14	RULL 2014 - 17	Samsøgade Skole		
25.6.14	RULL 2014 - 17	Bakkegårdskolen		
25.6.14	RULL 2014 - 17	Sødalskolen		
25.6.14	RULL 2014 - 17	Tilst Skole		
24.9.14	Separat anlægsprojekt	Skødstrup Skole	Salg af FU bygning og KB midler	Merudgifter til bygningsdrift på Skødstrup Skole
27.8.14	FU forliget	Skåde Skole	Opsparing afsat med R2013	Medfører ikke mindreudgifter
27.8.14	FU forliget	Viby Skole		
okt. 15	Budget 2016	Ellevangskolen	RULL programmet, salg af 4 FU bygninger, salg af Center-10, driftsfinansieret anlæg (huslejebesparelse r)	Besparelse på 2,0 mio. kr. anvendt til opfyldelse af sparekrav i B2016 (fra 2018)
okt. 15	Budget 2016	Hårup Skole		
okt. 15	Budget 2016	Elsted Skole		
okt. 15	Budget 2016	Lystrup Skole		
okt. 15	Budget 2016	Katrinebjergskolen		
okt. 15	Budget 2016	Samsøgades Skole		
okt. 15	Budget 2016	Vorrevangskolen		
okt. 15	Budget 2016	Sabro-Korsvejskolen		
okt. 15	Budget 2016	Gammelgårdsskolen		
okt. 15	Budget 2016	Bavnehøj Skole		
okt. 15	Budget 2016	Beder Skole		
22.3.17	Tilpasning af skolerne til klub i FU-regi for 4. klasse	Højvangskolen	Driftsfinansieret anlæg og salg af ejendomme	Finansiering af driftsfinansieret anlæg

22.3.17	Tilpasning af skolerne til klub i FU-regi for 4. klasse	Møllevangskolen		
22.3.17	Tilpasning af skolerne til klub i FU-regi for 4. klasse	Kragelundskolen		
24.1.18	Nye dagtilbudsgrupper og samlet skole- og fritidsløsning i Rosenvang	Rosenvangskolen	Reserven til sikring af pasningsgarantien og RULL programmet	Finansierer merudgifter til FU bygningsdrift i Hasle
	Ikke besluttet endnu	Næshøjskolen	Under analyse	Under analyse
	Ikke besluttet endnu	Holme Skole	Under analyse	Under analyse

27. januar 2018
Side 6 af 6

Opsamling

Ovenstående viser, at det allerede er besluttet at etablere lokalfællesskaber mellem skoler og FU på alle skoler undtagen for klubberne på Kappelvænget 52 (Hasle Skole) og Ryhavevej 42 (Ellekærskolen), som fastholdes på grund af særlige sociale udfordringer i områderne.

For så vidt angår klubberne i Holme og Harlev er der truffet principbeslutning om indflytning, dog skal mulighederne analyseres inden endelig beslutning.

Bilag 3/6

**Dokument Titel: Bilag 2 Samsøgades Skole og
Midtbyklubben**

Notat

9. april 2018
Side 1 af 2

Til	Rådmanden
Til	Orientering

Midtbyklubben og Samsøgade Skole

Beslutningen om at flytte midtbyklubben ind på Samsøgades Skole indgik i Byrådets vedtagelse af Budget 2016. Anlægsmidler til etablering af lokalfællesskaberne mellem skoler og FU disponeres i byrådsindstillingen "Forslag til prioritering af RULL-midlerne" for at sikre en sammenhængende anlægsproces. Derudover indgår lokalfællesskab mellem skole og FU i finansieringen af det samlede budget i prioriteringen af RULL-midlerne.

Hvis princippet om lokalfællesskab mellem skole og FU fraviges ved Midtbyklubben vil det betyde, at der mangler en vedvarende driftsbesparelse på cirka 265.000 kr. i 2018-tal og anlægsprojektet på Samsøgade Skole skal reduceres med 5,1 mio. kr. i 2018-tal jf. bilag 5 til indstillingen "*Forslag til prioritering af RULL-midlerne*", som blev besluttet af byrådet den 17. august 2016. Såfremt projektet ikke gennemføres, bliver anlægsøkonomien på Samsøgade Skole ændret fra 13,2 mio. kr. til 8,1 mio. kr. Med hensyn til rammerne på skolen er projektet tænkt i sammenhæng med det gennemførte projekt på Børnenes Jord, som bl.a. kompenserer for tilbuddet på Børnenes Hus og supplerer skolens udearealer.

Projektet på skolen indeholder en delvis pædagogisk og teknisk modernisering, herunder brandsikring af alle etager. Brandsikringen skal være med til at aktivere så mange kvadratmeter som muligt til læringsareal. Læringsarealet er fælles for skolen og klubben og indrettes til formålet og målgruppen. Målet med projektet er, at begge tilbud får forbedret de fælles fysiske rammer ved dette projekt.

Udformning af de fysiske rammer sker i en fælles proces med repræsentanter for både skole og FU, hvor de forskellige tilbud får mulighed for at byde ind med deres behov til de fælles rammer.

Midtbyklubbens kapacitet

Midtbyklubben, Nørre Allé 30B er godkendt til 209 børn og unge i alt. Det vurderes, at på grund af beliggenheden ikke er mulighed for yderligere udbygning.

I forhold til antal børn i Samsøgades Skoles distrikt og prognoserne for udviklingen i børnetallet vil kapaciteten i Midtbyklubben ikke være tilstrækkelig allerede i år 2021. Etablering af lokalfællesskab på

BØRN OG UNGE

Økonomi og Administration
Aarhus Kommune

Planlægningsafdelingen

Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Telefon: 93 89 00 79
Direkte telefon: 30 71 56 68

Direkte e-mail:
lvol@aarhus.dk

Sag: 16/047632-15
Sagsbehandler:
Lene Vestervang Olsen

Samsøgades Skole påbegyndes i foråret 2019, dermed skulle klubben være flyttet inden pladsudfordringen opstår.

9. april 2018
Side 2 af 2

Kapaciteten på Samsøgades Skole er i perioden frem til 26/27 ikke udfordret ifølge prognoserne. Der er kapacitet til 33 klasser i dag. Efter ombygningen vil der være kapacitet til 30 klasser ifølge tidligere udarbejdet helhedsplan. Grunden til, at kapaciteten til antal klasser falder, er, at klasselokaler omdannes til fælles læringsareal, som er en forudsætning i de af byrådet vedtagne arealprincipper for skolebyggeri. De fælles læringsarealer anvendes typisk til lokalefællesskaber. Behovet vil i prognoseperioden ikke overstige 29 klasser.

Antal medlemmer i de 2 klubber er beregnet ud fra de besluttede forudsætninger med 60% i 4. klasse, 50% i 5. klasse, 40% i 6. klasse og 30% fra 7. til det 17. år. Beregningen omfatter alle distriktsbørn også børn, der ikke går på Samsøgades Skole.

År	Fritidsklub	Ungdomsklub	I alt	Overskydende kapacitet
05-09-2017	120	73	192	17
2018	114	67	181	28
2019	123	74	197	13
2020	122	77	198	11
2021	138	80	218	-9
2022	144	85	229	-20
2023	144	84	228	-19
2024	141	94	234	-25
2025	143	98	240	-31
2026	155	100	255	-46

Notat

9. april 2018
Side 1 af 2

Til	Rådmanden
Til	Orientering

Status på, hvor FU fastholdes i egne rammer, og hvor der analyseres for muligheder

Dette notat indeholder en oversigt over de steder, hvor FU fastholdes i egne rammer af boligsociale årsager, og hvor det er besluttet at analysere mulighederne for lokalfællesskaber evt. i sammenhæng med andre arealoptimeringsmuligheder.

FU fastholdes egne rammer

FU fastholdes i egne rammer følgende steder af boligsociale årsager:

- Fritidshuset Ellekær (Ellekærskolen)
- Klubben Musvågevej (Møllevangskolen)
- Klub2teket (Hasle Skole)
- Gellerup/Toveshøj (Tovshøjskolen)

Analyse af mulighederne for lokalfællesskaber

Byrådet besluttede den 22. marts 2017 at undersøge mulighederne for lokalfællesskaber mellem Holme Vestergård og Holme Skole og mellem Midtpunkt Harlev og Næshøjskolen inden den endelige beslutning.

Processen vil starte med, at ledergruppen drøfter mulige scenarier og finansieringen af disse ved arealoptimering, som skal ske på tværs af de to projekter. Når ledergruppen er enige om et projektgrundlag, præsenteres og drøftes projektgrundlaget med MED-udvalg og bestyrelser, som vil være høringsparter på dette stadie.

Efterfølgende udarbejdes beslutningsmemo til chefgruppe og rådmand. Når behandlingen er sket i disse fora orienteres Børn og Unge-udvalget forud for udarbejdelsen af byrådsindstillingen.

Når byrådet har vedtaget indstillingen igangsættes den pædagogiske programmering, hvor de lokale aktører – også børnene - involveres i udviklingen af de fysiske rammer i forhold den ønskede pædagogisk organisering og praksis.

Holme Vestergård og Holme Skole

Holme Skole bliver ifølge prognoserne en 2-sporet skole, men den har kapacitet til 31 klasser. Denne kapacitet udfyldes i dag delvist med 9

BØRN OG UNGE

Økonomi og Administration
Aarhus Kommune

Planlægningsafdelingen

Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Telefon: 93 89 00 79
Direkte telefon: 30 71 56 68

Direkte e-mail:
lv0l@aarhus.dk

Sag: 17/053435-17
Sagsbehandler:
Lene Vestervang Olsen

specialklasser, hvilket fortsat vil være hensigtsmæssigt, så kapaciteten bevares til min. 3-spor, altså 30 klasser. Holme Skole har arealer svarende til arealprincipperne for en 3-sporet skole. Derfor er der kapacitet til at etablere lokalfællesskaber.

9. april 2018
Side 2 af 2

SFO-kapaciteten på skolen er tilstrækkelig, så den nuværende SFO-afdeling på Hjulbjergvej 66 kan flyttes til skolen uden, at der er behov for ombygninger på skolen.

Der er velegnede lokaler til ungdomsklubben på skolen, så der skal kun skabes kapacitet til fritidsklubben.

Nedenfor ses de anslåede anlægsudgifter ved en etablering af fritidsklubben på Holme Skole.

Næshøjskolen	Antal m2	Pris pr. m2 i 1.000	Anslået anlægsøkonomi
Fælles læringsareal mellemtrin	190	15,134	2.868
SFO-kapacitet er tilstrækkelig	-87,5		
Skoletolletter, nybyggeri af 6 stk. allerede bevilget			1.535
Anslået anlægsomkostninger i alt			4.402

Midtpunkt Harlev og Næshøjskolen

Næshøjskolen vil ifølge prognoserne komme ned på 23 klasser, men har kapacitet til 36 klasser. Derfor er der mulighed for en lidt større rokode for at udnytte den ledige kapacitet.

Nedenfor ses de anslåede anlægsudgifter ved en etablering af fritids- og ungdomsklubben på skolen. Derudover er det vist, hvad det vil koste at ombygge til henholdsvis 3 og 4 dagtilbudsgrupper. Hvis der etableres specialklasser på skolen skal der afsættes 100 t.kr. pr. klasse til specialindretningen.

Næshøjskolen	Antal m2	Pris pr. m2 i 1.000	Anslået anlægsøkonomi
Fælles læringsareal mellemtrin	165	15,134	2.494
Fælles lokaler, mellemtrin, ombygning	63	15,134	953
Ungdomsklub	144	15,134	2.182
3 grupper dagtilbud	417	15,134	6.311
4 grupper dagtilbud	526	15,134	7.960
Etablering af et specialklassespor, 100 t.kr. pr. klasse			1.000
Anslået anlægsomkostninger i alt			20.901

Bilag 5/6

**Dokument Titel: Bilag 4 Oversigt FU-lokaliteter
med behov for fysisk løft**

Optimering af fysiske, udendørs rammer for fritidsvirksomhed – pædagogisk ledede legepladser/udemiljøer

18. april 2018
Side 1 af 3

På en række lokaliteter er der behov for, at de udendørs fysiske rammer for fritidsvirksomhed optimeres. Lokaliteterne og behovene kan opgøres i forskellige typer:

Type 1) Pædagogisk ledede legepladser som har et behov for gennemgribende fysiske forandringer

Type 2) Udemiljøer med behov for fysisk løft som følge af RULL-proces og klubbernes indflytning på skoler

Type 3) Udemiljøer i udsatte boligområder med stort behov for forbedringer af de udendørs fysiske rammer

BØRN OG UNGE
Pædagogisk afdeling
Aarhus Kommune

Fællessekretariatet
Grøndalsvej 2
8260 Viby J

Direkte telefon: 24 26 83 51

Direkte e-mail:
il@aarhus.dk

Sag: 18/010659-2
Sagsbehandler:
Inge Liengaard

FU vurderer, at de fem øverste på listen har størst behov.

Type	Lokalitet	Beskrivelse
1	Legepladsen Søndergård Lystrup Skole	Legepladsen Søndergaard har stort behov for renovering af såvel matrikel som bygningsmassen. Det optimale vil være en helt grøn bygning der afspejler denne matrikels særkende: oase, grønt område så der bør være fokus på miljø – læring – bæredygtighed også i bygningsmassen.
3	Legepladsen Ellekær (Ellekær Skole)	Efter brand for 1,5 år siden er der stort set ikke nogen legeplads. Dyrene blev flyttet til andre fritidscentre i UngiAarhus VEST og lige nu er der en proces om at bygge rå lokaler op i tilknytning til klubben, som kan bruges som studieværksted, grovværksted, ungdomsskole og åbent miljø til områdets beboere. Man mangler at udvikle udearealerne så de bliver attraktive for børn, unge og voksne.
2	Klubben Ludvig Feilbergsvej (Gammelgårdskolen) –	Der gennemføres RULL-proces i 2018 Når klubben Ludvig Feilbergsvej flytter sammen med Gammelgårdskolen, bliver man meget pressede på ressourcer til at etablere udemiljøer. RULLmidlerne vil stort set blive brugt til at tilbygge og ombygge lokaler. Åbyhøj har udover parken og fodboldbaner, ikke udemiljøer til børn og unge. Man vil gerne have mulighed for at etablere, udvikle og drifte et udemiljø som en oase med mange muligheder for deltagelse, primært for aldersgruppen 10-16 år, da der allerede er legepladser for mindre børn på skolens matrikel.
1	Klubben Rosenhøj (Søndervangskolen)	Efter sammenflytning med skolen er det nærmeste udemiljø en ældre skolegård. Her planlægges en multibane. Det ville være hensigtsmæssigt, om der kunne etableres udemiljø i den resterende del af skolegården mhp. at skabe et attraktivt uderum, der kan understøtte fritidsaktiviteter og med forskellige muligheder for deltagelse; primært for aldersgruppen 10-16 år.
2	Udemiljøer generelt i forbindelse med RULL-processer	I princippet er der intet til hinder for, at styregruppen i forbindelse med en RULL-proces kan vælge at prioritere udemiljøerne, men erfaringen er, at de afsatte midler anvendes på bygningsmæssige forhold. Derfor er der en række matrikler – fordelt over hele byen – som trænger til et fysisk løft i forbindelse med klubbens indflytning på skolen.

18. april 2018
Side 2 af 3

1	Legepladsen Midgård (Mårslet skole)	Der gennemføres RULL-proces i 2018. Legepladsen står over for en gentænkning i forbindelse med RULL, hvor fritidsklubben, som i dag ligger på legepladsen, flytter ind på skolen.
1	Legeplads Vidtskuevej (Rosenvang skole)	Der er igangsat proces med "Rethink Vidtskuevej", hvor den pædagogisk ledede legeplads indgår. Der skal ske en styrkelse af tilbuddet til målgruppen 10-18 år, og med en brugergruppe som omfatter området's beboere.
1	Legeplads Svendgården (Beder skole)	Legepladsen og dens fysiske rammer skal gentænkes.
1	Udemiljø Tranbjerg – (Tranbjerg Skole)	Der har ikke været fokus/ afsat økonomi på udemiljøer i forbindelse med, at klubben flyttede sammen med skolen i forbindelse med Nyt Nordisk Skole i 2012/13. Udemiljøet ved klubben ligger i forbindelse med skolegården, og denne har ikke været prioriteret gennem længere tid.
2	Klubben Kragelund – (Kragelundskolen)	Der gennemføres RULL-proces i 2018/19 Klubben har attraktivt udemiljø i nuværende placering. Ifm. med sammenflytning med skolen vil det være attraktivt at genskabe udemiljøet
2	Klubben Stavtrup (Højvangskolen)	Der gennemføres RULL-proces i 2018 Klubben har attraktivt udemiljø i nuværende placering. Ifm. med sammenflytning med skolen vil det være attraktivt at genskabe udemiljøet.
2	Klubben Kolt (Bavnehøjskolen)	Der gennemføres RULL-proces i 2018/19 Klubben har attraktivt udemiljø i nuværende placering. Ifm. med sammenflytning med skolen vil det være attraktivt at genskabe udemiljøet i nærhed til de kommende klubfaciliteter.
3	Legepladsen Gellerup (Toveshøj Skole)	Legepladsen indgår i "Projekt Bypark" som en del af den fysiske helhedsplan i Gellerup. Lige nu er byggeprocessen fremskreden, og man forventer, at de landskabelige forandringer er gennemført umiddelbar efter sommerferien. Status er at vi lige nu er uden udeareal. Vi regner med, at ca. 2/3 af vore legeredskaber og byruminventar er meget slidt, men dog i en sådan stand, at de vil blive genanvendt – dog uden nødvendig renovering hvis de skal kunne sikkerhedsgodkendes. Samtidig vil der være behov for at anskaffe yderligere inventar, da 1/3 af det oprindelige inventar er gået til under nedbrydning i byggeprocesserne. I forbindelse med den fysiske helhedsplan og parkprojektet er der ikke afsat midler til såvel vedligeholdelse, renovering, genetablering eller nyetablering af inventar, legeredskaber eller bygninger.
2	Udemiljø Sabro – (Sabro Skole)	Der er etableret et meget enkelt ugemiljø i et tidligere sundhedshus. Det er gjort for at have et fritidstilbud på samme matrikel som skolen. Det er et ugemiljø, der blot har en bygning og intet etableret udemiljø. Der er ønske om at etablere bålplads, siddeområder, beachvolley og en minifodboldbane på græsarealet.
2	Klubben Skødstrup - (Skødstrup Skole)	Udemiljøet omkring fritidsmiljøet vil kunne inddrages mere aktivt ved at indtænke et overdækket udemiljø, der også vil kunne bruges til pædagogiske og læringsmæssige aktiviteter.
2	Klubben Strand (Strandskolen)	RULL-proces er gennemført. Udearealerne var ikke indtænkt i RULL, og særligt udearealet mellem fritidsmiljø og ugemiljø kunne trænge til en sammentænkning, så der skaber bedre sammenhæng mellem de to områder, og så uderummet inddrages som en del af

		tilbuddet.
2	Klubben Risskov (Risskov Skole)	Der gennemføres RULL-proces i 2018. Udeareal er ikke indtænkt i RULL. Udearealet består af asfalt, cykelparkering samt parkeringsplads. Der er stort behov for at forbedre de fysiske udearealer til mellemtrin og udskolings området
2	Klubben Lisbjerg – (Lisbjergskolen)	Nybyggeriet med indflytning på skolen er indendørs byggeprojekt, og der er ikke afsat midler til udendørs aktiviteter. Det er en forringelse af de nuværende faciliteter, hvor der både er en udendørs multibane og skaterområde, der med flytningen kommer til at ligge langt væk fra det nye fysiske fritidstilbud på skolen.
2	Klubben Trige – (Bakkegårdsskolen)	Det fysiske udemiljø på Bakkegårdsskolen trænger til forbedring da der kun er en asfalt skolegård med meget få aktivitetsmuligheder.
2	Klubben Elsted (Elsted Skole)	Der gennemføres RULL-proces i 2018. Indflytningen på skolen bliver i to områder, hvor der ikke indtænkes udendørs fysiske aktiviteter, udover hvad der normalt er til rådighed i frikvarterer. Særlig for placeringen af ungemiljøet i kælderens vil der blive meget langt til et udemiljø i en skolegård. Der vil kunne laves et mindre udemiljø i forbindelse med ungemiljøet så der er mulighed for aktiviteter både inde og ude, mens vi stadig kan have et overblik over vores medlemmer.

18. april 2018

Side 3 af 3

Bilag 6/6

**Dokument Titel: Bilag 5 Kernefortælling
pædagogisk ledede
legepladser**

Pædagogisk ledede legepladser - udemiljøer og pædagogiske oaser

”UngiAarhus er for alle byens børn og unge – vi møder dig, som du er, og hvor du er. UngiAarhus er din mulighed for at lave spændende aktiviteter, fordybe dig i interesser, knytte venskaber for livet, blive klogere på verden - og i det hele taget have det sjovt sammen med andre.

Pædagogisk ledede legepladser er udemiljøer og pædagogiske oaser, hvor børn og unge kan indgå i fællesskaber, og hvor der er mulighed for leg og aktivitet for alle. Det er fristeder, som alle, der bruger stederne, har medansvar for at skabe og udvikle.

UngiAarhus danner i mange forskelligartede sammenhænge rammer om den gode fritid for børn og unge. Den primære målgruppe er børn og unge mellem 10 og 17 år (21 år for unge med handicap). Udemiljøerne er dog åbne, gratis tilbud, som alle kan bruge uanset alder. Det er blandt andet lokalbeboere i alle aldre samt dagtilbud og skoler, der – udover børn og unge – er med til at give oaserne liv og indhold.

Der er ikke to pædagogisk ledede legepladser, der er ens. Legepladserne rundt om i Aarhus er forskellige og formes af brugerne sammen med personalet. Der er ofte dyr i udemiljøerne, og nogle steder er der værksteder, hvor man fx kan få hjælp til cykelreparationer eller være kreativ. Nogle gange arrangeres der bål-mad eller spis-sammen-arrangementer i miljøerne, hvor det typisk er de lokale unge, der samles.

De pædagogisk ledede legepladser er organisatorisk en del af et fritidscenter. Personale fra fritidscenteret er tilknyttet de pædagogisk ledede legepladser i visse tidsrum. De sørger for, at stedet er vedligeholdt og indbydende, og at de dyr, der er, har det godt. Personalet anerkender, medtænker og inddrager børn, unge og andre brugere i ideudvikling, planlægning og formgivning af udemiljøet og aktiviteterne.

Udover at være et tilbud til børn, unge og deres familier er udemiljøerne også vigtige i skole-samarbejdet og anvendes som en del af skolernes alternative læringsmiljøer. Det inspirerer til ny læring, når de vante rammer skiftes ud med udeværksteder, dyrehold og haver. Oaserne bliver så til læringsmiljøer, der inviterer til nye ideer og perspektiver.

Samtidig skal oaserne være et naturligt samlingspunkt for lokalområdets beboere og et tilbud til hele byen. Med udemiljøer, der appellerer til leg og samvær for alle aldre, er det et oplagte mødested på tværs af generationer.

UngiAarhus hylder mangfoldigheden og fællesskabet. I UngiAarhus handler det om at finde det nyttige i det unyttige.